

Raamatukogu

- * Teadusraamatukogu ja riigi identiteet
- * Rahvusbibliograafia andmebaasi rajamisest
- * Sõna saavad maaraamatukoguhoidjad
- * IFLA interneti manifest
- * Intervjuu IFLA presidendi Christine Deschamp'iga

3/2002

RIK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

3/2002

Toimetuse kolleegium:

MALLE ERMEL
MALL KAEVATS
GERDA KOIDLA
AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
ILME SEPP
TIIU VALM
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Toimetaja ELLEN ARNOVER
Makett KERSTI TORMIS
Esikaanel Saare Maakonna Keskraamatukogu. Foto: Irina Mägi / "Meie Maa"

Tagakaanel Christine Deschamps RR-i Prantsuse saalis. Foto: Teet Malsroos

Address/Address:

15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetus
tel. (372) 630 7128
faks (372) 631 1410
elektronpost: enerik@nlib.ee
kodulehekülj eesti ja inglise k.:
<http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk.html>
<http://www.nlib.ee/anded/rk/iindexrk.html>

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas

Hääd kaasamõtledjad!

Eesti Rahvusraamatukogu teenindusdirektori Ene Loddese idee kõnelda ajakirjas rahvuslikust infopoliitikast võiks meis äratada diskuteerimissoovi.

Nii avaneb ju võimalus näidata oma erialast loovust. Loovust, mida tihti mõistetakse üsna erinevalt ja mille hind on iga konkreetse looja puhul paraku määratud. Mind igatahes inspireeris uus rubriik mõtisklema infoühiskonna mõiste üle. Teiseks kirjutama suunavaks jõuks pean Oleviste raamatukogu tähtpäevaga seotud sündmusi. Seistes Tallinna raekoja võlvide all silmitsi sajandite vanuste raamatutega, tajusin ma üle pika aja rahuolu vaimust – selle püsivusest, kuid samas ka igavesest liikumisest. Vaimu pidevast ringlemisest. Keegi ei saa mul keelata arvamast, et need aegade-tagused, katkude, sõdade ja tulekahjude küüsisist pääsenud raamatud on samuti infoühiskonna osa. Otsides järgnevalt trükisõnast, just nimelt sealt, uuemaid infoühiskonna käsitlusi, pean mainima, et ega neid leidnudki eriti. 1997. aastal ilmunud, täna juba väheütleva "Infoühiskonna aabitsa" peatükis "Info ja kultuur" kohtasin vaid üht kordamisväärtset mõtet – iga rahvuse, ka väikerahvuse esmaülesanne peab olema omakeelse infokeskkonna loomine. Mõelgem viis aastat hiljem selle üle uuesti! 1998. aastal Riigikogu poolt vastuvõetud "Eesti infopoliitika põhialustest" nopitud lausekild "infopoliitika on kõikehõlmav mõiste" aga lubab mul isegi natuke intrigeerida infoühiskonna teemal. Vahel näib tõesti, et infoühiskonna sünonüümiks on kujunenud arvuti ja internet. Klõpsan mõne korra, vaatan, näen, teatan teistelegi ja olenki andnud oma panuse infoühiskonnale. Võtan kätte, teen andmebaasi ja seega arendan infoühiskonda edasi... Kuulen raamatukoguhoidjateltki sõnakaid väiteid infoühiskonna kujundamisest. Muidugi me talletame informatsiooni, see ju me põhiülesanne, aga me ei saa seejuures ühiskonda kujundada. Me oleme valdavalt vahendajad. Ent nagu targad pead paksudes raamatutes kinnitavad, on infoühiskond eksisteerinud ka enne seda, kui ilmusid arvutid. Nii saab lihtsustatult öelda, et enne arvutit oli raamatukogudes ja mujalgi kataloogiühiskond. Täiesti võimalik, et kord vahetub internetiühiskond oma praeguse tehnoloogia välja ja "kohale astub" uus(?) ühiskond. Et aga olla tänase infoühiskonna vääriline kodanik, lisan, et paljud väljaanded, teiste seas kollaste kaantega William J. Martini *The Global Information Society* (1995) hoiatavad rahvusliku infopoliitika rakendamise kaasnevate raskuste eest, millest me ka oma ajakirjas püüame rääkida. Igas ühiskonnas on kõige tähtsam ikkagi kommunikatsioon – nii lihtne ongi minu sõnum.

Maire Liivamets

SISUKORD

■	AVAVEERG	
	Ühendkuningriigi infopoliitika	Sirje Virkus 4
■	RAHVUSLIK INFOPOLIITIKA	
	Rahvusbibliograafia andmebaas: mõttest teostuseni	Janne Andresoo 5
■	TEADUSRAAMATUKOGU	
	Teadusraamatukogu ja riigi identiteet	Piret Lotman 7
■	RAHVARAAMATUKOGU	
	Lugeja ootab päringule kiiret vastust	Iisi Puusepp 9
	Uitmõtteid keset kolimiskaost	Anu Vahter 11
■	RAAMATUKOGU TURUEDUKUS	
	Milleks meile marketing?	Kristiina Tõnnisson 13
■	***	
	IFLA interneti manifest	15
■	EUROOPA LIIT JA MEIE	
	Euroopa Ühenduse raamprogramm "Kultuur 2000"	Eike Eller 16
	Hiiumaa muuseum programmis "Kultuur 2000"	Helgi Põllo 18
	Euroinfo telefoni kaks tegevusaastat	Õnne Mets 20
■	RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS	21
■	JUTUTUBA	
	Keelteoskus tähendab kõigepealt emakeeleoskust: vestlus Tiiu Ereltiga	Maire Liivamets 25
■	RAAMATULUGU	
	Huvitav raamat Oleviste kogust	Marita Paas 27
■	EESTI MÖTTELUGU	
	Usaldusväärne teejuht traditsioonide tekkemaale	Ellen Arnover 29
■	KÜSI JULGESTI!	
	Eha Rammo, Meeli Kuntur, Ille Riisk ja Anne Idvand küla suhtumisest maaintelligentsi	31
■	LUGEJA ARVAB	
	Maaraamatukoguhoidja mõtisklusi kevadel 2002	33
	Digitaalne ja/või teine kirjaoskus	Enn Vatter 35
■	EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING	
	Kuraditosin sai täis	Ade Soon 37
■	SÕNUMID	
	Rahvusraamatukogu seadus muudetud	Tiiu Valm 38
	Eestit külastas IFLA president Christine Deschamps	Ene Riet 39
	Kaugkoolitusprojekt lõpeb novembris	Sirje Virkus 40
	Tähistati Tallinna Oleviste raamatukogu 450. aastapäeva	Lea Kõiv 41
	VI Nukitsa konkurss lõppenud	42
	Õnnitleme: Milvi Tedremaa – 65, Meditsiiniraamatukogu direktor	42
	Mälestame: Helmi Masing – kauaaegne raamatukogunduse õppejõud	
■	SUMMARY	43

ÜHENDKUNINGRIIGI INFOPOLIITIKA

SIRJE VIRKUS

Paljud Euroopa riigid on kinni haaranud infoühiskonna eelistest ja võimalustest, sest teadmispõhise ühiskonna ja majanduse poole liikudes muutub riigi konkurentsivõime tagamisel üha olulisemaks juurdepääs informatsioonile ning teadmistele. Euroopa riikides mõistetakse rahvusliku infopoliitika kasutamise, säilitamise, haldamise ja kasutamise vajadust. Koostatakse infopoliitika alusdokumente ja tegevuskavasid.

Ühendkuningriigis puudub käesoleval hetkel ühtne infopoliitika alusdokument. Küll on aga Briti valitsus avaldanud oma seisukohad ning visiooni ülesannetest dokumendis *Our Information Age* ("Meie infoajastu" 1998). Selle eessõnas esitab peaminister Tony Blair üleskutse koordineeritud strateegia koostamiseks. Üleskutsele järgnes teisi Briti valitsuse dokumente: *Our Competitive Future* ("Meie konkurentsivõimeline tulevik" 1998); *Open for Learning, Open for Business* ("Avatud õppimisele, avatud äritegevuseks" 1998); *e-commerce@its.best.uk* (1999); *Modernising Government* ("Uuendades valitsemist" 1999) ning *e-government: a Strategic Framework for Public Services in the Information Age* ("e-valitsus: avaliku teenistuse strateegiline raamistik infoajastul" 2000). Olulist rolli riikliku infopoliitika edendamisel on etendanud 1995. aastal loodud Raamatukogu ja Informatsiooni Komisjon (*Library & Information Commission / LIC*), kelle ülesandeks on valitsuse osakondade ja agentuuride informeerimine raamatukogunduses ja informatsiooninduses toimuvast. Komisjon avaldas dokumendi *Towards a National Information Policy for the UK* ("Teel Ühendkuningriigi rahvusliku infopoliitika suunas" 1997) stimuleerimaks arutelu riikliku infopoliitika vajadusest. Ühtlasi tõstis see esile tehnoloogia rolli ja rõhutas ühilduvuse, sisu ja kompetentsuse osatähtsust saavutamaks hästi funktsioneerivat infoühiskonda ja teadmispõhist majandust. Tähelepanu pöörati universaalse infojuurdepääsu tagamisele, Ühendkuningriigi kultuuripärandi alusel rajatavale digitaalsele raamatukogule, inimeste ja organisatsioonide õppimisostkustele ja infoühiskonnas toimetulekule. Valitsuskabinet andis eespool nimetatud dokumendile heakskiidu.

Briti valitsus pöörab suurt tähelepanu koordineerimise paindlikkusele ja sellele, et võrguteenuste valdkonnas puuduksid dubleerivad ettevõtmised. Tähtsaks ülesandeks peetakse kõikidele elanikkonna kihtidele takistusteta juurdepääsu internetile ning

oluliste dokumentide kopeerimise ja mahalaadimise võimalust. Esimeseks teenuseks oli *open.gov.uk* (1994), mis ühendas paljud ametlikud veebikohad. Nüüdseks on valminud uus Briti valitsuse portaali *UK Online*. 90-ndate aastate lõpul loodi rida võrgufoteenuseid: *The National Grid for Learning (NGfL)* – riiklikku õppekava toetavad materjalid, *Ufl/learnirect* – kutseõppe ja täienduskoolitusmaterjalid, *NHS Direct* – tervishoiuteenused ja *Distributed National Electronic Resource* – sisuteenused kõrgharidusele. Äsja avati portaali *Culture Online* teabega kultuuriväärtustest ja kultuuriorganisatsioonidest. *Curriculum Online* on kavandatud varustamaks riiklikku õppekava sidusõppematerjalidega.

Raamatukogu ja Informatsiooni Komisjoni tegevusalasse kuulub ka projekt *People's Network* elukestva õppe soodustamiseks. Projekti kolm tegevusliini on seotud võrguteenuste, sisu ja väljaõppega. Esimene on kavandatud ühendamaks interneti kaudu üksteisega ja üleriikliku võrguga *National Grid for Learning* 4000 rahvaraamatukogu teeninduspunkti, teine peab toetama elukestvat õppimist ja täiendama teenuseid *NGfL* ja *Ufl/learnirect* ning kolmas tagama väljaõppe rahvaraamatukogu personalile kasutamaks tõhusalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia võimalusi kodanike paremaks teenindamiseks.

Briti raamatukogude ühingus (praegu kannab nimetust Raamatukogu- ja Infoprofessionaalide Ametlik Instituut – *Chartered Institute of Library and Information Professionals; CILIP*) moodustati 2000. aasta novembris rahvusliku infopoliitika analüüsimiseks ja soovitude andmiseks töögrupp (*National Information Policy, Policy Advisory Group/PAG*). Määratleti spetsiifilised tegevused ning riikliku infopoliitika kolm valdkonda: infopoliitika tuumik, mis on seotud eelkõige infokirjaoskuse ja infooskustega; teiseks nn. võtmeküsimused, mis koos tuumikuga moodustavad rahvusliku infopoliitika huvivaldkonnad ning kolmandaks ühiskonna rahvusliku infovõrgustiku tegutsemisfaarid. Töögrupp keskendus peamiselt esimesele ja teisele valdkonnale ning määratles peamised lahendamist vajavad ülesanded, mis on seotud kvaliteedi, meediapärandi säilitamise, intellektuaalse omandi õiguste ning infovabadusega.

Käesolevaks ajaks on töögrupp esitanud oma töö tulemustest aruande ja soovitud infopoliitika koostamiseks.

RAHVUSBIBLIOGRAAFIA ANDMEBAAS: mõttest teostuseni

JANNE ANDRESOO

RR-i peabibliograaf

Ideed Eesti rahvusbibliograafia andmebaasist on arendatud juba mõned aastad, kuid alles nüüd tundub olevat kätte jõudnud aeg, mil selle elluviimisest saab rääkida lähemalt.

Esmalt tuleb vastata küsimustele, kas ja milleks me vajame seda andmebaasi. Neid küsimusi on esitanud nii mõnigi kolleeg, pidades silmas asjaolu, et kogu bibliograafiline informatsioon eesti teaviku kohta peegeldub elektronkataloogis ESTER. Viimati nimetatud mängib rahvusbibliograafia andmebaasi kontekstis olulist rolli, kuid siiski ei asenda seda. Alljärgnev püüabki mõtestada rahvusbibliograafia andmebaasi tähendust ja funktsioone ning anda ülevaade kavandatavast Eesti rahvusbibliograafia andmebaasist.

Rahvusbibliograafia-alast tegevust koordineerivate ning standardivate rahvusvaheliste organisatsioonide UNESCO ja IFLA soovitude ning standardite kohaselt peab rahvusbibliograafia andmestik olema kättesaadav kujul, mis arvestab kasutaja huve nii rahvuslikul kui rahvusvahelisel tasandil. Kasutaja huvide all mõistetakse ennekõike andmetele juurdepääsu võimaldamist talle sobivas vormis.

Vaadeldes kasutaja huvide aspekti, on asjakohane heita pilk 1998. aastal vastuvõetud Riigikogu otsusele "Eesti infopoliitika põhialused", milles väljendub sama mõte, kuigi laiemas tähenduses: "kõigile soovijaile tuleb kindlustada võrdne juurdepääs informatsioonile" ning "informatsiooni tuleb pakkuda aktiivselt ja süstemaatiliselt ning kergesti haaratava tervikuna, aidates inimestel ühtlasi orienteeruda ülekülluses". Rahvusbibliograafia andmebaasi üheks peamiseks eesmärgiks ongi luua kasutajasõbralik veebipõhine otsikeskkond. Siinkohal võib tõstatuda nn. digitaalse veelahkme probleem, teisisõnu, Eestis ei ole kõik informatsiooni vajajad infotehnoloogilise varustatuse osas võrdses olukorras. Optimismi võivad küll sisendada augustis 2000 avaldatud *McConnell International*'i (USA) uurimuse tulemused, milles analüüsiti 42 riigi nn. e-valmidust. Eestit käsitledes tuuakse selles esile interneti kasutajate suur osakaal elanikkonnas ja asjaolu, et telekommunikatsiooniseadusega on internetiühendus kuulutatud universaalteenuseks. See aga puudub paljudes rahvaraamatukogudes, sest nagu ilmnes Riigikontrolli 2001. aasta auditist, oli 2002. aasta alguseks Eesti 570 rahvaraamatukogus avatud vaid 250 avalikku internetipunkti. Rahvusbibliograafia andmebaasi kontekstis tähendab eeltoodu, et hetkel ei saa lõpetada trükiniimestike väljaandmist, kuna suur hulk rahvusbibliograafia kasutajatest on rahvaraamatukogud. Siinkohal võib välja tuua veel ühe

aspekti, nimelt on mitme riigi rahvusbibliograafia ala asjatundjate arvates bibliograafia traditsiooniline trükitud vorm kindlaim andmete säilitamiseks. Ilmselge on, et rahvusbibliograafia peab ka elektroonilisel kandjal säilima vähemalt sama hästi kui paberil. Sestap on ka loodava Eesti rahvusbibliograafia andmebaasi üheks funktsiooniks andmete säilitamine muutumatul kujul. Praegune infotehnoloogiline lahendus, INNOPAC-il põhinev koondkataloog ESTER, seda vajalikul määral ei taga. Juba olemuslikult on bibliograafia ja kataloogi vahel teatavad erinevused, mis tulevad eriti selgelt esile jagatud kataloogi puhul, nagu seda on Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi oma.

Vaadeldes rahvusbibliograafia andmete kasutamist rahvusvahelisel tasandil, on oluline silmas pidada andmete vahetatavuse põhimõtet, see eeldab aga rahvusvaheliste standardite rakendamist. IFLA Universaalse Bibliograafilise Arvestuse ja Rahvusvahelise Masinloetava Kataloogimise Programm (*UBCIM – Universal Bibliographic Control and International MARC Core Programme*) toimib juba aastaid idee nimel, et igale maailmas ilmuvale väljaandele koostaks standardse bibliokirje rahvuslik bibliografeeriv keskus, mis võimaldaks kirjet igal tasandil vahetada. Kuna eesti rahvusteaviku bibliograafilisel kirjeldamisel elektronkataloogi ESTER kasutatakse kõiki eelmainitud standardeid, siis on plaanis luua rahvusbibliograafia andmebaas elektronkataloogi sisestatud kirjete põhjal. Nii on tagatud standardite järgimine kui ka andmete samasus ESTER-is ja rahvusbibliograafia andmebaasis. Lisaväärtus, mis tekib kasutaja jaoks iseseisva rahvusbibliograafia andmebaasiga, seisneb ühelt poolt kompaktses rahvusteavikute andmekogus, teisalt lisanduvad täiendavad andmed ning otsivõimalused. Näiteks on kavas seostada andmebaas Eesti ISBN (raamatu rahvusvahelise standardnumbri) ja ISSN (jadaväljaande rahvusvahelise standardnumbri) keskuste tegevusega ning pakkuda informatsiooni Eesti kirjastajate ja trükikodade kohta. Eesti Rahvaraamatukogu plaanib ühinemist ka ISMN (noodi rahvusvaheline standardnumber) süsteemiga, mis antud kontekstis tähendaks informatsiooni vahendamist Eesti noodikirjastajate kohta rahvusbibliograafia andmebaasi kaudu. Siinjuures peab kindlasti arvesse võtma, et osa kirjastajatelt laekuvat informatsiooni on konfidentsiaalne (nt. nüüdisaja

raamatutiraažid) ja nende andmete kaitse peab olema rahvusbibliograafia andmebaasis tagatud.

ISBN-i omistamise protseduur on seni võimaldanud pidada ESTER-i osana eelkataloogi ilmuma hakkavatest Eesti raamatutest ja aidanud Rahvusraamatukogul jälgida sundeksemplari laekumist. Siiski ei ole selline lahendus parim, kuna tihti jõuab sundeksemplar trükikojast Rahvusraamatukogusse hiljem kohale kui mõnda teise Konsortsiumi raamatukogusse soetatud trükis, ja nii võib eelkataloogi kasutaja olla segaduses, leides sealt juba ammu ilmunud raamatu kirje. See peaks põhjendama ideed vahendamaks informatsiooni ilmuma hakkavate raamatute kohta rahvusbibliograafia andmebaasi kaudu. Ühtlasi on iseseisval rahvusbibliograafia andmebaasil eeldusi toimida sundeksemplari süsteemile tõhusa toena.

Missugustest andmetest koosneb rahvusbibliograafia andmebaas? Kavandatav andmebaas hõlmab kogu Eesti rahvuslikku trükisõna ja kõiki teisi rahvusbibliograafias sundeksemplari seaduse alusel registreeritavaid teaviku laade. Andmebaas sisaldab nii retrospektiivset kui jooksvat rahvusbibliograafilist andmestikku ning on jagatud järgmisteks osadeks: raamatud, perioodika, muusika (noodid ja helisalvestised), kaardid, ametlikud väljaanded.

Andmebaasi selline jagamine järgib trükitud rahvusbibliograafia nimestike süsteemi ja võimaldab juha otsingu alguses piiritleda otsitava laadi. Samas peab olema võimalik teostada otsingut üle andmebaasi, täpsustamata, millises kogumis seda teha soovitakse.

Kaalumisel on ka rahvusbibliograafia andmebaasi kaudu juurdepääsu võimaldamine Eesti pisitrükiste, plakatite ja postkaartide bibliograafilistele andmetele. Nimetatud materjal ei kuulu rahvusbibliograafias registreerimisele, kuid nende kaasamine andmebaasi järgiks eesmärki võimaldada kasutajale juurdepääsu kõigile eesti teavikutele ühtses keskkonnas.

Andmete lisamine andmebaasi hakkab toimuma kindlate intervallide järel. Esimesena laaditakse ESTER-ist eesti teavikute kirjed, mis ei vaja korrigeerimist või täiendamist. Tänu Eesti Raamatukogudevõrgu Konsortsiumi ja Eesti teadusraamatukogude läbiviidavatele retrospektiivse konverteerimise projektidele on käesolevaks ajaks elektroonilisel kujul olemas üle poole bibliograafilisest andmestikust. Retrospektiivse rahvusbibliograafia osas on kirjed kataloogis küllaltki erinevad andmete mahult ja standardsuselt ning paljud kirjed on retroprojektide käigus alles koostamisel. Sel põhjusel tuleb analüüsida, millises järjekorras ja missugused kirjed laaditakse rahvusbibliograafia andmebaasi. Kuna rahvusbibliograafiat koostab kaks raamatukogu – Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti Akadeemiline Raamatukogu, siis korraldati ka ühiseid kokkusaamisi uue andmebaasi kavandamisel ja koolitusseminare ühtlasema andmesisestuse tagamiseks.

Käsitledes rahvusbibliograafia kirjeid, on teravamaks probleemiks märksõnade puudumine suurel osal kirjetest. Nii puuduvad elektronkataloogis ena-

mikul 1945–1998 Eestis ilmunud raamatute kirjetest märksõnad. Rahvusraamatukogu alustas käesoleval aastal, nii nagu ressursid seda lubasid, märksõnade lisamist nimetatud kirjetele. Algust tehti 1990-ndatel ilmunud raamatutega, kuid tööhulk on sedavõrd suur (ca 150 000 kirjet), et selle teostamine võtab olemasolevate jõududega aastaid.

Rahvusbibliograafial on otsene seos riikliku trükitoodangu statistikaga. Rahvusraamatukogu, täites ülesannet koostada Eesti raamatute ja perioodiliste väljaannete trükitoodangu statistikat, kannab vastavad andmed elektronkataloogi ESTER. Osa andmeid (nt. perioodika trükiarv) sisestatakse aga lokaalsesse andmebaasi. Nimetatud kahe andmebaasi põhjal pannakse kokku andmestik, mis saadetakse Statistikaametile ja UNESCO-le. Samuti koostatakse ESTER-i põhjal tõlkekirjanduse nimestikku, mis lähetatakse UNESCO väljaandele *Index Translationum*. Rahvusbibliograafia andmebaasi kavandades on silmas peetud kõiki nimetatud ülesandeid ja selle alusel peaks senisest hõlpsamalt saama koostada vajalikke statistikaid. Mitmete statistiliste väljavõttude tegemise võimalust on kavas pakkuda ka andmebaasi kasutajatele. Samuti on plaan seostada rahvusbibliograafia andmebaas elektronkataloogiga, mis lubaks kasutajal vastavalt soovile vahetada otsikeskkonda.

Nagu eeltoodust ilmneb, on rahvusbibliograafia andmebaas kavandatud täitma erinevaid ülesandeid. Käsitledes andmebaasi paljusid funktsioone, väärib märkimist arutluse all olnud idee selle toimimisest ka registrina, mis oleks aluseks autoritasu maksimisel teose laenutamisel rahvaraamatukogudest, nagu seda näeb ette "Autoriõiguse seadus".

28. märtsil võttis Riigikogu vastu Eesti Rahvusraamatukogu seaduse muutmise seaduse. Selles on uuesti sõnastatud ka Eesti Rahvusraamatukogu ülesanded rahvusraamatukoguna, täpsustades rahvusbibliograafia mõistet ning sätestades trükitoodangu- ja raamatukogualaste riiklike statistiliste vaatluste korraldamist. Rahvusbibliograafia andmebaasi pidamine on uues seaduses defineeritud Eesti teavikute riikliku bibliograafilise registreerimisena. Andmebaasi pidamise, andmetele juurdepääsu ja andmete kasutamise korra kinnitab Rahvusraamatukogu nõukogu kooskõlas andmekogude seadusega. Selline regulatsioon annab rahvusbibliograafia andmebaasile õiguslikult uue tähenduse ja paneb andmebaasi pidajale senisest suurema vastutuse.

Eelnevast ilmneb, et ära langeb küsimus, kas rahvusbibliograafia andmebaas peab iseseisvana eksisteerima. Küll aga jääb alles hulk küsimusi, kuidas seda paremini teha ja nendele püüab Rahvusraamatukogu leida kolleegide toel vastuseid.

Kirjandus

1. Eesti infopoliitika põhialused. Tallinn : Riigikantselei, 1998.
2. Meriste, Merik (2000) Infotehnoloogia haldusjuhtimises : aasta-raamat 2000. Tallinn : Eesti Informaatikakeskus, lk. 89-95. Kättesaadav ka elektrooniliselt: URL: <http://www.eik.ee/it2000/> (16.04.02)
3. Tallo, Ivar (2002) Infopoliitika Eesti Vabariigis // Luup, nr. 3 (142) lk. 40-41.

TEADUSRAAMATUKOGU JA RIIGI IDENTITEET

PIRET LOTMAN

RR-i vanemteadur

Veel aasta tagasi väideldi meedias agaralt teadusraamatukogude üle. Täna on see arutelu sumbunud, jättes endast vastamata küsimusi ja poolikuid lahendusi, ning tunde, et riigiametnikud kõnelevad teadusraamatukogust otsekui Eesti ühiskonnale võõrast asjast. Nii võib see ju ka olla.

Eesti raamatukogunduslik mõte tekkis ja arenes koos rahvaraamatukoguga.

“Noor-Eesti” algatud raamatukogundusliikumist edendas 1922. aastal asutatud Raamatukogude Korralduse Selts, mille tegevuspõhimõtted kujundasid ka Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi rahvaraamatukogude komisjoni eelistused. /1/ Oskar Kallase soovitusel võttis nimetatud komisjon arvesse ka Soome *Kansanvalistus Seura* kogemusi. /2/ Ministeeriumi rahvaraamatukogude komisjoni töösse oli selle loomisest alates kavas kaasata kõik toonased Eesti mainekad raamatukoguhoidjad – Jakob Muide, Aleksander Sibula, Friedrich Puksoo. /3/ Ülikooli raamatukogu juhataja Friedrich Puksoo isiklik panus nii rahvaraamatukogude võrgu väljaarendamisel kui nende raamatukogudega seotud probleemide lahendamisel, iseäranis aga raamatukoguhoidjate kutseoskuste arendamisel, on aukartust äratav. /4/

Rahvaraamatukogude võrku finantseeriti riiklikult juba 1921. aastast alates. /5/ Kahtlemata puudulikult. Puudusi võib leida Eesti Vabariigi raamatukogunduspoliitikas üldse, aga on tõsiasi, et see oli keskendunud rahvaraamatukogude edendamisele ja nende tehtud rahvalugustuslikku tööd ei saa alahinnata.

Raamatukogu kui institutsioon, kuhu on koonduvad ühiskonna jaoks olulised tekstid, on huvitava ja kõnekas uurimisaines, uurijate tähelepanu on sellest aspektist pärinud just teadusraamatukogud.

Pamela Richards on võrrelnud nelja suurriigi väliskirjanduse komplekteerimist kahe maailmasõja vahelisel perioodil ja sidunud selle riikliku identiteediga. Ta kirjutab, et 1939. aastal oli Ameerika Ühendriigid ainus suurriik, kus valitsus ei toetanud universaalseid teadusraamatukogusid väliskirjanduse muretsemisel. Vastupidiselt toimis Suurbritannia valitsus juba 1916. aastal. Olles ootamatult ära lõigatud nii saksa teaduskirjandusest kui seni imporditud optilistest seadmetest ja keemiatoodetest, loodi erinevate tööstusharude tarbeks raamatukogudes tootmisteadusliku kirjanduse

osakonnad. Samad järeldused tehti Saksamaal pärast Esimest maailmasõda. Weimari valitsus kandis hoolt Saksamaa teaduskonkurentsi säilimise eest, tegi selleks tõsiseid jõupingutusi ning ostis kallist teaduskirjandust. Samasugune suhtumine välismaisesse teadus- ja tehnoloogiakirjandusse oli Nõukogude Venemaal. Samas ei võtnud Ameerika Ühendriikide valitsus, kes ei tundnud end sõjaliselt ohustatuna, kuni kolmekümnendate aastate lõpuni arvesse, et on olemas side teaduslike raamatukogude ja riiklike huvide vahel. Valitsus toetas üksnes põllumajanduslikke ja meditsiinilisi teadusraamatukogusid – nii oli see kujunenud juba kodusõja ajal. Teise maailmasõja ajal asutas Saksamaal natslik valitsus ühingu *Deutsche Gesellschaft für Dokumentation*, mille ülesanne oli välismaise teadus-tehnilise informatsiooni kogumine ja levitamine. Teistsugune oli nende Saksamaa teadusraamatukogude olukord, millel polnud strateegilist tähtsust. /6/ Samalaadne kogemus on Nõukogude okupatsiooni ajast ka Eesti teadusraamatukogudel.

Teadusraamatukogu olemust ja ülesandeid on püütud määratleda Eesti raamatukogundusliku mõtte tekkest alates. /7/ Milline oli aga riiklik poliitika Eesti Vabariigi teadusraamatukogude suhtes kahe maailmasõja vahelisel ajal? Meie riikliku identiteediga on kahtlemata seotud Riigiraamatukogu asutamine 1918. aastal, kuid seda raamatukogu komplekteeriti vähemalt esimesel kümnendil eelkõige Riigikogu ja valitsusasutuste funktsioneerimiseks vajalike trükistega. /8/

Katse luua eesti teadlasi ühendavat keskust tegi Haridusministeerium juba 1921. aastal. Eesti Teaduse Asutus jäi loomata Tartu ülikooli juhtkonna vastuseisu tõttu põhjendusel, et Eestis on vähe teadlasi, nad on juba koondunud Tartu ülikooli ja niigi erinevate ülesannetega koormatud. Eesti teadusküsimused on aga lahendatavad mitmesuguste juba toimivate teaduslike seltside kaudu. /9/ Samal ajal lükkas ülikool tagasi ka Välisministeeriumi esitatud teaduskirjanduse riikliku vahetuse

projekti Nõukogude Venemaaga. Projekt oli nimelt valminud Venemaa ettepanekul ning selle järgi oluaks teaduskirjanduse vahetamine kohustuslik ning eeldanuks mõlema riigi volinike kohalolu. Ülikooli juhatus nägi sellises lepingus võimalust teaduskirjanduse sildi all propagandakirjanduse saamiseks, samuti nägi ta ohtu meie kirjastusasju kontrollivas nõukogude volinikus. Teaduskirjanduse vahetamine toimugu ikka teadusasutuste otsekontaktide kaudu. /10/

Valitsuse seisukoht Eesti teaduse suhtes kajastub 1926. aastal kirjutatud ettekandes "Eesti haridusolud ja vaimne kultuur": "Kõrgema teadusliku hariduse andmine on koondunud Tartu Ülikooli, kus praegu on seitse teaduskonda. Eesti teadus, mida samuti Tartu Ülikool ühes kõikide oma asutuste ja tema juurde kuuluvate akadeemiliste ning teaduslike seltside abil arendab, taotleb kõigepealt Eesti maa ja rahva igakülgset uurimist." /11/ Üldjuhul ei leidnud valitsus raha teadlaste välissõitude tarbeks. Kui 1926. aasta sügisel tehti Tartu ülikoolile ettepanek liitumiseks Rahvusvahelise Keemia Bürooga, puudus ministeriumil raha aastamaksuks. /12/ Tartu ülikooli raamatukogu pöördus sel perioodil Haridusministeriumi poole väliskirjanduse küsimuses vaid ühel korral. Nimelt palus Friedrich Puksoo 1930. aasta detsembris ministeriumil vahendada nende palvet Carnegie Instituudile raamatuannetuse saamiseks, kuna "Ameerika ingliskeelne teaduskirjandus on oma kalliduse tõttu ülikooli raamatukogus puudulikult esindatud". /13/

Murdepunktiks eesti raamatukogunduses kujunes raamatuaasta tähistamine 1935. aastal. Kodumaise raamatukultuuri edendamiseks ja raamatuaasta töö jäädvustamiseks asutati Eesti Raamatufond. Vabaharidustöö nõunik Juhan Jaik nõudis raamatukogundust käsitlevas ettekandes haridusministrile rohkem tähelepanu ja investeringuid raamatukogundusele: "Raamatukogundust ja vabaharidustööd üldse võib võrrelda täiesti selle osaga, mida etendab Kaitseliit kaitseväge organisatsiooni kõrval. Nii ühel kui teisel alal tähendavad ununemised riigi poolt kodanikkude oskustesse ja haridusse investeeritud kapitalide kaotsiminekut, rääkimata protsentidest." /14/ Kuid nõunik ise unustab täiesti, et rahvaraamatukogude kõrval on olemas ka teadusraamatukogud.

Teadusraamatukogude küsimuse tõstatab hoopis Juhan Jaigi eelkäija, nüüd Riigiraamatukogu direktoriks saanud Gottlieb Ney. Artiklis "Mõtteid Riigiraamatukogu olevikust ja minevikust" arutleb äsjane ministeriumiametnik teadusraamatukogu olemuse ja eesmärkide üle. Ney visioon Eesti teadusraamatukogu arengust ei hõlma pelgalt ühe raamatukogu probleeme, vaid teadusraamatukogude rolli ja perspektiive tervikuna. Tema kirjat riigisekretärile 7. novembril 1936 võib lugeda: "Elu nõudeil on Riigiraamatukogu muutunud meie pealinna teaduslikuks raamatukoguks, mida kasutavad oma ülesannete täitmisel igasugused avaliku elu tegelased, samuti aitab ta kaasa nende teadmiste

täiendamisele ja erialalisele süvendamisele. Elu nõuab riigiametnikelt ja avaliku elu tegelastelt ikka suuremaid ja põhjalikumaid teadmisi teataval erialal. Endiste politiseerivate parteitegelaste asemel tulevad seadusandlikkudesse kogudesse eriteadlased-kutsetegelased. Nendel peab olema käepärast soliidne teaduslik raamatukogu. Ney teeb ettepaneku muuta Riigiraamatukogu üleriigiliseks teaduslikuks koguks, mis tegutseks koostöös teiste teaduslike raamatukogudega – Tartu ülikooli, Tehnika Instituudi, Rahvusliku Arhiiviraamatukogu, Õpetatud Eesti Seltsi, Loodusuurijate Seltsi ja Eestimaa Kirjanduse Seltsi raamatukoguga. /15/

Ettepanekuid teadusliku informatsiooni vahetamise süsteemi loomiseks sisaldas juba 1931. aastal Pariisis valminud Rahvaste Liiga raport rahvusvaheliste institutsioonide vaimsest koostööst, mis saadeti ka Eesti Haridus- ja Sotsiaalministeriumile. Ministerium lubas küll omalt poolt kaasa aidata selle kava teostamisele, tegelikke samme aga ei järgnenud. Eesti raamatukogude jaoks muutus see konkreetseks alles 1937. aastal, mil Helsingis toimunud teadusraamatukogude Balti- ja Põhjariikide vaimse koostöö komisjonide kongressil peeti soovitatavaks kongressist osavõtvate riikide raamatukogude omavahelise läbikäimise hõlbustamiseks avaldada kõigisse teaduslikkudesse raamatukogudesse aasta jooksul hangitud kirjanduse trükitud nimestikke. Eesti rahvuslik vaimse koostöö komisjon tegi Riigiraamatukogu juhatajale ettepaneku võtta kaalumisele selle nimestiku koostamine ja väljaandmine, kuna talle allub keskeim ja tähtsaim raamatukogu Tallinnas. /16/

Teaduslike Raamatukogude Nõukogu loodi 1938. aasta kevadel ja sinna kuulus lisaks juba mainitud teadusraamatukogude esindajatele ka Sõjavägede Staabi raamatukogu juhataja. Üks esimesi nõukogu koosolekul langetatud otsuseid oli rahvusvahelise laenutamise rahvusliku keskuse loomine Tartu ülikooli juures, samuti teaduslikes raamatukogudes leiduvate välismaiste perioodiliste väljaannete ühise nimestiku koostamine. /17/

Paraku, nagu nüüd teame, teadvustati teadusraamatukogude olulisust riiklikul tasandil alles suure sõja eelõhtul. Võime vaid tõdeda, et kulus ligikaudu poolteist aastakümnet, kuni eesti raamatukogundus vabanes rahvusromantilistest ja rahvavalgustuslikest kammitsatest ja haakus Euroopa kultuuri-ruumi ideedega. Mis mõtet on sellest veel praegu rääkida?

Lõpetaksin tsitaadiga Ernst Cassireri raamatust "Uurimus inimesest": "Nimelt maailma kahesuguse nägemise viisi, tuleviku- ja minevikuvaate tõttu peab ajaloolane valima oma lähtepunkti. Ja ta ei leia seda mujalt kui omaenda ajast. Ta ei saa astuda väljapoole oma praeguse kogemuse raamidest. Ajalooline tunnetus on vastus teatud kindlatele küsimustele, vastus, mis tuleb anda mineviku abil; kuid küsimusi esitab ja suunab olevik, meie praegused tunnetuslikud huvid ning praegused ühiskondlikud ja moraalsed vajadused." /18/

Viited

1. ERA, f. 1108, n.4, s. 601, l. 1
2. *op. cit.* l. 16-17.
3. *op. cit.* l. 24.
4. Noodla, Kaja. Friedrich Puksoo 1890–1969. Tartu, 1990, lk. 34-42.
5. ERA, f. 1108, n. 4, s. 601, l. 40.
6. Ричардс, Памела. Международные соперничество и развитие научных библиотек в XX веке // Петербургская библиотечная школа (2000) № 1/2, с. 50–52.
7. vt. näiteks Einbund, K. Raamatukogud ja nende asutamine. Tartu, 1912.
8. Lotman, Piret. Parlamendiraaamatukogust rahvusraamatukoguks I. Tallinn, 1988, lk. 21-44.
9. ERA, f.1108, n.5, s. 102, l. 2.
10. ERA, f.1108, n.5, s. 113, l. 6.
11. ERA, f. 1108, n.5, s. 391, l. 182.
12. *op. cit.* l. 246.
13. ERA, f. 1108, n. 5, s. 588, l. 20.
14. ERA, f. 1108, n. 5, s. 853, l. 92-92p.
15. RR, f. 6, n. 1, s. 209, l. 23-29.
16. RR, f. 6, n. 1, s. 350, l. 1.
17. RR, f. 6, n. 1, s. 279, l. 13-14.
18. Cassirer, Ernst. Uurimus inimisest. Tartu, 1999, 259 lk.

Vabandus

Artiklis "Eesti raamatukogu ja Euroopa kultuuriruum" (RK, 2002, nr. 1, lk. 5) on juhtunud autori süül piinlik viga. Kirjutises on kõne all Eesti raamatukogude ideeline tagapõhi, paraku on lausest "Viimati nimetatud [ÕES] eestikeelsete trükiste kogu sai aluseks meie päris oma eesti raamatukogule – Eesti Rahva Muuseumi arhiivraamatukogule." jäänud välja nimelt sõna **idee**. ÕES-i asutamise euroopalikku kultuuritausta on valgustanud Mart Lepik "Õpetatud Eesti Seltsi eelajaloost ja asutamisest" ("Eesti Kirjandus" 1938, nr. 1, lk. 47–57). Eestikeelse kirjasõna kogumise ideeline ja veidi siiski ka puhtaineline järjepidevus Eesti Rahva Muuseumi Arhiivraamatukoguga on jälgitav eelkõige EÜS-i ja arhiivkogu asutaja Oskar Kallase tegevuse kaudu. Vt. Veera Pino artiklit "Oskar Kallas ja EÜS. "Fraternitas Viliensise" lugu" kogumikus Oskar Kallas "Artikleid Oskar Kallase elust ja tööst" (Tartu, 1998, lk. 67–77).

Vabandan lugejate ees ja tänan Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu juhatajat Merike Kiipest, kes osutas eksitusele.

Piret Lotman

LUGEJA OOTAB PÄRINGULE KIIRET VASTUST

IISI PUUSEPP

Põlva Keskraamatukogu
vanemraamatukoguhoidja

Päringute lahendamine kuulub igapäevatöö hulka.

On ju endastmõistetav, et lugeja saab raamatukogust vastuse teda huvitavale küsimusele. Seejuures ei huvita teda, missuguste probleemidega raamatukoguhoidjad sealjuures kokku puutuvad, nemad soovivad meilt kiiret ja ammendavat vastust. Andres Lange-metsa sõnutsi: "Mulle kui raamatukogu küllastajale on raamatukogutöötaja puhul palju olulisem asjatundlik ja aegsäästev nõustamine." (RK, 2001, nr. 4.)

Viimaste aastatega on raamatukoguhoidjate võimalused päringuid lahendada avardunud: meie käsutuses on internet oma otsingumootorite ja veebilehekülgedega (sealhulgas elektronkataloog ESTER) ning andmebaasid *Kirjasto's*, *ProCite'is*, *URRAM-is*. Paralleelselt nendega kasutame teatmeteoseid, bibliograafiaid, katalooge-kartoteeke.

Põlva Keskraamatukogu on alates 1999. a. otnud *ProCite'i* andmebaase MAJPOL, LITTERA ja VARIA. Tänu nendele on alati käepärast kiire ja süsteemne informatsioon uuemate ajaleheartiklite kohta. Ja infot on seal piisavalt. Leitud materjali saab piirata kõikvõimalikest otsitingimustest lähtudes, kirjanduse loetelu on mugav välja printida. Lugejad kasutavad seda võimalust agaralt, et hiljem lugeda artikleid internetist. Kui aga kodus arvutit ei ole, siis prindime loetelu vaid nende ajalehtede põhjal, mis neil on tellitud. Selline variant on mugav nii lugejale

(töötab kodus) kui ka raamatukoguhoidjale (ära jääb ajalehtede kohaletassimine). Pealegi saab keskenduda järgmisele lugejale. Kirjanduse loetelu saab ka e-postiga saata ja seda oleme teinudki, lahendades külaraamatukogude päringuid.

Kuna Kultuuriministeeriumil on praegu töös projekt *INDEX SCRIPTORUM ESTONIAE* (ISE), mille käigus luuakse artiklite võrgupõhise info süsteem, siis saavad peatselt kõik artiklite andmebaasi internetis kasutada.

Teine igapäevane töövahend on elektronkataloog ESTER, milleta ei kujuta päringute lahendamist enam ettegi. Otsingu seisukohalt on väga käepärane, et valikud on nähtavad loeteludena, et viidatakse teemaga seotud märksõnadega, et iga leitud artikli kirjelt saab kohe näha artikli allikat. Kui ei leita sobivat märksõna, võib kasutada vabasõnaotsingut ja jõuda selle kaudu kasutusel oleva vajaliku märksõnani. Sageli leiame asjalikku materjali kogumikest, meeldib, et nende sisu on avatud ja artiklid väga hästi märksõnastatud.

Mõni sõna probleemidest, mis raskendavad materjali kiiret leidmist ESTER-ist. Kõige enam segab, et riigi nime kasutatakse korraga nii koha- kui teemamärksõnana. Seda eelkõige juhul, kui nimetava ja omastava käände nimevormid on ühesugused. Konkreetse riigi (Leedu, Poola, ka Eesti!) kohta materjali otsides tuleb üle lasta kõikvõimalikest laulukutest jms., enne kui leitakse midagi sobivat. Piirata saab korraga ainult kahe märksõna ulatuses, seejärel tuleb

piiranguga otsast alata (proovides märksõna väljale sõnu 'loodus', 'reisikirjad', 'reisijuhid', 'vaatamisväärsused', 'turism' jm.). Eriti raske on lahendada Eestiga, Euroopa Liiduga jm. rohke materjaliga seotud teemasid.

Probleemiks osutub ka kirjan- dustermini järgi otsimine, sest loetelu pakub ühises valikus lisaks žanri näidetele ka teoreetilist kir- jandust, näiteks esseed, rahvaluu- le jm. Oleme puutunud kokku vajadusega viia otsingus märk- sõna (või autorit) kokku allikaga (küsitud on "Luubis" ilmunud artikleid teatud teemadel), aga seda pole kahjuks ESTER-is või- malik teha ja nii tuleb kõik vasta- vasisulised artiklid läbi sortida. Võib-olla on probleem otsijas, me ehk ei tea kõiki otsinguvõimalusi.

Internetist ei ole leidnud näpu- näiteid kataloogi hõlpsamaks ka- sutamiseks, samuti seda, kuidas sisestada otsingusse võõrtähti – igal tavakasutajal oleks vaja seda teada. Loodame, et kunagi lahe- neb ka venekeelse kirjanduse otsi- mise probleem, vajadus on igata- hes olemas.

Võrreldes varasemate aega- dega võib päringute lahendamisel märgata järgmisi tendentse:

■ **Õppurite** teemapäringud on formuleeritud täpsemalt, on huvitavamad, kuid ka raskemad: "Virginia Woolf kui feministliku kirjanduse tippesindaja", "Näi- dendite "Tuhkatriinumäng" ja "Phaeton, päikese poeg" uuen- duslik roll draamakirjanduses", modernismi kirjandusžanrid jne. Sageli nõuab teema kohta kir- janduse leidmine palju aega ja tööd, sest üliõpilane peab oma mahuka töö kokku panema eri allikatest leitud kildudest: "Tibesti mägismaa", "Kura maasäär", "Ilmar Trull lastekirjanduses" jms. Tüüpiline on olukord, et ühe õppeaine referaatide teemad täi- davad raamatukogutöötajal mitu järjestikust tööpäeva sama tüüpi päringutega: "Piibli seosed muu- sikaga, ...filmiga, ...kirjandusega" või "Voodid, toolid, ukсед, peeg- lid, savinõud... läbi aegade".

Õnneks ei eelda enamik noori, et materjal kantakse kohe kätte, ja on nõus otsimises osalema.

Oleme oma lugejaid otsingu käi- gus õpetanud kasutama artiklite kroonikaid, muusika-, *juridica* jm. bibliograafiaid, teatmeteoseid, sa- muti katalooge-kartoteeke. Ka oleme ESTER-it kõvasti tutvusta- nud, sest kuigi paljud kasutavad internetti, ei ole nad elektron- kataloogist teadlikud.

■ Sagenenud on lugejate pöör- dumine raamatukokku saamaks abi **õiguslastes küsimustes**. Kasutame põhiliselt lugejale mõel- dud ESTLEX-i, see on käepärane, sest seal seisavad kehtivate õigus- aktide täistekstid. Vahel on vaja vaadata ka "Riigi Teataja" and- mebaasi, eriti siis, kui on temaa- tiline päring.

Probleem tekib, kui lugeja ei tea konkreetset õigusakti ja ka raa- matukoguhoidja ei tule sobiva otsisõna peale: nt. kütusefirmade aktsiakapitali suurenemine, euro- nõuded juuksuritele.

Enamasti saab asi lahendatud, kuid mõnikord tuleb meil ennast ka tunnistada lööduks. Raamatu- kogutöötajad kasutavad oma teadmiste-oskuste vähesuse tõttu ilmselt väikest osa interneti või- malustest. Abiks oleksid asjalikud õppused ja kogemuste vahetami- ne teises vestlusringis – ühe- sõnaga – info enamkasutatavatest ja headest veebilehekülgedest.

■ Keeruliseks osutub lugejale sobiva **ilukirjandusliku teksti, esseede, mõtete, luuletuste** leid- mine eri teemadel (elu, õnn, kul- tuur, riiklus, maaelu). Nii ESTER kui LITTERA märksõnastavad ilukirjanduslikku teksti teemade järgi minimaalselt. Seda võiks teha rohkem, vähemalt mingit teemat kandva publitsistika, ka luule osas.

Hea, et raamatukogus on ole- mas luuletuste temaatiline karto- teek ja kaardile kantud paar rida aitavad tabada luuletuse mee- lo.

■ Hulgaliselt esitavad pärin- guid **kodu-uurijad** ja need on sageli küllalt töömahukad. Mure peitub selles, et omaeegse üles- ehitusega kodulookartoteek kipub ajale jalgu jääma, raske on mater-jali kiiresti leida. Näiteks on valdade sotsiaaltöö, töötuse jm. teemad koondatud iga valla alla

eraldi, maakonna olukorrast üle- vaadet saada on aga vaevarikas.

Ometi tegelevad üliõpilased pidevalt maakonna tööhõive, lastekaitse, sotsiaaltöö jms. uuri- misega.

■ Aeganõudev on ka konkreet- se isiku kohta materjali otsimine (kui isik pole personaalias kirjas), sest see eeldab inimese tolaeegse elu- või töökoha teadmist (kohti, kust otsida, võib olla mitu). Vii- mase nelja aasta materjalid on meil koduloolises andmebaasis ja hoolsa märksõnastamise tule- musena ka ruttu leitavad.

Päringute kiire lahendamise aluseks on kindlasti hästi märk- sõnastatud andmebaas, millest saab otsida materjali kiiresti (head piiramisvõimalused), kasu- tades kõikvõimalikke otsitingi- musi. Loodame, et just selliseks kujuneb veebipõhine URRAM (meie raamatukogu kasutab seda), kui selle otsisüsteem kujun- datakse täielikult välja. Lisame ESTER-ist konverteeritud kirjetele täiendavaid märksõnu, eriti vara- semal perioodil ilmunud raama- tute kirjetele, mida ESTER-is täiendatakse ilmselt edaspidigi. Ka oleme uuematel teadusraama- tutel märksõnade kaudu avanud peatükkide sisu ja püüdnud ilu- kirjandusele leida sobivad aja-, teema- või žanrimärksõnad.

Ka koduloolise otsingu kiiren- damiseks tuleb märksõnastamine iga raamatu puhul hoolega läbi mõelda. Hiljuti huvitas üht luge- jat Värskas asunud Petseri Põhja- laagri ohvitseride saatus. Pärast pikemat otsingut ESTER-is leid- sime vajaliku väljaande. Sobiva koduloolise märksõna korral käi- nuks see aga palju kiiremini.

"Infoühiskonnas ei ole suurima väärtusega mitte info, vaid aeg, mille jooksul vajalik ja õige infor- matsioon hankida, ning oskus sel- le informatsiooniga midagi tarka peale hakata," kirjutab Linnar Viik. (Eesti Ekspress, 2002, 14. märts, A7)

Ja kuigi jutt käib internetikasut- tuse kohta, võib seda lugeda ka raamatukoguhoidja igapäevatöö kohta käivaks, ja seda just pärin- gute lahendamise mõttes.

UITMÖTTEID KESET KOLIMISKAOST

ANU VAHTER

Saare Maakonna Keskraamatukogu direktor

Istun raamatukogu Tolli tänava maja pooltühjas kabinetis. Ära on viidud laud, mind ümbritsevad kastidesse pakitud kaustad ja telefon. Põletan kaminas viimast prahti. Kas õhus on tunda nostalgiat?

Uus maja on täitumas mööbli ja raamatutega. Iga päev tuleb midagi juurde. Eile tulid arvutid ja osa "Standardi" mööblit. Paigaldamine, installeerimine, raamatukastid, arvutid, mööbel – need on viimaste nädalate märksõnad.

Uuenenud raamatukogu, uued ruumid linna südames – mida tähendab see Kuressaare lugejaile? Kuressaare on küll väike linn, kus ei ole pööraselt pikki vahemaid, kuid siiski on linna keskuses asumine oluline muutus. See on inimestele mugavam, turvalisem. Raamatukogu lihtsalt jääb tee peale ette ja loosung *Welcome to the library!* toob raamatukogule kindlasti lugejaid juurde.

Saare Maakonna Keskraamatukogu on muutuste tuultes elanud rohkem kui poolteist aastat. Vähem kui aastaga renoveeriti ja ehitati arhitekt Tiit Kaljundi projekti järgi vana kultuurikeskuse hoone ümber. Ehituse peatöövõtja oli AS "Tesman". Valmis klaasfassaadiga juurdeehitis raamatukogu jaoks, renoveeriti kultuurimaja saal. Ühe katuse all tegutsevad nüüd raamatukogu, Kuressaare Kultuurikeskus ja Kuressaare Kultuurivara, kelle ülesandeks on hoone haldamine ja konverentside korraldamine. Majale on otsitud ka nime, kuid siiani ei ole sobivat leitud. Rahvasuus on teda kutsutud kongresside paleeks.

8. aprillil 2002 täitus Saare Maakonna Keskraamatukogul 30 aastat tegutsemist vanades Tolli tänava pargiäärsetes majades. Samal päeval pühitsesime "Sovetskojega" kolimiskastid ja alustasime täiskasvanute kojulaenu-tuse pakkimist. Kolimine toimus etapi kaupa ja me ei sulgenud kõiki osakondi korraga. Sõltu(si)me ka mööbli tarneaegadest. Alates 13. maist sulgesime lugemissaali ja mai lõpuni jäi avatuks vaid kesklinna internetipunkt.

Suurematest muutustest veel seda, et raamatukogu paiknes varem kahes majas. Lasteosakonnal oli oma maja. Nüüd oleme kõik kenasti koos. Täiskasvanute ja laste kojulaenus on ühes ruumis, esimesel korrusel, eri tiibades. Lugemissaalid on teisel korrusel. Laste lugemissaalis on klaasist muinasjututuba – nii modernne, et muinasjutuhõngu loomine on meile paras pähkel.

Raamatukogu käsutuses on uues majas ca 1470 m² (vanas ca 800). Eelkõige on saanud ruumi juurde lasteosakond ja lugemissaalid. Samuti on laienenud muusikaosakond, varasema ühe kuulajakoha asemel plaanisime kuus, lisaks lugemiskohad. Eraldi on 35-kohaline videosaal. Internetipunkt on teisel korruse sisetänaval. Avalikuks kasutamiseks on kaheksa kohta, neist üks puudega inimeste jaoks. Tahame pakkuda senisest paremat teenust. Pidevalt on olnud nõudlus tekstitöötlusprogrammide kasutamiseks raamatukogus. Selleks on meil internetisaalis kaks nn. multimeediakabiini, mida saab rentida, kasutada skannerit, teha uurimistöid jne.

Komplekteerimisosakond oli vanasti väga kitsastes tingimustes ja naised vedasid raamatupakke teisele korrusele. Nüüd on komplekteerijatel kaks avarat ruumi esimesel korrusel ja kauba toomiseks on eraldi sissepääs. Olemas on ka tõstuk.

Nüüd on mõeldud senisest enam füüsilise puudega inimestele. Fua-jees on lift, invatualett. Vanades majades ei olnud neile mingisuguseid võimalusi raamatukogu kasutamiseks.

Hoones on nõupidamiste ruum, kus saame läbi viia koolitust oma töötajatele ja kolleegidele küla-raamatukogudest.

Mööbel on uus. Vanad riulid viisime keldrihoidlatesse. Teenidussaalide hoidlates rõõmutavad meid ruumisäästlikud "Falconett Metall" liikuvriulid.

Raamatukogu mööbel pärineb lõviosas "Standardist". Kuressaare kohalik firma "Kalla mööbel" valmistas "Studio 3" jooniste järgi garderoobimööbli ja laenutusletid. Väiksemas mahus on majja inventari ja mööblit tarninud "Straatus", "A-Visioon", "Sunorek", "K-Met", "Tarmeko" jt.

Saime 19 uut arvutit, mis peaks meie vajaduse rahuldama.

Hoone fassaad sai esinduslik – dolomiit, klaas, betoon. Maja ette kerkib aga veel üks hoone. Kuressaare linna ilme muutub iga päevaga. Muutused on positiivsed, need näitavad liikumist ja elu.

Plaanis on raamatukogu ja kogu maja avada 7. juunil. Lugejad ju ootavad! Meie ise ka.

Kuressaares
16.05.2002

RAAMATUKOGUDE INFOSÜSTEEM RIKS

Mõned aastad tagasi toodi Eestisse tolle aja kohta suhteliselt hea Soome raamatukoguprogramm Kirjasto. Kogu arendustöö jäi aga Soome, mistõttu ei suudetud siin likvideerida kõiki vigu. Aeglane areng põhjustas kasutajate õigustatud nurinat. Lisaks pankrotistus programmi toeks loodud firma ATP Tarkvara.

Säilitamiseks tuge kasutuselevõetud programmile palus Kirjasto autorfirma Soome ATP juht Janne Rouhianen abi OÜ Deltmarilt, mille tulemusena ostisime nii Kirjasto programmi esindusõiguse Baltikumis kui kliendilepingud. Mõnda aega kasutas OÜ Deltmar toe jätkumise huvides alltöövõtjatena ATP Tarkvara töötajaid, kuid vanade probleemide kestmise tõttu on sellest tänaseks loobunud.

Edasise arengu tagamiseks on aeg Kirjasto välja vahetada. Soome ATP on sel eesmärgil välja töötanud programmi Origo, mis aga oma kõrge hinna ja suurte nõudmistega arvutitele, pole Eesti jaoks meie silmis sobiv lahendus.

OÜ Deltmar töötas Eestile välja programmi RIKS (raamatukogude info- ja kataloogisüsteem). Selle loomisel on arvestatud meie maaraamatukogude reaalseid rahalisi võimalusi ja riistvara – arvuteid, millega raamatukogudes töötatakse. Kõrvaleesmärkidena on kogu aeg silmas peetud maksimaalset tehtud töö säilitamist: Kirjasto andmed saab konverteerida RIKS-i, programmi väljanägemine ja kasutamine on võimaluste piires säilitatud, et minimeerida ümberõppimise vajadust (kõige põhilisem on harjuda arvutihiire kasutamisega).

Oluliseks erinevuseks on aga RIKS-i arendamine Eestis. Seega on võimalik kiiremini ja paremini rahuldada meie raamatukogude vajadusi. Lisaks on siirdatud DOS-keskkonnast täielikult Windows-keskkonda, mis hõlbustab hooldust ja programmi tööd – nii on lahendatud Kirjastoga tekkinud probleemid, näiteks printeritega seonduvad.

Programmist endast

OÜ Deltmar töötab välja klient-server tüüpi raamatukogusüsteemi, mis võimaldab tavakodanikul sooritada veebilehitseja kaudu otsinguid ja raamatukogu kasutamisega seotud teenuseid. Raamatukogutöötajate igapäevatööks on sobiv klientrakendus, mille paindlikkus ja võimalused on tunduvalt laiemad kui veebilehitsejal.

RIKS koosneb funktsionaalselt kolmest osast:

- andmebaasi keskkond (server)
- klientrakendus
- veebiliidesed

Raamatukogutöötajad saavad RIKS-i abil teha arvutis oma igapäevatööd arvutis analoogselt tuttava Kirjastoga: raamatukogu kogu haldamine, bibliokirjete sisestamine, komplekteerimine, lugejate arvestus, laenutus, statistika, aruandlus, infovahetus teiste raamatukogudega (import, eksport).

Analoogselt Kirjastoga on võimalik andmed venekeelse kirjanduse kohta sisestada vene keeles (põhimõtteliselt tänu UNICODE-i kasutamisele suvalises keeles), lisandina tunnistavad slaavi tähestikku ka veebiliidesed (eeldusel, et arvutis, Windows'is endas on vastav tugi korrektselt installeeritud).

Nõuded riistvarale sõltuvad raamatukogu andmete hulgast. RIKS on kasutatav nii väikekogu ühe töökoha variandina (Access 2000 andmebaasil), kui üle laivõrgu kogu maakonna raamatukogusid hõlmava klient-server süsteemina (SQLServer andmebaasil). Ühe töökoha variant on juba kasutusel mõnes koolis. Laivõrgu töö on testimisel Läänemaal – esimesed muljed on head. Ainus negatiivne nüanss on süsteemi sõltuvus sideliinide kvaliteedist ning läbilaskevõimest, teises järjekorras ka serveri suutlikkusest teenindada suurt klientide hulka. Tehnika kvaliteet määrab süsteemi kvaliteedi.

RIKS veebilahendused võimaldavad genereerida raamatukogu staatilise või interaktiivse kataloogi. Staatilise variandi eeliseks on raamatukogu kataloogi avaldamine ilma WWW-serveripoolse programmeerimise vajaduseta. Interaktiivse keskkonna puhul avaneb kasutajatele serveripoolsete programmide valmimise järel võimalus teostada juba praegu olemasolevast põhjalikumalt ning paindlikumat otsingut ja personaliseerida tööd, s.t. lugejad saaksid vaadata omaenda isikuga seotud andmeid.

Nõuded raamatukogude infosüsteemidele

- üksiku töökoha arvuti:
 - soovitatavalt vähemalt 32MB mälu, Windows 98/NT/2000
 - laivõrgu arvutid:
 - kiire laivõrgu ühendus tagatud kogu tööpäeva jooksul
 - töökohtadel soovitatavalt vähemalt 32MB mälu (proovitud ka 16MB arvutil), Windows 98/NT/2000
 - serveriarvuti vähemalt 64MB mälu, Windows NT/2000 server, SQL server tarkvara
- Üleminek USMARC-ile võimaldab RIKS-i omanikel kasutada Eesti Rahvusraamatukogu infosüsteemi INNOPAC väljundit otse, vahekonverter, nagu Kirjasto 3000 puhul, ei ole vajalik.

Aivar Jüris

Põhjalikumalt infot, programmi demoversiooni, hinnad ja uudised leiab OÜ Deltmar koduleheküljelt <http://www.deltmar.ee/riks>

Ootame raamatukogudelt ettepanekuid RIKS-i parendamiseks.

MILLEKS MEILE MARKETING?

KRISTIINA TÖNNISSON

TÜ avaliku halduse doktorant

Tolmused riulid. Raamatuhunnikud laudadel. Uinutav vaikus. Üks pilt raamatukogust. Suur valik uudisteoseid. Elektrooniline kataloog. Kompetentne teenindaja. Ka see on pilt raamatukogust. Mõlemad toovad esile teatud emotsioone ja mõtteid, mille põhjal inimesed langetavad otsuse – kas ja kui aktiivne lugeja ma tahan olla antud raamatukogus.

Raamatukogude marketing pole maailmas kaugelki uus idee. Nii ühiskondlikud muutused, globaliseerumine kui internetistumine sunnivad raamatukogusid otsima üha uusi "turunišše".

Tunnetades kasvavat konkurentsi internetiga, mis võitleb samuti koha eest olla inimese esmane infoallikas, on raamatukogud sunnitud ümber orienteeruma ning teadvustama nii endale kui teistele oma uut kohta ühiskonnas. Seega pole raamatukogude marketing tänapäeval mitte lihtsalt hea idee või soovituslik samm, vaid paljudele vajalik abinõu eksisteerimise jätkamiseks.

Marketing kui vahetusprotsess

Marketingist rääkides võtame aluseks järgneva definitsiooni: marketing on protsess, mis on suunatud kasulike suhete loomisele ja säilitamisele, eesmärgiga rahuldada nii kliendi kui organisatsiooni huve ja eesmärke.

Seega ei ole marketing mitte pelgalt müümine, reklaamimine või info levitamine, vaid palju komplekssem tegevuste ahel, mis lähtub nii kliendi kui organisatsiooni soovidest ja vajadustest.

Marketingi keskne idee on vahetus. Mõlemad pooled vahetavad teatud ressursse ning tulemuseks on olukorra muutus. Organisatsiooni eesmärk on muuta potentsiaalne klient tegelikuks kliendiks või kinnistada juhuslik klient püsikliendiks.

Seega püütakse muuta inimeste käitumist soovitud tulemuste suunas.

Tihti keskendutakse vahetusprotsessi kujundamisel ja analüüsimisel eeskätt organisatsioonile – mida viimane tahab või suudab pakkuda. Samas juba ainuüksi selline lähenemine kätkeb endas ohtu.

Alustada tuleks eelkõige tarbijast ehk lugejast, mitte niivõrd organisatsioonist. Lõpuks on ikkagi lugeja see, kes otsustab, millal vahetusprotsess toimub, mitte pakkuja.

Seega tuleks seestpoolt välja poole suunatud tegevus asendada järk-järgult väljastpoolt sisse suunatud tegevusega. Edu saavutab see, kes kõige paremini on rahuldanud tarbija ehk lugeja vajadusi ja soove. Alles siis järgnevad organisatsiooni enda huvid.

Kõige lihtsam viis on küsida lugejatelt endilt, mida nad ootavad raamatukogult ning kuivõrd on nad rahul selle senise tegevusega.

Oluline on püüelda tarbijatelt parema tagasiside saamise poole. Niisugusest vaatepunktist lähtuvalt ei hari raamatukogud lugejaid, vaid vastupidi.

Organisatsioonid pole tõe teadjad, vaid tõe otsijad. Neid huvitab, kuidas saaks kõige paremini lugejaid teenindada ning nende vajadusi rahuldada. Saadud informatsiooni põhjal on võimalik kujundada aga juba järgnevaid samme.

Marketing ja avalik sektor

Kuna raamatukogud on enamasti avaliku sektori organisatsioonid, siis tuleb mõista ka nende ajaloolist eripära.

Avalikus sektoris mõjutab otse klient vahetusprotsessi vähe. Enamasti on teenuse pakkuja (olnud) see, kes määrab kliendi vajadused ja teenuse iseloomu, kelle ülesanne on aru saada nõudmise olemusest ning leida selle rahuldamiseks efektiivseid viise.

Pole siis ime, et avalikus sektoris suhtutakse marketingi üldjuhul vastumeelselt või suure skepsisega. Ikka ja jälle mõistetakse marketingi all pelgalt müümise või reklaamiga seotud tegevusi ning tema eesmärgina nähakse erasektori üht ja ainsat eesmärki – teenida kasumit. Kuna avalikus sektoris ei ole kasumi teenimine või raha kokkuhoid mitte kunagi eesmärk omaette, siis jääbki marketing paljudele avalikele teenistujatele täiesti võõraks kontseptsiooniks.

Samas aitaks marketingi printsiipide rakendamine ka avaliku sektori organisatsioonide edukusele jõudsasti kaasa. Öelda, et avalikud organisatsioonid ei müü midagi, pole päris õige. Müüvad küll. Nad müüvad usaldust.

Usaldus on keskne tegur ükskõik millise suhte tekkimisel või arenemisel, seda eelkõige aga avaliku sektori organisatsioonide ning kodanike vahel.

Seega ei tulene rahva suhtumine raamatukogudesse mitte

pelgalt viimaste pakutud teenuste kvaliteedist, vaid just nimelt usaldusest raamatukogu kui institutsiooni vastu, üksteisemõistmisest ning soovist üksteiste tegevustes osaleda.

Kuna usaldus ei teki üle öö, vaid kogemustele toetudes, on tähtis, et lugejate kogemused oleksid võimalikud positiivsed.

Võitlus tähelepanu eest

Paljud avalikud organisatsioonid eeldavad, et inimesed teavad ja tunnevad nende teenuseid niikuinii. Mõeldakse, et kui inimestel on vajadus, siis nad tulevad ka kohale. Piiratud võimalustega ajajärkudel võib see põhimõte isegi kehtida, mitte aga tänases Eestis.

Tuleb arvestada kahte põhitõde. Esiteks, inimeste tähelepanu- ja tarbimisvõime on piiratud, ning teiseks, aeg on ressurs, mida pole võimalik juurde saada.

Mida rohkem informatsiooni meid ümbritseb, seda suhteliselt väiksem on sõnumite hulk, millele suudame tähelepanu pöörata. Kui klient otsustab mingi teenuse kasuks, siis järelikult toob ta ohvriks tänapäeval ühe kõige kallimaks peetava ressursi – aja. See tähendab, kõikvõimalike teiste tegevuste taustal otsustab ta tulla raamatukokku.

Just võistluslikkuse moment eri ajaviitevormide, organisatsioonide või ka raamatukogude vahel tingib, et raamatukogu lugejaid võib vaadelda kui kliente. Aeg on see, mida klient maksab raamatukogu külastuse eest.

Seega saame lugejaid vaadelda kui kliente ning nendepoolset ajakulu ja tähelepanu kui hinda, mida makstakse. Ilmaasjata ootamised, sekeldused, korduv tagasitulek – see kõik sunnib klienti maksma kõrgemat hinda. Kui hind osutub liiga kõrgeks, siis lugeja lihtsalt ei tule enam või tuleb senisest harvem.

Kas tõesti konkurendid?

Raamatukogud ei ole harjunud endast mõtlema kui konkurentidest, kuni avastatakse, et suurenenud on võitlus inimeste pärast,

kes otsivad ja vajavad informatsiooni. Tuleb mõista, et raamatukogud pole tänapäeval sugugi ainukesed või tihti isegi mitte peamised informatsiooni pakkujad.

Tänu internetile on raamatukogu infoedastaja roll paljuski muutunud. On infovajadusi, mida internet rahuldab kiiremini ja efektiivsemalt kui raamatukogu – jutt on eeskätt aktuaalse informatsiooni kättesaamisest. Samas on inimestel ka teisi infooove, mille puhul pakuvad raamatukogud palju suuremat abi, nt. ajaviite-, ilu- või teaduskirjandus.

On piisavalt valdkondi, kus vajaliku ja adekvaatse informatsiooni saamiseks on kõige mõttekam ja kiirem viis ikkagi raamatukogu külastamine. Sel juhul teeb lugeja ratsionaalse valiku, et aeg, mis kulub internetis surfamiseks, on tunduvalt pikem, kui aeg, mis kulub raamatukogu külastamiseks. Või et raamatukogust saadud info usaldusväärsus kaalub üles interneti eelised.

Seega on raamatukogudel üks võimalus müüa end kui sisuteadvat infoallikat.

Lapsed, tudengid, ärimehed

Raamatukogudel, nagu enamikul avaliku sektori organisatsioonidel, on väga heterogeenne klientuur.

Kui erasektori marketing on enamasti suunatud gruppidele, kes on kõige vastuvõtlikumad levitatavatele teadetele, siis avaliku sektori organisatsioonide marketingi jõupingutused on tihti suunatud gruppidele, kes on kõige raskemini kättesaadavad ja kelle käitumist on keeruline muuta. See teeb ka avaliku sektori marketingi tunduvalt raskemaks.

Raamatukogude marketingi puhul on oluline meeles pidada, et neil on juba oma olemuselt komplitseeritud ülesanne – harida lugejat.

Seega pole raamatukogude töö mitte pelgalt mingi toote või teenuse pakkumine, vaid ideede, mõtete edasikandmine. Oma tegevuses ei tohi nad lähtuda vaid moesuundadest, ühiskonna hetke

vajadustest, vaid tuleb arvestada tegevuse pikaajalist perspektiivi.

Nagu öeldud, on raamatukogude lugejaskond üldjuhul segmenteerunud: lugejateks on nii lapsed, tudengid, töoinimesed kui ka eakad kodanikud. Igal segmentil on oma soovid ja vajadused, mida on oluline arvestada edu saavutamisel. Oma teavet (teavikuid) esitledes lähtub enamik raamatukogusid hetkel paljuski huvivaldkondadest: lastekirjandus, ulmekirjandus, kokandus jne.

Tulevikku vaadates võiks pakuda kirjandust ka psühhograafilistele näitajatele tuginevalt – edukad karjääriinimesed, lastega kodus olevad pereemad, pensionikka jõudnud linlased. Oluline ei ole siiski ainult eri huvigruppidele vajaliku teenuse osutamine, vaid selle tegemine viisil, mis on kooskõlas nende elulaadi ja harjumustega.

Mida ja kuidas teha?

Raamatukogu marketing peaks algama interaktiivse suhte loomisest oma lugejaskonnaga, millele toetudes töötatakse välja edasised kontseptsioonid ja tehnikad.

Ei ole mõtet alustada kellegi teise välja käidud sobivate abinõudega ning seejärel otsida lugejaskonda, kellele neid nõuandeid suunata. Kõigepealt tuleb alustada ikka *oma* klientuuriga ning *oma* organisatsiooniga ning alles siis võib võrrelda erinevaid soovitusi-näpunäiteid ja nende otstarbekust konkreetsetes olukordades.

Enne vastavate sammude astumist peaksid organisatsioonid nii moraalselt kui füüsiliselt olema valmis muudatusteks: suurenev klientide arv, rohkem päringuid, suurem töökoormus jne.

Kui raamatukogude lugejaskond suureneb tõesti loodetud protsendi või arvu võrra, kas suudetakse siis pakkuda samaväärselt teenuseid, kas ollakse kindel, et senised toimingutegevused ei kannata muutuste tõttu.

Kui kasutada marketingi konsultante, on oluline aru anda, et

IFLA INTERNETI MANIFEST

lõpuks sõltub kõik ikkagi organisatsioonist ja tema suutlikkusest soovitusi ning ettepanekuid ellu viia.

Ka väga hea plaan ei vii olukorra paranemiseni, kui teostus jääb nõrgaks. Organisatsiooni töötajad peavad aru saama samade mõttekusest ning neid toetama. Vastasel juhul vajub organisatsioon mõne aja pärast tagasi endistele radadele.

Seega on oluline iga idee ja ettepaneku juures aru pidada, kas organisatsioon suudab seda ka rakendada. Tuleb põhjalikult analüüsida organisatsiooni käsutuses olevaid ressursse ning siis otsustada muudatuste ulatus ja põhjalikkus.

Paljuski on marketing suunatud just nimelt õppimisele. Täna kõige õigemana tunduv lahendus võib homme olla juba aegunud. Ellu jäävad need organisatsioonid, kes suudavad muutustega efektiivselt kohaneda ning õppida nii positiivsetest kui negatiivsetest kogemustest.

Müüa või mitte müüa?

Tuginedes eelnevale võib öelda, et raamatukogud püüavad ennast ühel või teisel moel igapäevaste tegevuste kaudu müüa, nime-tagem siis seda teenuste kvaliteedi parandamiseks, uute võimaluste pakkumiseks või kiiremaks teenindamiseks.

Marketing on seejuures vaid vahend, mis õigesti kasutades võib viia rahva usalduse ja lugejaskonna arvu kasvuni.

Kas see polegi üks raamatukogude eesmärke?

See jäägu aga juba iga raamatukogu enda otsustada.

Vabaduse, võrdsuse, üksteisemõistmise ja rahu tagamisel on oluline osa piiramatul juurdepääsul informatsioonile. Selle kinnituseks tõdeb Rahvusvaheline Raamatukoguhingute ja -institutsioonide Liit, et

■ intellektuaalne vabadus on iga indiviidi õigus omada ja väljendada arvamust, otsida ja saada informatsiooni – see ongi demokraatia aluspõhi, ja ühtlasi kogu raamatukoguteenuse tuum.

■ vaba juurdepääs informatsioonile, mis ei sõltu meediast ega riigipiiridest, on raamatukogu- ja infoteenustajate keskne vastutusala.

■ piiramatul ligipääsul internetile raamatukogude ja infoteenustuste kaudu aitab nii ühiskonnal kui indiviidil kindlustada vabadust, majanduslikku heaolu ja arengut.

■ eemaldatakse takistused info liikumisel interneti kaudu, eriti need, mis taastoodavad ebavõrdsust, vaesust ja lootusetust.

Vaba juurdepääs informatsioonile, internetile, raamatukogu- ja infoteenustele

Raamatukogud ja infoteenustused kui aktiivselt tegutsevad institutsioonid ühendavad inimesi ülemaailmsete informatsioonidega, aitavad leida uusi ideid ja teha loometööd. Raamatukogud ja infoteenustused teevad meedias kättesaadavaks inimloomingu rikkuse ja kultuurilise mitmepalgelisuse.

Ülemaailmne internet võimaldab indiviididel ja ühiskondadel kogu maailmas – asugu nad kas kõige pisemas kollektivas või suurlinnas – võrdse juurdepääsu informatsioonile, selleks et nad saaksid end arendada, saada virgutust, haridust, kultuurilisi impulsse, majandusala tegutsemisjulgust ja teadlikult osaleda demokraatias. Kõik võivad maailmale külastamiseks välja panna oma huvialad, teadmised ja kultuurisaavutused.

Raamatukogud ja infoteenustused on interneti sisenemisel olulised väravad. Mõnele pakuvad nad mugavust, juhendamist ja abi, teisele on ainus kättesaadav juurdepääsukoht. Nad aitavad ületada takistusi, mille on tekitanud erinevused ressurssides, tehnoloogias ja ettevalmistuses.

Interneti kaudu infoteenuste vaba juurdepääsu põhimõtted

Juurdepääs internetile ja kogu tema varamule peab olema kooskõlas ÜRO inimõiguste deklaratsiooniga, eriti selle artikliga 19: igaühel on õigus vabalt väljendada oma arvamust. See õigus sisaldab ka vabadust hoida oma arvamusi ilma sekkumiseta, otsida, saada ja vahetada infot ja ideid üle riigipiiride mis tahes meediumi vahendusel.

Ülemaailmne internetiühendus annab meile meediumi, mille kaudu see õigus

pakub rahulolu kõigile. Järelikult, juurdepääs internetile ei anna alust mis tahes vormis ideoloogilisele, poliitilisele või religioosel teensuurile ega ka majanduslikele barjääridele.

Raamatukogudele ja infoteenustetele langeb vastutus teenindada ühiskonna kõiki liikmeid, sõltumata nende vanusest, rassist, rahvusest, usutunnistusest, kultuuritaustast, poliitilistest eelistustest, kehalisest vm. puudest, soost ja seksuaalsest orientatsioonist või mõnest muust näitajast.

Raamatukogud ja infoteenustused toetavad interneti kasutajate õigust otsida informatsiooni oma valikul.

Raamatukogud ja infoteenustused arvestavad kasutajate privaatsust ja jätavad nende kasutatud ressursid konfidentsiaalseks.

Raamatukogud ja infoteenustused võtavad endale vastutuse varustada ja tutvustada avalikkul juurdepääsu kvaliteetsele informatsioonile ja kommunikatsioonile. Kasutajatele ollakse toeks vajalike oskuste omandamisel ja sobiva keskkonna loomisel, et nad saaksid valitud infoallikaid kasutada vabalt ja konfidentsiaalselt.

Lisaks paljudele väärtuslikele ressurssidele, mis on internetis kättesaadavad, leidub seal ka vīgast, eksitavat ja solvat infot. Raamatukogutöötajad, kes varustavad raamatukogu kasutajaid informatsiooni ja interneti ressurssidega, õpetavad neid kasutama interneti ja elektroonilist informatsiooni tõhusalt ja tulemuslikult.

Nad tutvustavad aktiivselt kõikidele kasutajatele, kaasa arvatud lapsed ja noored, kvaliteetset võrguinfot ja hõlbustavad sellele juurdepääsu.

Nii nagu muudki olulised teenused, on ka internetile juurdepääsu võimaldamine raamatukogudes ja infoteenustes tasuta teenus.

IFLA kutsub üles rahvusvahelist üldsust toetama interneti kättesaadavaks tegemist üle kogu maailma, ja seda eriti arengumaades, selleks et interneti kaudu pakutavast informatsioonist saaksid kõik kasu.

IFLA kutsub üles valitsusi arendama riigi informatsiooni infrastruktuuri, et pakkuda juurdepääsu internetile kõikidele elanikkonna kihtidele.

IFLA kutsub üles kõiki valitsusi tagama raamatukogude ja infoteenustete kaudu piiramatul juurdepääsul interneti informatsioonile ja seisma vastu mis tahes katsesele seda tsenseerida või takistada ligipääsu.

IFLA palub tungivalt raamatukogutöötajatel ning riigi ja kohaliku tasandi otsustajatel viia ellu strateegiaid, tegevusprogramme ja plaane, mis toetaksid selles manifestis väljendatud põhimõtteid.

1. mail 2002

EUROOPA ÜHENDUSE RAAMPROGRAMM "KULTUUR 2000"

EIKE ELLER

Kultuuriministeeriumi välissuhete ja eurointegratsiooni osakonna nõunik

Kultuurialane koostöö Euroopa Liidus

Mõistmaks paremini raamprogrammi eesmärke ning tema toimimist tuleks sissejuhatuseks alustada natuke laiemalt ning selgitada kultuuri osa Euroopa Liidus üldiselt. Kultuur on olnud Euroopa Liidu kompetentsis kümme aastat, alates Maastrichti lepingust. Lepingu artiklis 151 on sätestatud järgmised eesmärgid: Euroopa Liit toetab loovust ja kultuurilist ning keelelist mitmekesisust, kultuurivahetust, üksteise kultuuri ja ajaloo vastastikust tundmaõppimist ning ühise kultuuripärandi tutvustamist ja säilitamist, koostööd audiovisuaalsektoris. EL sihiks ei ole võtta üle liikmesriikide rolli kultuuripoliitika väljatöötamisel ja ellurakendamisel ega liikmesriikide kultuurivaldkonda reguleeriva seadusandluse ühtlustamine. Liit paneb öla alla üle-euroopalise kultuurialase koostöö arendamisel.

Lisaks juba toimivale majandus- ja rahaliidule, peaks moodustuma liit ka inimeste tasandil. Põhiliiks arusaamaks ja tegutsemise aluseks on äratundmine, et kultuurialane koostöö on Euroopa integratsiooni üheks võimaluseks ja vahendiks. Toetatakse küll ka kultuuri kui sellist, aga ka kultuuri kui vahendit, mis aitaks Euroopas elavaid inimesi üksteisele lähendada. Loodetakse, et ühiste ettevõtmiste läbiviimine parandab inimestevahelist suhtlemist ja üksteisemõistmist.

Kuigi eesmärgid on kaunid ja üllad, on kultuuri (kaasa arvatud meedia) rahastamine imeväike – 2000. aastal moodustas see vaid 0,1% kogu Ühenduse eelarvest.

Nagu eespool juba märgitud, ei tee EL liikmesriikidele otseselt ettekirjutusi rahvusliku kultuuripoliitika väljatöötamisel ega harmoneeri kultuurivaldkonna seadusandlust, on EL kaudne mõju ometi üha suurem, kuna ta seab nõudmised kultuuriga tegelejatele mitmetes teistes valdkondades, nagu autoriõigus, telekommunikatsioonid, raamatuhindade ühtlustamine, maksupoliitika, konkurentsiseadus jne.

Samuti on oluline märkida, et lähtudes sellest samast Maastrichti lepingu 151. artiklist, tuleb kultuuriaspektiga arvestada (loe: rahaliselt toetada) ka teistes Ühenduse poliitikates, nt sotsiaal-, majandus- ja regionaalpoliitikas. Praegu käimasoleva Hispaania eesistumise üheks prioriteediks kultuurivaldkonnas ongi kultuuri rolli tugevdamine teistes eluvaldkondades.

Kui meelde tuletada, et EL eesmärgiks kultuurivaldkonnas on koostöö toetamine, siis on ka selge, miks on ellu kutsutud just Ühenduse raamprogramm "Kultuur 2000" (2000–2004), millele eelnesid eri kultuurivaldkondi toetavad programmid "Raphael" (kultuuripärand), "Ariane" (raamatud, lugemine ja tõlkimine) ja "Kaleidoskoop" (etendus- ja visuaalsed kunstid jne.). Selle programmiga toetatakse ikka ja ainult koostööd (ühised näitused, etendused, kontserdireisid, uurimisprojektid, seminarid, konverentsid, *workshop*'id jne.), investeeringud kultuuriobjektidesse jäävad liikmesriigi enda pärusmaaks. Euroopa rahalised toetused peaksid ideaalis olema kombineeritud siseriiklike toetuske-

midega. Ja ei tohiks ära unustada, et lisaks rahalisele toetusele on äärmiselt oluline ka kontaktide loomine ning uute koostöövõimaluste tekkimine.

Kirjasõna toetamine raamprogrammi kaudu

Mõeldes kõigele kirjasõnaga seonduvale ning seega ka raamatukogudele huvipakkuvale, võib märkida, et kogu raamprogrammi eelarvest on 11% reserveeritud Euroopa kirjandus- ja teatmeteoste tõlkimisele (kusjuures eelistatakse tõlkimist Euroopas vähemlevinud keeltesse ja keeltest), kirjanduse tutvustamisele, lugemise populariseerimisele, tõlkijate, raamatukogutöötajate, kirjastajate täiendusõppele, kirjandusele juurdepääsu lihtsustamisele. Näiteks on seni "Kultuur 2000" programmi raames toetatud kirjanike ja lugejate kohtumisi, luulefestivale, erialaprofessionaalide üle-euroopaliste võrgustike tegutsemist, kirjandusinfot vahendavate andmebaaside ja veebilehekülgede loomist, nõupidamiste, konverentside korraldamist, raamatumesse.

Programmi raames toetatakse kirjastajaid ja raamatukogusid, kes kasutavad teoste levitamisel uusi tehnoloogilisi meetodeid, nt digitaaltehnoloogiat.

Samuti soodustatakse elektroonilist kirjastamist. N.-ö. kultuuripärandi projektide raames antakse toetust koostööle vallaspärandi säilitamiseks, tutvustamiseks ja kaitseks. Selles kontekstis tulevad kõne alla loomulikult ka muuseumid, arhiivid ja raamatukogud.

Raamatukogudel kui kultuurikeskustel on muidugi äärmiselt

oluline roll kultuuri levitamisel. Siinkohal tuleb lisaks "Kultuur 2000" mängu "Kasutajasõbraliku infoühiskonna" programm (<http://www.cordis.lu/ist/ka3/digicult/en/dilibmod.html>), mis toetab internetipõhiste andmebaaside loomist. "eContent" programm (<http://www.cordis.lu/econtent/>) aga toetab tehnoloogilisi lahendusi, mis aitavad säilitada kirjandusteoste lingvistilist mitmekesisust. Sellised on näited võimalustest raamatukogude sektorile.

Igal aastal üks kindel kultuuri- valdkond

Alates 2002. a. keskenduvad kord aastas toimuvad projektide taotlusvoorud teatud kindlatele kultuuri- valdkondadele:

- 2002 – kujutavad kunstid
- 2003 – etenduskunstid
- 2004 – kultuuripäränd

Kuigi käesoleva aasta prioriteediks on kujutavad kunstid, toetatakse üle Euroopa ka umbes 33 projekti etenduskunstide ja kultuuripärändi valdkonnast. Raamatute, lugemise ja tõlkimisega seotud taotlusi saab esitada kõigi kolme aasta konkursside raames. Kuna tegu on koostööprojektidega, peaks ühises ettevõtmises osalema vähemalt kolm ning pikemaajaliste projektide puhul isegi vähemalt viis partnerit viielt maalt. Samuti on nõutav koostööpartnerite rahaline panus projekti läbiviimisele. Kord aastas väljakuulutataval projektikonkursil on siis täpselt kirjas kõik võimalused, aga ka taotlustele esitatavad nõudmised. Konkursiteatega käib kaasas spetsiifiline taotlusvorm. Sageli on räägitud, et Euroopast raha taotlemine on raske ning bürokraatiat palju, mõneti vastab see ka tõele, sest Euroopa Komisjon tahab olla veendunud, et maksimaksja raha kasutatakse õigetest eesmärkidest võimalikult otstarbekalt. Olen kaasa aidanud mitmete taotluste ettevalmistamisel ning võin kinnitada, et midagi üleüldiselt projektide koostamises ei ole. Esmalt aga tuleb endale selgeks teha, kellega te koostööd kavatsete teha ning mis on projekti põhiline eesmärk, sisu ja kes on

sihtgrupp. Seejärel peaks paika panema, milline koostööpartner mida ja millal teeb ning kui palju projekti läbiviimisele raha kulub, ning milliste vahenditega ja millistest allikatest te kulutused katate. Kui need punktid selged, siis ei jää muud üle kui kõik taotluse kirja panna!

2003. a. algavate projektide konkurss kuulutatakse kõigi eelduste kohaselt välja aprillis-mais ning seejärel on kuni sügiseni aega partnereid otsida, projektiideed lihvida, see lõpuks kirja panna ning Brüsselisse saata. Euroopa Komisjoni rahalise toetuse saajad peaksid selguma 2003. a. alguses.

Eesti ja "Kultuur 2000"

Eesti osales "Kultuur 2000"-le eelnevates programmides ("Raphael", "Kaleidoskoop" ja "Ariane") ning alates 2001. a. ka raamprogrammis endas. Esimese osalusaasta tulemusena osalesid Eesti loomeinimesed ja kultuuriorganisatsioonid ligikaudu 20 Euroopa Komisjonile 2001. a. kehtel esitatud projektis. Edukaks osutus neist seitse, millest ühes on Eesti kultuuriorganisatsioon projekti juhiks, kolmes koostööpartneriks ning kolmes lihtsalt partneriks (koostööpartnerid peavad projektis osalema ka omapoolse rahalise panusega, lihtsalt partneritele seda nõuet ei esitata). Ainuke eestlaste algatatud projekt kannab pealkirja "Baltic Region – Conflicts and Co-operation. Road from the Past to the Future" Projekti juhtorganisatsiooniks on Euroõlikool, koostööpartneriteks on kirjastus "Ilo", Riia Humanitaarinstituut, Vilniuse Ülikooli Rahvusvaheliste Suhete ja Poliitikateaduste Instituut, Lapimaa Ülikool ja Balti Ärikool Kalmaris.

Euroopa Komisjoni toetus projektile on 576 666 eurot ehk ligikaudu 8 995 990 krooni. Projekt kestab kolm aastat ning see esitati vastastikuse ajaloo ja kultuuri tundmaõppimise valdkonna all. Koostööpartnerite ja lihtsalt partneritena osalevad eri projektides Hiiu- ja Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Kunstiakadeemia E-meedia Keskus, Eesti Kirjanike Liit, Eesti Kontsert ja Tartu Ülikool.

Üldse toetas Euroopa Komisjon 2001. aastal "Kultuur 2000" programmi raames ligikaudu 200 kultuuriprojekti kokku 30 miljoni euro ulatuses. Samuti toetati Euroopa kultuuripealinnu. Kõikidest valdkondadest esitati kokku üle 500 projekti, millest jäi sõelale 163 üheaastast ettevõtmist ning 23 2–3-aastast koostöölepingul põhinevat projekti. Valdkondade kaupa jagunesid edukad projektid järgmiselt.

Üheaastased vähemalt kolme koostööpartneriga projektid:

- kultuuripäränd – 28 projekti;
- Euroopa kultuuripärändi laboratooriumid – 3 projekti;
- kunsti- ja kirjanduslooming – 66 projekti;
- tõlkimine – 43 projekti
- ajaloo ja kultuuri vastastikune tundmine – 19 projekti;
- kultuurikoostöö kolmandate maadega – 2 projekti;
- eriline kunstisündmus – Verdi – 2 projekti.

2–3-aastased vähemalt viie koostööpartneriga koostöölepingul põhinevad projektid:

- kultuuripäränd – 9 projekti;
- kunsti ja kirjanduslooming – 9 projekti;
- ajaloo ja kultuuri vastastikune tundmine – 5 projekti.

Üheksa Kesk- ja Ida-Euroopa kandidaatriiki (Bulgaaria, Tšehhi, Ungari, Eesti, Läti, Leedu, Poola, Slovakkia, Rumeenia) osalesid 2001. aastal programmis esimest korda.

Loomulikult käivad juba praegu arutelud "Kultuur 2000" järgneva programmi üle. Eriti terava kriitika osaliseks on saanud Euroopa Liidu poolt toetatavate projektide suurus. Euroopa Komisjon ja ka suuremate liikmesriikide valitsused on suurte nn. näidisprojektide toetamise poolt, mis jäävad aga väiksematele kultuuriinstitutsioonidele kättesaamatuks ning tavakodanikule kaugeks. Ainuke asi, mis viitab eurotoetusele, on bukletitele ja plakatitele trükitud Euroopa Liidu logo. Ehk oleks olulisem toetada väiksemaid ja uuenduslikke ettevõtmisi, et Euroopas tegutsevad kunstnikud ning siin elavad inimesed tunneksid, et see liit on mõeldud nende jaoks, et eelkõige on oluline

nende heaolu ning alles teises järjekorras pompoossed suur-üritused. Vältima peaks olukorda, kus toetust saavad vaid suured riiklikud institutsioonid ning ühelt ürituselt teisele reisivad samad grupid, kollektiivid, kunstnikud, muusikud.

Kultuuri kontaktpunktid ja uus kultuuriportaal

Et saada täielikku ülevaadet sellest, millega Euroopa Liit kultuuri valdkonnas üldse tegeleb ning millised on kultuuriga seotud tegevusalade programmid ja rahastamisvõimalused, koostas Euroopa Komisjoni hariduse ja kultuuri peadirektoraat kultuuriportaaali http://www.europa.eu.int/comm/culture/index_en.htm mida märtsis ka ametlikult esitleti. Infot on portaali leida tõesti palju ning väga kasulik on see, et ei keskenduta ainult "Kultuur 2000" programmile, vaid näidatakse kultuuriprojektide rahastamisvõimalused ka teiste EL programmide kaudu. Soovitan soojalt portaaliga tutvuda!

Toetamaks kultuuriinimesi projektide ettevalmistamisel on EL liikmesriikides, aga ka kõigis kandidaatmaades loodud kultuuri kontaktpunktid (*Cultural Contact Point / CCP*) – keskused, kes tutvustavad programmi "Kultuur 2000", selles osalemise võimalusi, projektidele esitatavaid nõudmisi. Samuti aidatakse projektitegijaid taotlusvormide täitmisel ning koostööpartnerite leidmisel. Kontaktpunktide ühistööna on valminud internetipõhine partneriotsingu andmebaas, mille abil on võimalik oma projektile koostööpartnereid leida, kontakte luua ning ka ise mõne teise riigi kultuuriinimeste algatatud projektis kaasa lüüa.

Andmebaasi leiate aadressil: <http://agora.mcu.es/pcc/index.htm> Soovitatav on kasutada *Internet Explorer*'it. Ka Eestis tegutseb Kultuuri Kontaktpunkt. See on loodud Kultuuriministeeriumi juurde, kontaktandmed:

Eike Eller, tel. 628 2228,

e-post: eike.eller@kul.ee,

veebileht: <http://www.kul.ee>

HIIMUMAA MUUSEUM

programm "Kultuur 2000"

HELGI PÖLLO

Hiiumaa Muuseumi peavarahoidja

Hiiumaa Muuseum üritab programmi "Kultuur 2000" kaasabil laiendada oma tegevust rahvusvahelisel areenil. Seni oleme olnud väikepartneriteks peaausjalikult Soome kolleegide noorsooprojektides.

Seekord proovime koostööd Kreeka, Austria ja Rootsi muuseumidega, kellega koos valmistame ette 19.–20. sajandi elu-olu kajastavat CD-ROM-i. Esitatava materjali sisuks on eri riikide käsitöölise elu ning töö nimetatud perioodil. Meie valisime tekstiilitöölise käekäigu, sest saare praegune pealinn Kärdla arenes kauniks aedlinnaks just tänu kohalikule kalevivabrikule ja selle töölistele.

Kreekat esindav Kreeta valis veskimehe, Austria pottsepa ja Rootsi kiviraiduri elu kujutamise.

Projektis osalema sattusime tänu varasematele kokkusaamistele ICOM-i Regionaalmuuseumide Komitee aastakonverentsidel (Ateena 1999, Nairobi 2000). Sellistes kohtades sõlmuvad kontaktid eri riikide kolleegide vahel, saab vahetada mõtteid ja teha koostööplaane. Projekti liidermuuseumiks on Kreeta saa-

Kreeta konverentsil "Tehnoloogia ja traditsioon" rääkis Helgi Põllo muudatustest eesti tekstiilitöölise elus 19.–20. sajandil, tema ingliskeelse ettekande pealkiri oli "Estonian textile workers; changes in life style and clothing during the pre-industrial times (example of Hiiumaa)".

Muuseumitöötajale on muuseum paik kohtumisteks ja suhete loomiseks, tões Helgi Põllo "Lychnostatis". Tegemist on eramuuseumiga, mida peab üks perekond. See on suuresti konstrueeritud muuseum, st. vanade eeskujude järgi üles ehitatud. Pere noorema põlvkonna initsiatiivil suheldakse palju rahvusvahelisel tasandil. Vee peal aitab aga püsida määratu hulk turiste selles piirkonnas.

re vabaõhumuuseum "Lychnostatis" ("Tulehoidja"), mis tegelikult on eramuuseum, täpsemalt peremuuseum (direktor Yiannis Markakis).

Projekti eesmärgiks ei olnud ainult materjali koondamine, vaid ka selle laiem tutvustus ning perioodi olude võrdlemine mitmes Euroopa riigis.

Seks puhuks organiseeris Kreeta Muuseum suurejoonelise rahvusvahelise konverentsi teemal "Tehnoloogia ja traditsioon" (ikka projekti raames), mis kestis 24.–27. oktoobrini 2001 samas Hersonessose lähistel asuvas vabaõhumuuseumis.

Peale põhiosalejate saabusid esinejad Ungarist, Horvaatiast, Hispaaniast, ettekandeid oli ka Sloveeniast ja Ameerika Ühendriikidest. Kogu ettevõtmisel oli märkimisväärne kohalik toetajaskond, sealhulgas Kreeta Ülikool. Nende spetsialistid võtsid samuti sõna paljudel huvipakkuvatel ja ka aktuaalsetel teemadel.

Kõik ettekanded tõlgiti vajadusel nii kohalikku kui inglise keelde. Loodetavasti ilmub kon-

verentsimaterjalidest eraldi trükis, sest arutelud kujunesid tulusaks ning huvi oli suur.

Allakirjutanul oli õnn esineda teemal, mis puudutab suuremaid muutusi Kärddlas ja selle ümbruskonnas seoses riidevabriku rajamisega.

Valmistudes CD-ROM-i tegemiseks oleme püüdnud leida ühist skeemi, kuid see on osutunud erinevaid töö- ja teemavaldkondi silmas pidades üksjagu keeruliseks. Viimased läbirääkimised jäid pidama variandile, mis läheb rohkem jutustavale loole, kus videoklipid põimuvad dokumentide, seletuste, skeemide ja fotodega.

Et materjali põnevamalt esitada, proovisime mõningaid löike digitaalkaameraga filmida. Selle peale kulus mitu kaunist septembripäeva, rääkimata ettevalmistustöödest, osalejate riidetuse muretsemisest, inimeste leidmisest. Kõik see kokku oli meile uus ja huvitav kogemus.

Kuna juhtiv muuseum asub geograafiliselt kaugel, toimub põhisuhtlus e-posti teel.

Teised partnermuuseumid kohtuvad peagi taas Kreetal, kuid meile käib selline rändamine pisut üle jõu, ehkki osa kuludest saaks maksta projekti arvelt. On ju tänavusi eelarveid muuseumidel kaunikesti kärbitud.

Projektides peabki olema märkimisväärne omaosalus, mis muudab need väikemuuseumidele suhteliselt kättesaamatuks, eriti kui projekti tähtsajad liiguvad ühest aastast teise ja uue aasta eelarve pole teada. Seni ei ole me antud projektist saanud otsest rahasüsti, ent osalemine konverentsil tasuti täismahus.

Sellised rahvusvahelised konverentsid, nendeks valmistumine, seal osalemine, on väikemuuseumidele suurepäraseks väljakutseks enesearenduse teel. Rahvusvahelised kogemused aitavad omi probleeme paremini näha ja ka lahendada.

Tähtis on keelepraktika, tähtis on olla osa suurest rahvusvahelisest muuseumimaailmast. Seda kõike pakub meile ka käesolev koostöö.

KAKS TEGEVUS- AASTAT

ÕNNE METS

Euroinfo telefoni projektijuht

Mida kaugemale liitumisläbirääkimised Euroopa Liiduga (EL) arenevad, seda rohkem tunneb ka Eesti elanik end puudutatuna selle organisatsiooni poliitikast.

Infot ajendavad otsima nii EL-i seadusandluse või abiprogrammidega seonduvad personaalsed küsimused kui ka koolitöö või lähenev referendum. Tahetakse teada, millistele argumentidele rajada oma otsus.

Selleks et objektiivne ja neutraalne teave EL-i kohta oleks elanikele hästi kättesaadav, loodi 1999. aasta novembris katseprojektina RR-i Euroopa Liidu Infokeskuse juurde Euroinfo telefon tasuta numbriga 0 800 3330. Infotelefoni tegevust reguleerivad RR-i Euroopa Liidu Infokeskuse põhimäärus ja Eesti avalikkuse Euroopa Liidu alase teavitamise põhimõtted, mille kohaselt toob Euroinfo telefon EL-i teema avalikkusele lähemale, vastab küsimustele, pakub ning jagab informaterjale ja suunab eriküsimused EL-i ekspertidele.

Euroinfo telefoni teenus avati täismahus 4. mail 2000. Samalaadset infoteenust praktiseerivad teisedki EL-i liikmes- ja kandidaatriigid. Kõige uuem neist on Leedu euroinfo liin, mis avati käesoleva aasta aprillis.

Kahe tegevusaasta jooksul on Euroinfo telefonile esitatud ligi 4000 küsimust nii telefonitsi kui kodulehekülje www.eurotelefon.ee vahendusel. Telefonile vastatakse esmaspäevast reedeni kl. 10–18, muul ajal võib küsimused koos kontaktandmetega jätta automaatvastajale. Vastamisel kasutavad Euroinfo telefoni spetsialistid peamiselt Euroopa Liidu Infokeskuse ligikaudu 6000 raamatust ning 100 perioodikanime-

tusest koosnevat kogu, sh. EL-i seadusandlust, kohtulahendeid, lisaks Eesti õigusakte, institutsioonide töödokumente jm.

Keerulisemate küsimuste puhul on Euroinfo telefonile abiks olnud ametnikud ja eri valdkondade spetsialistid. Kui aga küsimus osutub Euroinfo telefoni kompetentsi mittekuuluvaks, antakse helistajale vajalikud kontaktandmed. Telefoni teenindavate infospetsialistide täienduskoolituses tehakse koostööd Euroopa Liidu Infosekretariaadiga.

Ühe väljundina toomaks EL-i temaatikat Eesti elanikele lähemale, on Euroinfo telefon korraldanud infopäevi sotsiaalpoliitikast, ühisrahast, põllumajandusest, maksudest, keele- ja kultuuriküsimustest ning laiemalt Eestit ja EL-i puudutavast. Ürituse raames on helistajatel võimalus esitada küsimusi välja kuulutatud teemal kõrgematele riigiametnikele ning saada vahetult neilt vastuseid.

Peamised helistajaid huvitavad teemad Euroinfo telefoni igapäevapraktikas on olnud Eesti ja EL-i vahelised suhted, sotsiaalküsimused, põllumajandus ja ettevõtlus. Viimasel ajal püütakse Euroinfo telefoni kaudu ennast kursis hoida aktuaalsemaga – millised on viimased suletud liitumisläbirääkimiste peatükid või millal korraldatakse rahvahääletus.

Kuigi helistaja ei pruugi ennast tutvustada, on suuremate infotelefoni kasutajatena eristatavad õpilased-üliõpilased, vanemad inimesed, ettevõtjad ning ametnikud. Sihtgrupiti varieerub ka infovajadus: õppurid on enam huvitatud infoallikatest, millele

rajada referaat või uurimistöö; vanemad inimesed soovivad edastada oma reageeringuid või küsivad pigem praktilisemaid küsimusi, mis valdavalt kipuvad puudutama sotsiaalvaldkonda. Ettevõtjad ja ametnikud lähtuvad enamasti oma töö spetsiifikast.

Küsimusi eelistatakse esitada telefoni teel, mis oma tasuta numbriga tõttu on sihtgrupile ka kättesaadavam. Palju kasutatakse võimalust esitada küsimus telefonitsi ning vastust oodatakse e-posti aadressile. Selline lähenemine on sobivaim just teabe saamiseks elektrooniliste infoallikate kohta. Täna saab Euroinfo telefonile helistada ka mobiiltelefonilt. Veidi enam kui kümnendik teenuse kasutajatest on jätnud oma küsimuse telefoni kodulehekülje kontakti rubriiki või saatnud e-postkasti.

Mõeldes arvutikasutajatele mitmekesistab Euroinfo telefon oma infoteenust sügisel avatava küsimuste-vastuste andmebaasi kaudu. Tegemist on kahe aasta jooksul koostatud infokoguga, mis sisaldab ligi 1000 küsimust ja vastust erinevatest EL-i ja Eestit puudutavatest valdkondadest. Otsida saab nii sõna, märksõna kui ka teema järgi. Pikemate kirjade puhul kuvatakse esmalt annotatsioon vastusest, seejärel on võimalik vaadata täispikka teksti. Andmebaas tehakse avalikuks Euroinfo telefoni koduleheküljele www.eurotelefon.ee kaudu, mis sai uue kuue alles hiljuti.

Loodetavasti leiab siis igaüks endale sobiva viisi EL-i puudutava info saamiseks ning iga infovajaja või lihtsalt Eesti elanik saab talle vajaliku vastuse seoses Eesti astumisega Euroopa Liitu.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

3/2002

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

1. **Raamatukogud** ja raamatukogundus taasiseseisvunud Eestis = Libraries and librarianship in newly independent Estonia 1991-2001 : artiklite kogumik. Tallinn, 2002. 238 lk. Bibliogr. art. lõpus. Kokkuvõtte inglise k. RR, TPÜ.
2. **Latvijas** bibliotēku darba rādītāji 2000. Rīga, 2001. 67 p. RR.
3. **Sivistyksen** paikka : kirjutuksia kirjaston tilasta. Turku, 2000. 130 s. (Enostonen pienet vaaleat). Sisaldab bibliogr. RR.
4. **Suominen, V.** Pieni kirjastofilosofia : kirjastonhoitajuuden käsite sekä ammatillinen, opillinen ja poliittiskulttuurinen käytäntö. Oulu [etc.], 2001. 186 s. (Finnish information studies ; 16). Sisaldab bibliogr. Kokkuvõte inglise k. RR.

*

5. **Billington, J. H.** Humanizing the information revolution // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 5/6, p. 301-306. ERÜ, RR, TÜ.
6. **Breivik, P. S.** Information literacy // NORDINFO-Nytt. Vol. 24 (2001) no. 4, p. 76-81. RR.
7. **Deschamps, C.** Can libraries help bridge the digital divide? // NORDINFO-Nytt. Vol. 24 (2001) no. 4, p. 62-66. RR.
8. **The European Union and cultural policies** // Information Europe. Vol. 6 (2001) no. 4, p. 6-7. RR.
9. **Kekki, K.** Finnish Library Policy Committee : what news of their proposals? // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 34 (2001) no. 4, p. 4-5. ERÜ, RR.
10. **Koren, M.** Country focus : the Netherlands // Information Europe. Vol. 6 (2001) no. 4, p. 11-13. RR.
11. **Linna, M.** Development of information policy for education and research // NORDINFO-Nytt. Vol. 24 (2001) no. 4, p. 37-40. RR.
12. **Mäkinen, I.** Radikalismien vuosikymmenet (1960-1980-luvut) Suomen kirjastomaailmassa // Informaatiotutkimus. Vsk. 21 (2002) nro 1, s. 10-23. RR, TTÜ.
13. **Mäkinen, R. ; Mäkinen, I.** Yksituumaisuutta ja jännitteitä korkeakoulukirjastoissa : näkemyksiä puolen vuosisadan kehityksestä // Informaatiotutkimus. Vsk. 20 (2001) nro 4, s. 86-100. RR.
14. **Ryynänen, M.** Libraries and citizens' rights to information // NORDINFO-Nytt. Vol. 24 (2001) no. 4, p. 32-36. RR.
15. **Smith, B.** EU policies for the knowledge society // NORDINFO-Nytt. Vol. 24 (2001) no. 4, p. 9-31. RR.

TEATMEKIRJANDUS

16. **Tõlkesõnastik** : eesti-inglise, inglise-eesti = Translation dictionary : Estonian-English, English-Estonian. Tallinn, 2002. 115 lk. (Raamatukogusõnastik). Sisaldab bibliogr. EAR, RR, TPÜ.

17. **Censorship** : a world encyclopedia. London ; Chicago, 2001. 4 vol. (2891 p.). Sisaldab reg., bibliogr. RR.

18. **Encyclopedia of library and information science**. Vol. 70. Suppl. 33 / executive editor : Allen Kent. New York, 2002. Bibliograafia peatükkide järel. EAR, RR.

19. **International dictionary of library histories**. Chicago ; London, 2001. 2 kd. (1053 p.). Sisaldab bibliogr., reg. EAR, RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

20. **Bibliotheca Revaliensis ad D. Olai** : Tallinna Oleviste Raamatukogu = Revaler Bibliothek zu St. Olai. Tallinn, 2002. 192 lk. Rööptekst eesti ja saksa k. Sisaldab reg. EAR, RR.

21. **Kloostri** internetini : [Eesti Raamatu Aasta lõpukonverentsi ettekanded, Pärnus 5.-6. aprillini 2001 Endla teatris]. Tartu, 2001. 287 lk. EAR, RR, TPÜ, TTÜ.

22. **Liivakivi, M.** Viljandi "Koidu" selts ja tema trükised aastatel 1869-1940 : bakalaureusetöö. Tallinn, 2001. 112 l. Tekst lehe ühel küljel. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

23. **Raamat on ... II** : Eesti bibliofiilia ja raamatuloo almanahh : pühendatud Eesti Raamatu Aastale. Tallinn, 2002. 253 lk. Sisaldab bibliogr. Artiklite kokkuvõtte ingl. keeles. EAR, RR, TTÜ.

24. **Актуальные проблемы теории и истории библиофильства** : материалы VIII Международной научной конференции. Санкт-Петербург, 2001. 130 с. RR.

25. **Куприянова, Т. Г.** Первая династия российских издателей. Москва, 2001. 247 с. RR.

*

26. **Glomski, J.** Incunabula typographiae : seventeenth-century views on early printing // The Library. Vol. 2 (Seventh Series) (2001) no. 4, p. 336-348. RR.

27. **Vatanen, P.** Säätö-yhteiskunnan kirjastosta kansalaisyhteiskunnan kirjastoksi // Informaatiotutkimus. Vsk. 21 (2002) nro 1, s. 24-28. RR, TTÜ.

TEADUSTÖÖ

28. **Barton, H. ; Levine-Clark, M.** Getting a handle on library publications: balancing creativity and consistency - the University of Iowa Libraries' publication guidelines // College & Research Libraries News. Vol. 62 (2001) no. 10, p. 982-985. TTÜ.

29. **Guðmundsson, H. K.** Nordic research networking for increased competitiveness // NORDINFO-Nytt. Vol. 24 (2001) no. 4, p. 53-56. RR.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

30. **Eesti Akadeemiline Raamatukogu**. Aastaraamat 2000. Tallinn, 2001. 191 lk. EAR, RR.

31. **Eesti kooliraamatukogud 2000-2001** : [statistikatabelid]. Tallinn, 2002. 77 lk. RR.

32. **Eesti Rahvusraamatukogu**. Tegevusaruanne 2001. Tegevuskava 2002. [Tallinn], [2002]. 84 lk. EAR, RR, TTÜ.

33. **Nukits** 2001. Tallinn, 2001. 56 lk. EAR, RR, TPÜ.

34. **A guidebook** the National Museum Library. Praha, 2000. 94 p. EAR, RR.

35. **Locke, J. ; Panella, N. M.** International resource book for libraries serving disadvantaged persons. München, 2001. XII, 249 p. (IFLA publications ; 96). Sisaldab reg. EAR, RR.

36. **Parliamentary library, research and information services of Western Europe** = Bibliothèques et services de recherche et d'information parlementaires de l'Europe occidentale. Brussels, 2000. 295 p. Sisaldab bibliogr. Rööptekst inglise ja prantsuse k. RR.

37. **Pasztaleniec-Jarzyńska, J. ; Tchórzewska-Kabata, H.** The National Library in Warsaw : tradition and present day. Warsaw, 2000. 57 p. RR.

38. **Bonte, A.** Zweischichtige Hochschulbibliothekssysteme am Scheideweg : das Beispiel Heidelberg // Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. Jg. 48 (2001) H. 5, S. 256-263. RR, TTÜ, TÜ.

39. **Laite, B.** Does the "new library model" fit small and medium-sized libraries? // College & Research Libraries News. Vol. 63 (2002) no. 1, p. 15-17. TTÜ.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA KOOLITUS

40. **Roomets, S.** Üliõpilastööd ja nende vormistamine arvutil. Tallinn, 2002. 43 lk. RR.

41. **Tallinna Kultuurharidusala Kooli** raamatukogunduse osakonna I lennu kooliaastad 1952-1955 ja tööaastad 1955-2000 ehk Meie panus Eesti raamatukogunduse arendamisel. Tallinn, 2001. [194] lk. RR.

42. **Library Trends.** Vol. 50, no. 1. Computer-based instruction in libraries and library education. Champaign, Ill., 2001. 162 p. RR.

43. **Baker, R. L.** Evaluating quality and effectiveness : regional accreditation principles and practices // Journal of Academic Librarianship. Vol. 28 (2002) no. 1/2, p. 3-7. RR.

44. **Barclay Barron, B.** Distant and distributed learners are two side of the same coin // Computers in Libraries. Vol. 22 (2002) no. 1, p. 24-28. RR.

45. **Brandt, D. S.** Reference, mental models and teaching technology // The Reference Librarian (2001) no. 74, p. 37-47. RR.

46. **Cannon-Leary, P. ; Parker, S.** The Round Table on Women's Issues snapshot project : the status of women in libraries, internationally // IFLA Journal. Vol. 28 (2002) no. 1, p. 17-23. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

47. **EBLIDA** statement on the role of the libraries in lifelong learning, June 2001 // Information Europe. Vol. 6 (2001) no. 4, p. 8-10. RR.

48. **Geleijnse, H.** The library's role in the virtual university // NORDINFO-Nytt. Vol. 24 (2001) no. 4, p. 57-61. RR.

49. **Hope, C. B. ; Kajiwara, S. ; Liu, M.** The impact of the Internet : increasing the reference librarian's role as teacher // The Reference Librarian (2001) no. 74, p. 13-36. RR.

50. **Olson, J. E.** Distance learning and the transformation of higher education // The Reference Librarian (2001) no. 74, p. 221-232. RR.

51. **Styczynski, J.** The evolution of Internet training in a corporate library // The Reference Librarian (2001) no. 74, p. 49-53. RR.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

52. **Nuut, A.** Raamatukogutöö tulemuslikkuse mõõtmine ja tegevuse hindamine : rakendusi Eesti teadusraamatukogudes 1995-2000 : magistritöö. Tallinn, 2001. 138 l. Kokkuvõtte inglise keeles. Tekst lehe ühel küljel. Sisaldab bibliogr. RR.

53. **Education** and research for marketing and quality management in libraries : satellite meeting, Québec, August 14-16 = La formation et la recherche sur le marketing et la gestion de la qualité en bibliothèque : colloque satellite, Québec, 14-16 Août 2001. München, 2002. X, 326 p. (IFLA publications ; 99). Sisaldab bibliogr. Tekst inglise ja prantsuse k. EAR, RR.

54. **Руководство ИФЛА/ЮНЕСКО по развитию службы публичных библиотек.** Санкт-Петербург, 2001. 112 с. RR.

55. **Gill, P.** The IFLA/UNESCO public library guidelines // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 5/6, p. 319-321. ERÜ, RR, TÜ.

56. **Goldberg, T. ; Horvath, D. ; Neagle, E.** Serials management : integration and enhancement through reorganization // Libraries Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 25 (2001) no. 4, p. 401-407. EAR, RR, TÜ.

57. **Hernon, P. ; Powell, R. R. ; Young, A. P.** University library directors in the association of research libraries : the next generation, part two // College & Research Libraries. Vol. 63 (2002) no. 1, p. 73-90. TTÜ.

58. **Karhula, P. ; Paavilainen, E.** Erikoiskirjastot - huippuasiantuntemuksen tukiyksiköt verkottumisen varassa // Signum. Vsk. 35 (2002) nro 3, s. 49-50. RR, TTÜ, TÜ.

STANDARDIMINE

59. **Gratch-Lindauer, B.** Comparing the regional accreditation standards : outcomes assessment and other trends // Journal of Academic Librarianship. Vol. 28 (2002) no. 1/2, p. 14-25. RR.

KOMPLEKTEERIMINE

60. **Atton, C.** Alternative literature : a practical guide for librarians. Aldershot, England ; Brookfield, Vt., USA, 1996. xi, 202 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

61. **Clayton, P. ; Gorman, G. E.** Managing information resources in libraries : collection management in theory and practice. London, 2001. 272 p. Bibliogr. lk. 215-263. Sisaldab registrit. RR.

62. **Lee, S. D.** Building an electronic resource collection : a practical guide. London, 2002. VII, 147 p. RR.

63. **Fisher, W.** Impact of organizational structure on acquisitions and collection development // Libraries Collections, Acquisitions, & Technical Services. Vol. 25 (2001) no. 4, p. 409-419. EAR, RR, TÜ.

KIRJELDAMINE

64. **Guidelines** for authority records and references : formerly guidelines for authority and reference entries : recommended by the working group on an International Authority System approved by the standing Committees of the IFLA Section on cataloguing and the IFLA Section on information technology. 2nd, rev. ed. München, 2001. XII, 46 p. (UBCIM publications. New series ; vol. 23). RR.

65. **Journal of Internet Cataloging.** Vol. 4, no. 3/4. Encoded archival description on the Internet. New York, 2001. 225 p. RR.

66. **UNIMARC** manual : authorities format. 2nd rev. ed. München, 2001. 200, 4 p. (UBCIM publications. New series ; vol. 22). RR.

67. **Alexander, A. ; Meehleib, T.** The thesaurus for graphic materials : its history, use, and future // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 31 (2001) no. 3/4, p. 189-212. RR.

68. **Ayers, F. H.** Authority control simply does not work // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 32 (2001) no. 2, p. 49-59. RR.

69. **Condron, L. ; Tittlemore, C. P.** Listservs and listprocs for catalogers // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 32 (2001) no. 3, 25-29. RR.

70. **Freeborn, R. B.** Cataloging non-music sound recordings // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 31 (2001) no. 2, p. 37-51. RR.

71. **Freeborn, R. B. ; Mugridge, R. L.** The reorganiza-

tion of monographic cataloging processes at Penn State University Libraries // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 26 (2002) no. 1, p. 35-45. RR.

72. **Gorman, M.** Bibliographic control or chaos : an agenda for national bibliographic services in the 21st century // *IFLA Journal*. Vol. 27 (2001) no. 5/6, p. 307-313. ERÜ, RR, TÜ.

73. **Lam, V.-T.** Outsourcing authority control : experience of the University of Saskatchewan Libraries // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 32 (2001) no. 4, p. 53-69. RR.

74. **Olson, N. B.** Cataloging remote electronic resources // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 31 (2001) no. 2, p. 101-137. RR.

75. **Olson, N. B.** Cataloging three-dimensional artefacts and realia // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 31 (2001) no. 3/4, p. 139-150. RR.

LIIGITAMINE

76. **McBirde, J. L.** Faceted subject access for music through USMARC : a case for linked fields // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 31 (2000) no. 1, p. 15-30. RR.

77. **Olson, H. A. ; Schlegl, R.** Standardization, objectivity, and user focus : a meta-analysis of subject access critiques // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 32 (2001) no. 2, p. 61-80. RR.

78. **Ostrove, G. E.** Music subject cataloging and form/genre implementation at the Library of Congress // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 32 (2001) no. 2, p. 91-106. RR.

KOGUD

79. **Collection** management in academic libraries. 2nd ed. Aldershot, England ; Brookfield, Vt., USA, 1999. xii, 302 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

80. **More** precious than gold : treasures of the Polish National Library. Warszawa, 2000. 262 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

*

81. **Berteaux, S. S. ; Bruggeman, P.** Electronic journals timeliness : comparison with print // *The Serials Librarian*. Vol. 41 (2001) no. 2, p. 101-118. RR.

82. **Intner, S. S.** Scholars and media : an unmixable mess of oil and water or a perfect meld of oil and vinegar // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 31 (2001) no. 3/4, p. 297-312. RR.

83. **Mikkanen, A. ; Tenkama, P.** Taitajan tieto - muotoilualan tieto yhdistyy tekstien, kuvien ja materiaalien kokonaisuudeksi // *Signum*. Vsk. 35 (2002) nro 3, s. 51-56. RR, TTÜ, TÜ.

84. **Moyo, L. M.** Collection on the Web : some access and navigation issues // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 26 (2002) no. 1, p. 47-59. RR.

KOGUDE HOID

85. **Организация** регионального центра консервации библиотечных фондов в библиотеке : нормативно-технологическая документация. Санкт-Петербург, 2001. 52 с. RR.

LUGEJATEENINDUS

86. **Atkins, P.** Information literacy and the arts // *College & Research Libraries News*. Vol. 62 (2001) no. 11, p. 1086-1088. TTÜ.

87. **Carter, E. W.** "Doing the best you can with what you have" : lessons learned from outcomes assessment // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 28 (2002) no. 1/2, p. 36-41. RR, TTÜ.

88. **Croft, J. B.** Model licences and interlibrary loan/document delivery from electronic resources // *Interlending & Document Supply*. Vol. 29 (2001) no. 4, p. 165-168. TTÜ.

89. **Dunn, K.** Assessing information literacy skills in the California State University : a progress report // *Journal of Academic Librarianship*. Vol. 28 (2002) no. 1/2, p. 26-35. RR, TTÜ.

90. **Dutka, A. ; Hayes, S. ; Parnell, J.** The surprise part of librarian's life : exhibition design and preparation course // *College & Research Libraries News*. Vol. 63 (2002) no. 1, p. 19-22. TTÜ.

91. **Jacobs, N. ; Morris, A.** The impact of the JISC-funded eLib document delivery-related projects // *Interlending & Document Supply*. Vol. 30 (2002) no. 1, p. 4-16. TTÜ.

92. **Larsen, G.** Developing skills for new electronic services in libraries // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 34 (2001) no. 4, p. 8-13. ERÜ, RR.

93. **Line, M. B.** Opinion paper : access to documents by the independent researcher // *Interlending & Document Supply*. Vol. 29 (2001) no. 4, p. 175-176. TTÜ.

94. **Smith, M.** The cycles of interlending // *Interlending & Document Supply*. Vol. 30 (2002) no. 1, p. 25-31. TTÜ.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

95. **International** yearbook of library and information management 2001-2002 : Information services in an electronic environment. London, 2001. 376 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

96. **Library** Trends. Vol. 50, no. 2. Technological advances in reference : a paradigm shift? Champaign, Ill., 2001. 307 p. RR.

*

97. **Barth, C. D. ; Cottrell, J. R.** A constituency-based support model for delivering information services // *College & Research Libraries*. Vol. 63 (2002) no. 1, p. 47-52. TTÜ.

98. **Beaudiquez, M.** What will be the usefulness of national bibliographies in the future // *IFLA Journal*. Vol. 28 (2002) no. 1, p. 28-30. ERÜ, RR, TÜ.

99. **Drobnicki, J. A. ; Asaro, R.** Historical fabrications on the Internet : recognition, evaluation, and use in bibliographic instruction // *The Reference Librarian* (2001) no. 74, p. 121-164. RR.

100. **Dunham, B.** Different formats : linking serial titles for display through bibliographic relationship. Is it possible? // *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. Vol. 26 (2002) no. 1, p. 3-17. RR.

101. **Foley, M.** Instant messaging reference in an academic library : a case study // *College & Research Libraries*. Vol. 63 (2002) no. 1, p. 36-45. TTÜ.

102. **Ford, N. ; Miller, D. ; Moss, N.** The role of individual differences in Internet searching : an empirical study // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Technology*. Vol. 52 (2001) no. 12, p. 1049-1066. TTÜ.

103. **Herman, E.** End-users in academia : meeting the information needs of university researchers in an electronic age : part 1 - 2 // *ASLIB Proceedings*. Vol. 53 (2001) no. 9, p. 387-401. TTÜ.

104. **Kumpulainen, R.** Dialogi kirjaston neuvontaprosessissa // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 20 (2001) nro 4, s. 79-85. RR.

105. **Lederer, N.** E-mail reference : who, whom, where, and what is asked // *The Reference Librarian* (2001) no. 74, p. 55-73. RR.

106. **Luber, J. ; Hefele, B.** Das neue Informationsportal der Bayerischen Staatsbibliothek // *Bibliotheksforum Bayern*. Jg. 29 (2001) H. 2, S. 127-132. RR.

107. **Machalow, R.** Government information on the Web // *The Reference Librarian* (2001) no. 74, p. 165-175. RR.
108. **Melgoza, P. ; Mennel, P. ; Gueszly, S. D.** Information overload // *Collection Building*. Vol. 21 (2002) no. 1, p. 32-42. TTÜ.
109. **Novotny, E.** Evaluation electronic reference services : issues, approaches and criteria // *The Reference Librarian* (2001) no. 74, p. 103-120. RR.

INFOTEADUS

110. **Dearnley, J. ; Feather, J.** The wired world : an introduction to the theory and practice of the information society. London, 2001. 180 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.
111. **Taylor, A.** The organization of information. Englewood, Colo., 1999. XX, 280 p. (Library and information science text series). Sisaldab bibliogr., reg. RR.
112. **Agosto, D. E.** Bounded rationality and satisficing in young people's Web-based decision making // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Technology*. Vol. 53 (2002) no. 1, p. 16-27. TTÜ.
113. **H'rubel, J.-P. V. M. ; Goedecken, E. A.** Using the *Arts and Humanities Citation Index* to identify a community of interdisciplinary historians : an exploratory bibliometric study // *The Serials Librarian*. Vol. 41 (2001) no. 1, p. 85-98. RR.
114. **Kleemola, M.** Tutkimusainestojen uusi kuvailuformaatti : DDI // *Signum*. Vsk. 35 (2002) nro 2, s. 29-32. RR, TTÜ, TÜ.
115. **Raseroka, H. K.** Seizing the moment : issues and opportunities towards the creation an information society // *IFLA Journal*. Vol. 27 (2001) no. 5/6, p. 322-327. ERÜ, RR, TÜ.
116. **Väyrynen, P.** Kohti digitaalista infrastruktuuria kieliteknoloogiasa // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 21 (2002) nro 1, s. 3-8. RR, TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

117. **Deegan, M. ; Tanner, S.** Digital futures : strategies for the information age. London, 2002. XII, 276 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.
118. **Brown, C. C.** Building your database and mounting it to the Web : a model you can follow // *Computers in Libraries*. Vol. 22 (2002) no. 2, p. 10-12, 54. RR.
119. The **contributions** of member states on the eEurope initiative // *Information Europe*. Vol. 6 (2001) no. 4, p. 18-19. RR.
120. **Kim, H. J.** The transition from paper to electronic journals : key factors that affect scholars' acceptance of electronic journals // *The Serials Librarian*. Vol. 41 (2001) no. 1, p. 31-64. RR.
121. **Sønneland, H. M.** Electronic publications, copyright and access // *NORDINFO-Nytt*. Vol. 24 (2001) no. 4, p. 67-75. RR.
122. **Srodin, S. ; Strupczewski, J.** Creating a global information portal : our 9-month odyssey // *Computers in Libraries*. Vol. 22 (2002) no. 2, p. 14-16, 18-19. RR.

RAAMATUKOGUORGANISATSIOONID

123. **Deschamps, C.** President's annual report to the 67th IFLA Conference in Boston // *IFLA Journal*. Vol. 27 (2001) no. 5/6, p. 297-300. ERÜ, RR, TÜ.
124. **Hannesdóttir, S. K.** NORDINFO's 25th anniversary // *NORDINFO-Nytt*. Vol. 24 (2001) no. 4, p. 4-8. RR.
125. **Pors, N. O.** Perceptions of the quality of the IFLA Conference // *IFLA Journal*. Vol. 28 (2002) no. 1, p. 11-16. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

RAAMATUKOGUDESSE SAABUNUD 2001. a. AJAKIRJAD seisuga 15. mai 2002

- Art Libraries Journal*. – Suurbritannia. – RR.
- ASLIB Proceedings*. – Suurbritannia. – TTÜ.
- Biblioteksbladet*. – Rootsi. – RR.
- Bibliothek : Forshung und Praxis*. – Saksamaa – TÜ.
- Bibliotheksdienst*. – Saksamaa. – RR, TTÜ.
- The Bookseller*. – Suurbritannia. – RR.
- The Bottom Line : Managing Library Finances*. – Suurbritannia. – TTÜ.
- Bulletin / National Library of Canada*. – Kanada. – RR.
- Choice : current reviews for academic libraries*. – USA. – RR.
- Chroniques de la Bibliothèque nationale de France*. – Prantsusmaa. – RR.
- Collection Building*. – Suurbritannia. – TTÜ.
- College & Research Libraries*. – USA. – TTÜ.
- College & Research Libraries News*. – USA. – TTÜ.
- Computers in Libraries*. – USA. – RR.
- Current Awareness Abstracts of Library and Information Management Literature*. – Suurbritannia. – TTÜ.
- Dialog mit Bibliotheken*. – Saksamaa. – RR.
- Helsingin Yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. – Soome. – EAR, RR.
- IFLA Journal*. – Saksamaa. – EAR, ERÜ, RR, TÜ.
- Information Technology and Libraries*. – USA. – EAR.
- Informaatiotutkimus*. – Soome. – RR, TTÜ.
- Interlending and Document Supply*. – Suurbritannia. – TTÜ.
- Intervalli : musiikkikirjastoalan aikakausjulkaisu*. – Soome. – RR.
- Journal of Academic Librarianship*. – USA. – RR, TTÜ.
- Journal of Documentation*. – Suurbritannia. – TTÜ.
- Journal of Information Science*. – Suurbritannia. – TPÜ.
- Journal of Librarianship and Information Science*. – Suurbritannia. – TTÜ.
- Journal of the American Society for Information Science and Technology*. – USA. – TTÜ.
- Kirjastolehti*. – Soome. – EAR, ERÜ, RR, TTÜ.
- Knowledge Organization*. – Saksamaa. – EAR.
- Library*. – Suurbritannia. – RR.
- Library Collections, Acquisitions & Technical services*. – USA. – EAR, RR, TÜ.
- Library Hi Tech*. – USA. – EAR.
- The Library of Congress : Information Bulletin*. – USA. – EAR, RR.
- Library Resources and Technical Services*. USA. – EAR, TÜ.
- Library Quarterly*. – USA. – EAR.
- Mitteilungen ABDOS*. – Saksamaa. – EAR.
- Mitteilungen / Staatsbibliothek zu Berlin*. – Saksamaa. – EAR.
- Newsletter to European Health Librarians*. – Belgia. – RR
- OCLC Newsletter*. – USA. – RR.
- Publisher's Weekly*. – USA. – RR.
- Scandinavian Public Library Quarterly*. – Norra. – ERÜ, RR.
- Signum*. – Soome. – EAR, RR, TTÜ, TÜ.
- Svensk Biblioteksforskning*. – Rootsi. – RR.
- Tarp Knygų*. – Leedu. – RR.
- Tietopalvelu*. – Soome. – ERÜ, RR, TÜ.
- TMT Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. – Ungari. – EAR.
- Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*. – Saksamaa. – RR, TTÜ, TÜ.
- Библиография*. – Venemaa. – RR.
- Библиотека*. – Venemaa. – RR.
- Библиотековедение*. – Venemaa. – RR, TÜ, TTÜ.
- Книжное обозрение*. – Venemaa. – RR.
- Научные и технические библиотеки*. – Venemaa. – EAR, RR, TTÜ, TÜ.

KEELTEOSKUS TÄHENDAB KÕIGEPEALT EMAKEELEOSKUST

Juttu ajas MAIRE LIIVAMETS

Ajakirjal on põhjust tervitada Eesti üht tuntumat keelekorraldajat TIJU ERELTI, kel oli hiljuti kuuekümnnes sünnipäev, sest Eesti Keele Instituudi vanemteadur on ühtlasi ERÜ terminoloogiatoimkonna liige. Pealegi on õigekeeleaga tegelejal keelereeglitega mässates vahel tavaks öelda – vaadake Erelti järel! Mis tähendab, et kontrolli keele õigsust Tiiu Erelti “Eesti ortograafiast”. Ka on ta toimetanud uue “Eesti keele sõnaraamatu” (ÕS, 1999), mille koostajate nimistus leidub samuti tema nimi.

Meie lugejal oleks tore kuulda, mida Te näiteks arvate haritlaskonna õigekeeleoskusest, aga ka sõnavararikkusest üldisemalt? Inimese keelt jälgides võib minu arvates tema kohta päris palju informatsiooni koguda.

Mina kuulun nende keeleteadlaste hulka, kes väärivad head keelt ega toonita sõna õige. Hea keel on täpne, selge, ilus ja mis väga oluline, olukorrale vastav. Näiteks Saaremaalt pärit haritlane võiks oma kodukülas ka saare keelt rääkida, kuigi ta mujal kasutab kirjakeelt. Kirjakeelt peab iga haritlane valdama, see tähendab tundma kirjakeelenorme, muidu pole ta haritlane selle sõna täies mõttes. Tema kirjakeelenormist üleastumised peavad olema teadlikud ja kindlal eesmärgil. Mida kõrgemal positsioonil inimene ühiskonnas on, seda suuremad on ka nõuded tema keelekasutusele. Seda suurem on tema eeskujuteiste inimeste keelekasutusele. Avaliku elu tegelasi ju ikka matkitakse, kas siis teadlikult või seda endale tunnistamata. Nemat peavad ka rohkem vaeva nägema keelega, nagu muudegi heade omaduste väljaarendamisega. Sõnavararikkus on aga täiesti individuaalne omadus: kuidas seda kellelegi on antud, kuidas keegi on seda arendanud. Paljud annab loodus kaasa, öeldakse ju – hea suuvärk. Nii et sõnavararikkus ei pruugi iga kord olla seotud haridusega. Mõni lihtsamat tööd tegev inimene võib vahel olla sõnavara poolest rikkam kui haritlane, kuid haritlasel lasub suurem kohustus oma keelt arendada.

Viimastel aastatel seisavad haritlased varasemast sagedamini silmitsi tõlkeprobleemidega. Ja just toimetajad peavad nendega maadlema, sest artiklite autorid tihtipeale ei taha taganeda oma “tõlketööst”. Teksti ümberpanemisega võõrkeelest emakeelde kaob sageli aga selge mõte, keeleteadlikust rääkimata.

See on toimetajate üleüldine mure, eriti drastiline on olukord sotsiaalteaduses. Seal on sageli raske uskuda, et kirjutaja (kes on ju ühtlasi tõlkija, sest ta ei pane omi mõtteid kirja) on oma tekstist üldse midagi mõistnud. Ühelt poolt osutab see nähtus, et kirjutaja võõrkeeleoskus on puudulik: ta ei suuda mujalt kokkuloetut mõtestada. Teiselt poolt näitab see ka eesti keele oskuse puudujääke. Kui ongi midagi aru saadud, siis seda õigesti väljendada, uusi tõlgendusi anda ja uusi mõtteid lisada ei suudeta. Lisasite, et nii mõnigi pahandab, kui sellele tähelepanu pöörata. Järsku mõni siiski oma sisimas mõistab oma saamatust, aga ei taha seda välja näidata. Aga neid kirjutajaid muidugi leidub, kes keele väärtusest aru ei saagi.

Jah, aga nüüdsest kahaneb isegi koolides võimalus end kirjandi kaudu väljendada, seega võib kahaneda ka niigi nigel emakeeleoskus. Kas ei süvendata see äkki noortes ükskõiksust kirjutamise vastu? E-post on juba teinud oma töö. Mulle tundub, et paberil püütakse end siiski täpsemalt ja korrektsemalt väljendada, e-kirjas ei hoolita tähtedest, lauseehitusest ega stiilist. Täna virtuaalse maailma kirjavahetusest ei jää just palju imetlemisväärset järele, kui osutada epistolaarile kui nähtusele.

Kirjandi ära kaotamisest on mul väga kahju. See suunas noori inimesi iseseisvale mõtlemisele, mitte lihtsalt kuskil lünkharjutusi tegema. Lühikirjand ei võimalda noortel eneseväljenduse arendamist. Emakeele oskamiseks peab olema tahe, ka lugemistahe. Ainult televiisori vaatamisest ja arvutiga töötamisest ei piisa – tuleb lugeda.

Vanemad põlvkonnad omandasid võõrsõnade ortograafia ja tähendused lugemise kaudu, see tuli iseenesest kätte. Nüüd peab seda nähtavasti eraldi õpetama. Meie, filoloogide ringkonnas pole e-kirjas väljendamine probleem. Ei saa aru, mis siis on teistmoodi, kui kirjutada arvutisse, mitte paberil. Miks ma peaksin end siis lödvaks laskma. Aga tõesti, paberil kirjutatakse erakiri hoolsamini.

Ma poetan siinkohal vahele, et noorte lugemisharjumuste siivendamisel on teinud tänuväärset tööd Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus. Mida saaksid raamatukoguhoidjad veel teha emakeeleoskuse heaks, kuuleme ju pidevalt arvamus, et emakeel on "mandunud"?

Tahaksin tingimata öelda, et meie emakeel ei ole mandunud. Ma olen jutud keele allakäigust alati hukka mõistnud. Eesti keel on tugev, igast küljest arendatud ja arenenud kultuurkeel, millega saame hakkama mis tahes eluvaldkonnas, aga ainult siis, kui me tahame. Seda usku peame meie, keeleteadlased, ja miks mitte ka raamatukoguhoidjad, inimestele jagama. Eesti keel pole mingi kehv, vähe arenenud keel, mis tuleks valdkond valdkonna järel välja vahetada inglise keele vastu. Mitte keel pole puudulik, vaid kehv ja küündimatu on mõnigi keelekasutaja. Raamatukoguhoidjad tunnevad väga hästi sõnaraamatuid, üldisi ja erialade teatmeteoseid, käsiraamatuid, nii et küllap nad saavad neid olulisi keeleallikaid otsijale kätte juhatada. Võib-olla saaksid raamatukoguhoidjad ka noortele selgitada, et keelteoskus ei tähenda ainult inglise keele oskust. Keelteoskus tähendab esiteks emakeeleoskust ning teiseks võõrkeelteoskust, ja need võivad vabalt olla saksa, hispaania, prantsuse või vene keel. Mida mitmekesisem on inimeste keelteoskus siin Eesti pinnal, seda parem meile. Ja Eestis on see alati nii olnudki.

Teatavasti juba ärkamisajast saati, kui ametnik pidi oskama kolme kohalikku keelt. Eestikeelne haritlane aga võitles toona emakeele eest mis suutis ja mõistis. Nii mõnigi tänane haritlane kipub aga iseteadvalt arvama, et eesti keelt pole enam vaja, aitab inglise keelest küll.

Küllap see meelsus tuleb meile suurtelt rahvastelt, inglasel pole vajagi muud osata kui inglise keelt, venelasel vene keelt. Seda näitavad välja ju meie siinsed venelasedki: nad ei saagi aru, et oleks tarvis osata ka midagi muud peale vene keele. Meie oleme väikerahvana aga pidanud mitme keele oskust loomulikuks.

Kuidas hindate raamatukogunduse oskussõnavara, kas sel alal on veel palju tööd teha?

Ma olen elu jooksul olnud õige mitme eriala terminoloogiakomisjonis. Minu mulje järgi on raamatukogunduse oskussõnavara hästi korrastatud ja seda tööd jätkatakse ka praegu, et ajaga kaasas käia. Õnneks ei ole sel alal erinevused oskuskeele ja ala igapäevakeele vahel ehk nii suured, kui võib karta mõnel muul alal.

Iseasi, kui mõni termin ei tundu vahel kellelegi vastuvõetav, siis tuleks aga rahulolematul julgesti sõna võtta ja parem termin pakkuda.

Kuidas on Eestis aga olukord terminoloogiasõnastikega, kas neid tuleks rohkem välja anda elektrooniliselt või paberil?

Meil on oskussõnastikke väga palju. Kümmeaastat tagasi kartsin, et võib-olla ei tehta neid enam nii palju kui varem. Kui mõni arvab, et terminoloogiatöö nõukogude ajal seisis või oli kehvapoolne, siis see ei pea paika. Eesti Vabariigi ajal on aga hakanud eriti palju sõnastikke tulema ja siin on mitmeid põhjusi. Varem oli kvaliteedi sõel tihedam, nüüd on tegijaid palju. Ilmub üsna viletsaid sõnastikkegi, aga samal ajal tõesti ka väga häid. Neid on nii elektroonilisi kui paberil. Praegu on paberil väga palju rohkem, keskmiselt ilmub aastas vähemalt 20 oskussõnastikku. Elektroonilisi tuleb edaspidi küll juurde, aga jääma peaksid mõlemad variandid.

Ma saan Teie jutust aru, et eesti keeles on võimalik teadust teha, ise küsimus, kas nii väikeses riigis on sellel mõtet?

Kindlasti on võimalik, keele taha see nüüd küll pidama ei jää. Praegu on probleem selles, et kas mõnel väga kitsal erialal, kus on teadlasi üsna vähe, on neil mõtet oma teadustööd eesti keeles avaldada. Aga nad peaksid ikkagi püüdma oma ala eestikeelset sõnavara arendada. Eesti teadus on meie rahvuskultuuri osa.

Kiilun jälle vahele, sest olen kogenud, et näiteks raamatukogunduses kohtab spetsialiste, kes oma eriala tutvustades kasutavad iga neljanda-viienda väljendina ingliskeelset sõna või terminit, ise kinnitades, et ei saa teisiti... Küllap mõnikord tuntakse ka eestikeelset vastet, aga võõrkeelne tundub ikka parem, ilusam, uhkem?

Usun, et niiviisi rääkijad ei tea siiski, et eesti keeles on üks või teine sõna ammuilma olemas. Näiteks kasutatakse palju sõna *marketing*, seejuures ei teata, kuhu sel sõnal rõhk panna, kuidas seda kääntada, kas i- või u-lisena. Ometi on sõnal juba mitu aasta-kümme olnud eesti vaste *turundus*. Ja kui me võrdleme neid kahte sõna *market+ing* ja *turu+ndus*, siis siin pole vahet – mitte ei saa aru, et inglise oma oleks parem.

Vahel on asi keelemaitstes ja keeletundes. Eks ta ole ka prestiiži asi. Vene keel ei tundunud meile nii prestiižne kui praegu inglise keel ja meil oli tema mõjudest seetõttu kergem hoiduda. Praegu on inglise

ja ka soome keel vägagi väärtustatud ja oleme valmis sealt kõike üle võtma. Ka haritud inimesed.

See meenutab tegelikult kunagist paljupilgatud kadakasakslust ja pajuvenelaste kõnepruuki.

Täpselt. Midagi on tõepoolest tagasi tulnud. Kui juhtub aga, et eesti terminid ei ole, siis tuleb see välja mõelda. See, kellel vaja, mõtleb ise välja või küsib kolleegilt, alati on võimalik ka keeleteadlastega nõu pidada. Tuleb vaid tahta.

Nii filoloogid kui raamatukogundust, bibliograafid või infoteadust õppinud inimesi nimetatakse humanitaarlasteks. Ent miski sunnib pärima, kas näete nendes rohkem sarnasusi või erisusi?

Ega nad nii väga erinevad ole, sest kui mina õppisin Tartu ülikoolis, siis oli raamatukogundus üks võimalik eriala valik, mida me pidime otsustama teise kursuse lõpus. Meie kursusel tulid väga head raamatukogutöötajad, ka Eesti Akadeemilise Raamatukogu direktor Anne Valmas. Mina olen alati filoloogina tundnud, et me kuulume raamatukoguhoidjatega kokku. Emakeelearmastus peaks meid ju ühendama.

Ma pole küll suur raamatukogus käija, sest meil on kodus koos abikaasaga, kes on samuti keeleteadlane, korralik erialane kogu. Ka on instituudis keelenõuande tarvis hangitud teatmeteoseid.

Ehk pole ilus öelda, aga konservatiivsem inimene võib väita, et eesti keel on lastud liiga vabaks, mida see ka ei tähendaks.

Vastan, et ei ole vabaks lastud – keelenormid on ikka olemas. Erinevus varasema ajaga avaldub ainult esituses: kas keelekorraldaja käsib ühiskonda, pöörab peale või ta peab rääkima meie demokraatlikumas ühiskonnas natuke leebemalt. Soovitama, tungivalt soovitava head keelt. Ei saa öelda, et keeles oleks segadus ja anarhia. Keeleline vabadus on väga suhteline – kas ja mis olukorras ja kui palju seda endale saab lubada. Asi pole keeles, vaid inimestes, mida nad keelega teha oskavad.

HUVITAV RAAMAT OLEVISTE KOGUST:

Maurus Hrabanuse *De Laudibus sanctae crucis*

MARITA PAAS

EAR, baltikaosakond

Oleviste kogu 450. aastapäeva näitusel Eesti Akadeemilises Raamatukogus oli eksponeeritud raamat *De laudibus sanctae crucis* – “Püha risti kiituseks”, mille esmatrükk ilmus ligi 500 aastat tagasi (1503).

Teos ise on juba üle tuhande aasta vana. Raamatu on kirjutatud üks tuntumaid 9. sajandi frangi õpetlasi ja vaimulikke Maurus Hrabanus (u. 783–856). See Karl Suure aegse Frangi riigi suurmees, Mainzi peapiiskop, keda on nimetatud *praeceptor germaniae* – Saksamaa õpetaja, on kirjutanud raamatuid kirikuõigusest, pedagoogikast, dogmaatikast, eksegeesist ja luulest. Hrabanus oli seotud kahe tähtsaima Karolingide kloostriga – Fulda ja Tours’iga, mis olid kultuurisaarekesteks lõputute sõdade ja vallutuste ajastul.

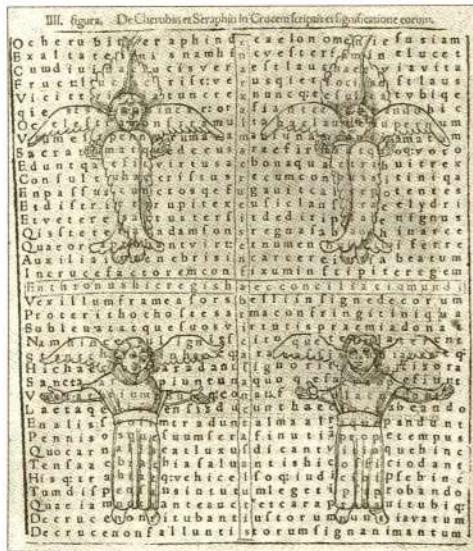
Hrabanus kasvab üles Mainzi lähedal Fulda benediktiinikloostri, kus ta hiljem oli abt ja kloostrikooli juhataja. Tema eluajal kujunes Fulda kloostrist idafrangi riigi vaimulik keskus.

Hrabanus õppis ka Prantsusmaal Tours’is Püha Martini kloostris Karl Suure nõuniku ja õukonnakooli juhataja Alkuini (735–804) juures.

Tours’i kloostris, mis oli Alkuini ajal üks Karolingide aktiivseim kultuurikeskus, alustas Hrabanus ka oma raamatu kirjutamist. Eeskujuna ja inspiratsioonina sai ta antiikautorite tekstidest, mida kloostrites säilitati ja ümber kirjutati ning ka iiri munkadelt, kes osalesid Saksamaa ristiusustamisel.

Illustratsioon eessõnas: Maurus Hrabanus ulatamas käsikirja paavst Gregoriusele.

III figura. Neljandal piltluuletusel on kujutatud kreeka ehk Püha Jüri risti ja keerubeid-seeraveid. Seeravid seisid inglite hierarhias kõige kõrgemal ning sümboliseerisid vaimu puhastavat tuld. Tähtsusetl järgnesid seeravitele keerubid ja neid kujutati nelja tiivaga, millest kaks olid välja sirutatud ja kahega katsid oma keha.

Raamatus on kasutatud erinevate autorite tsitaate ja kirjutisi püha risti kohta, need on esitatud vormis, mida võib nimetada piltluuleks (*picture poem, Bildgedicht*). Sellist žanri viljeldi juba hellenismi ajastul ja hiljem võtsid anglosaksid selle uuesti kasutusele. /1/

Vahepeal unustuse hõlma vaju- nud teose avastas 16. sajandi algul uuesti Pforzheimi humanist Johannes Reuchlin ja 1503. aastal ilmus selle esimene trükk Saksa- maal Badenis Thomas Anshelmi trükikojas. Esmatrüki köide, mis kuulub EAR-i vanimate raamatute hulka, ei ole küll nii silmapaistva toredusega kujundatud kui raamatu käsikirjalised varian- did, kuid näitab siiski Karolingide ajastule omaseid ideaale: hinnati töö kvaliteeti, teksti korrektset ja konkreetset esitust ning säravaid värve. /2/

Raamat koosneb 28-st risti ülistavast piltpoemist, arvu 28 peeti täiuslikuks ja selles arvati väljenduvat maise ning igavese elu ühendus. /3/ Raamatus on esile tõstetud ka teisi maagilisi arve, näiteks numbrit neli – neli evangelisti, ilmutusraamatu neli ratsanikku, viis – Moosese raamatud, Kristuse viis haava, seitse (sakramenti, surmapattu) ja kaksteist – apostlid.

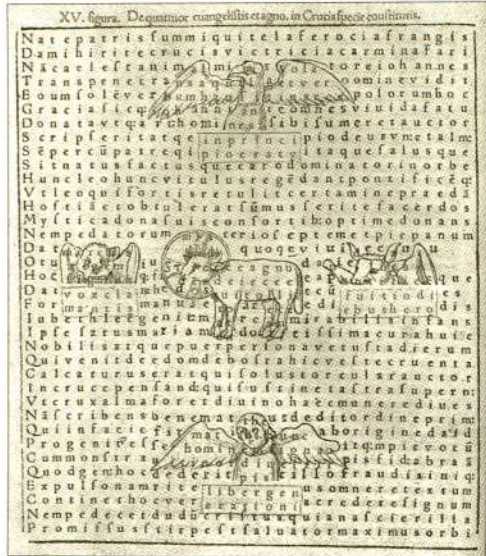
Raamat on trükitud punase ja musta trükivärviga ning tekst on

paigutatud ruutudesse. Värvilistest tähtedest ja sõnadest, mis kerkivad esile üldisest tähtede võrgustikust, moodustuvad ise- seisvad sümbolite kujundid, mis osundavad raamatu põhikontseptsioonile – risti ülistamisele.

Keskajal arvati, et maailma- tunnetuse tee viib läbi sümbolite, nende varjatud mõtte mõistmise. Raamatus sümbolitena esitatud geomeetrilistes kujundites ja fi- guurides (erikujulised ristid, ing- lid, evangelistid, evangelistide atribuudid, ring, ruut, kolmnurk, Kristuse monogramm jne.) arvati väljenduvat maailma harmooniat ning kujunditele omistati maagi- lisi tähendusi. Näiteks lövi evan- gelist Markuse, kotkas Johannese, inimene Matteuse ja sõnn Luuka atribuudina sümboliseerisid üht- lasi ka Kristuse elu nelja otsus- tavat hetke – inimesena sündinud, ohvrihärjana surnud, lõvina üles tõusnud ning kotkana taevasse tõusnud Jeesus. Samas peeti neid olendeid ka inimlike vooruste – õigluse, vapruse, tarkuse ja mõõ- dukuse sümboliteks. /4/

Kaks illustratsiooni kujutavad ka autorit ennast: ulatamas käsi- kirja paavst Gregoriusele ning põlvitamas risti all.

Juba Hrabanuse eluajal saavu- tas raamat nii suure kuulsuse, et sellest tehti arvukalt luksuslikke koopiaid, mida autor kinkis nii

XV figura. Illustratsioonil on kujutatud nelja evangelisti atribuute ja keskel Kristuse sümbolit – pühapaistega talle.

vaimulikele kui ilmalikele kõrgel- seisvatele isikutele. Järgmistel sajanditel tehtud paljudest käsi- kirjalistest koopiatest on tänapäe- vani säilinud umbes 80.

EAR-is säilitatava eksemplari on ennistanud restaureerimis- osakonna töötajad. Raamatu kaa- ned pärinevad arvatavasti 16. sajandist, kuigi pole teada, millal sisuplokk nende vahele köideti, sest need ei ole teose originaal- kaaned. Tiitellehel on provenients : *opus hoc Rabani... Bibliotheca Olaitanae annumerari voluit Johan Jacob Calenus Stetin. Indcij Consistorialis & pupillaris Revalsensi secretarius Anno 1678.* 20 July, kuid ka sissekirjutaja kohta and- med puuduvad.

Varakristlikus sümboolikas puu- dus rist, sest seda peeti sama- suguseks piinariistaks nagu okas- krooni, ning arvatakse, et alles pärast Hrabanuse raamatu ilmu- mist sai alguse ristimärgi laiem kultus.

Viited

1. Killy, Walther. Literatur Lexikon. Bd. 5. Gütersloh/München, 1990. lk. 481.
2. Le Goff, Jacques. Keskaja Euroopa kultuur. Tallinn, 2000. lk. 184.
3. Gurevitš, Aron. Keskaja inimese maailmapilt. Tallinn, 1992. lk. 218.
4. samas, lk. 219.

USALDUSVÄÄRNE TEEJUHT TRADITSIOONIDE TEKKEMAALE

ELLEN ARNOVER

Ants Viires. Kultuur ja traditsioon. Toimetanud Triin Mulla. Tartu : Ilmamaa, 2001. 453 lk. – (Eesti mõttelugu 39).

Toekas ja usaldusväärne on see maarahva kultuurilukku süveneja kokkuvõtlik elutöö esitus.

Paljusid teemasid on põnev mäluvärskenduseks üle vaadata, paljudele küsimustele, millega asjasse vähem pühendatul ei ole aega tegelda, leiab just siit vastuse. Teeneka etnograafi artiklivalimik jaguneb viide peatükki: "Sõnad, mõtted, asjad", "Vanarahva elu ja mõttemaailm", "Vastu nüüdisajale", "Rahvakultuur ja rahvateadus" ning "Vaateid mitmes suunas" (*varia*).

Hakkasin seda "Eesti mõtteloo" sarja raamatut lugema mõne aja eest, kui parajasti käis diskussioon Eesti märgi üle – missugused me paistame muule maailmale ja missugused tahaksime paista.

Meie maa imago palgatud kujundajad teatasid äärmise enesekindlusega, et mingil juhul ei otsita seda minevikust. See, et Eestit maailmas vähe teatakse, ei tähenda ometi veel, nagu Eestist ja eestlastest polekski aastasadade jooksul mingit kuvandit tekkinud.

Tänase päeva kontekstis tundus Ants Viirese raamatus kõige intriigerivam (juba 1959. a. ilmunud) ülevaade "Chr. H. J. Schlegel eesti rahvaelu vaatlejana" ehk kuidas nägi Lääne-Euroopast tulnu siinset elulaadi kakssada aastat tagasi ja kuivõrd see erines euroopalikust.

Kui Schlegeli reisikirjad on etnograafidele ja folkloristidele tänuväärne allikas, siis reakodanikule, kes ei hakka iialgi üles

otsima ja lugema gooti kirjas saksakeelset kümneköitelist reisiülevaadet, piisab sellest aimu saamiseks teadlase vahendatust.

Schlegeli n.-ö. turisti märkmed võivad kohati küll olla pinnalised, aga on mõnikord ka äärmiselt kõnekad. Kuna ta liikus Põhja-Eestis ja Peipsi-tagustel aladel, siis kaldub tema elujärje hinnang

pigem Pihkvamaa kasuks. Sealne talupoeg elas paremini – tema majal oli ahi, laudpõrand ja aken – ja ta käitus ka enesekindlamalt.

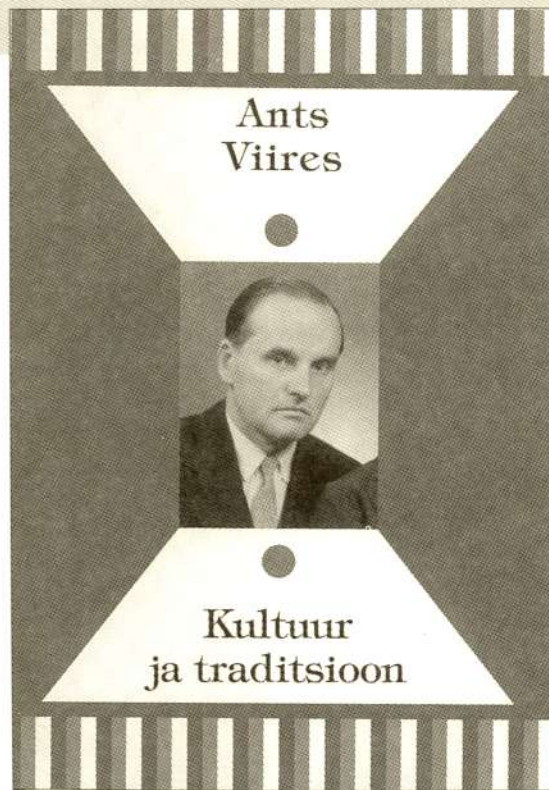
Eestile olid aga pärisorjusest vabanemise eelsed aastad eriti rängad. Ometi köitis rändajat rohkem eestlane, keda ta jälgis huviga kõrtsides ja postijaamades.

Kogu oma ainelise viletsuse juures ei näinud maarahvas sugugi nii halb välja. Nii nagu praegustele turistidele, ei jäänud Schlegelilgi märkamata-märkimata paljasjalgsed ilusad eesti tüdrukud oma lahtiste blondide juustega.

Kakssada aastat tagasi käisid kõik suvel paljajalu. Talvel kandsid mehed väärrikalt lamba- või hundinahkset kasukat, pikk-kuube, kõrvikut-karvamütsi, suvel villast talupojakaabut. Et talupojamood saja aastaga suurt ei muutunud, võisime veenduda Eesti Kunstimuuseumi suurejoonelisel Oskar Hoffmanni näi-

tusel. Hoffmanni kujutatud kõrtsis istuvad peente näojoontega talupojad on peaaegu et suursugused oma rebasenahksete talvemütsidega.

Ent toit ja eluase olid viletsamast viletsamad. Legendarseks on saanud kirjeldus Salmistu rannas kala kõrvale pakutud peenemat sorti leivakõrvasest: "Taldrikul seisis puulusikas kahesuguse leivaga – kuivatatud ja nätskega. Viimast nimetasid nad *koogiks*. Ma võtsin esimest või juurde. Aga üks naistest haaras mul käest ja ulatas tüki *koogist*, mille peale maarahvas tavaliselt võid määrrib. Minagi tegin seda ja tahtsin nüüd süüa. Aga – *see oli liiga halb!* See ei tahtnud kõrist alla minna! See polnud leib, see polnud puder – kujutle endale mustjaspruuni sõkaldega segatud pori, mida päikese käes on veidi kuivatatud, siis on sul võrdlemisi tõepärane ettekujutus nende vaeste inimeste *koogist*."

Mainimata ei saa jätta, et samal perioodil oli Eestil oma hinnatud ekspordiartikkel, mida tunti kogu Lääne-Euroopas – Tallinna kilud.

Mis puutub eluasemesse, siis ainult ühes osas kaldus elu talu- tares võrdluses mõisaga esimese kasuks: talvel oli rehetoas soojem kui mõisahäärberis, mida ka suures ahjud ei jõudnud soojaks kütta.

Eestlase eluase kakssada aastat tagasi oli pime suitsutuba, kuhu valgus pääses ainult uksest, aga talvel tuli seegi kinni hoida. Ja kui rehetoa kütmiseks läks, pidi endale suitsu eest põgenedes tegevust otsima laudas või niisama ümber maja kõndima.

Veel 19. sajandilgi puudus tihti- peale elamisest käimla: selleks kasutati seinäärseid, mida hoid- sid puhtana sead.

Toas ei olnud ei mööblit ega voodipesu: "Pole lauda, pole korralikku voodit – tema magamis- asemeks on paar üksteise kõrvale lükatud lauda, mis on osalt suru- tud lõhesse seinas, osalt toetuvad paarile jalale, nende peal pole aga mingeid voodirõivaid, vaid lamab ainult paar kaltsu..."

Masendav, kas pole? Eriti, kui manada silma ette, missuguseid kultuurinäiteid on samast ajast välja panna kas või Briti Muu- seumil.

Viirese raamatust koorub järk- järgult välja läbiv idee: Eesti areng on kogu aeg olnud ebaüht- lane (sotsiaalne ja regionaalne kihistus), aeglane ja vaevarikas. Sellele vaatamata leidub siin palju erilist, tähelepanuväärset ja ainulaadset võrreldes muu maa- ilmaga ja viimase kaheksa aas- taga on maarahvas kõigi arengu- pidurite kiuste liikunud ühes taktis Euroopaga. Seda ka toidu- ja restoranikultuuri osas.

Ajakirja "Raamatukogu" möö- dunud aasta 4. numbris ilmus Urve Sildrelt ülevaade, kuidas maarahvas oma raamatuid mär- gistas.

Mõnikord oli kombeks kirjutada tühjale leheküljele ka oma arva- mus. Sildre toob näiteks lugeja arvamus esimese eestikeelse kokaraamatu ("Köki ja Kokka Ramat", 1781) kohta, mis täna- päeva kirjaviisis näeb välja nii: "See on üks sitt raamat, see ei

kõlba kohegi". Mis siis ei meel- dinud, miks nii karm hinnang?

Urve Sildre sellel pikemalt ei peatu, vastuse leiab aga Ants Viirese artiklist "Kokaraamatud kultuuriloo kajastajatena" (1985). Etnograaf leiab uurimisainest kõikvõimalikest kohtadest, miks siis mitte retseptiraamatutest, kui need kuuluvad samuti kultuuri- lukku.

See rootsi algupära kokaraamat on ilmunud üle 200 aasta tagasi, ja nagu selgub, ei olnud liht- rahvale üldse mõeldudki!

Niisiis oli kommenteerija asjast täiesti õigesti aru saanud, tema- sugustele hakati kokaraamatuid välja andma alles sada aastat hiljem.

Ajal, kui taluperet tabas talviti kibe nälg juba enne küünlapäeva, muutus mõisaelu huugavate korst- natega viinaköövide toel aina priiskavamaks. Mõisakokad ei vallanud aga tihtipeale nii palju saksa keelt, et oleksid mõistnud retsepti järgi kõrgkokakunsti saavutusi – puljongeid, pasteete, salateid, pudingeid ja kompotte – valmistada. Selle raamatu tuhat- konna retsepti seas on nii peeni toite, mis ka praegu ei kuulu endastmõistetavalt meie toidu- kultuuri, sealhulgas nt. *musslid* ehk merekarbid.

Teisest küljest õpetab esimene eestikeelne kokaraamat eksootilist maaõuna (*pomme de terre*) praadima ja peterselliga serveerima, aga seda kunsti valdab täna- päeval iga koolilapski. Viires tuletab taas meelde, missugust erakordset osa mängib kartul eesti toidukultuuris – see taim kind- lustas nälja piiril vegeteeriva rahva ellujäämise.

Need kaks lähemalt refereeritud artiklit pakkusid seekord mulle enim arutlusainet, ent elavat inimest, elu ja ühiskonda on tunda läbivalt kogu raamatus.

Võrdluses teiste samas sarjas ilmunud etnograafide töödega tuleb Ants Viirese artiklikogu esile tõsta just üldhuvitavate teemade käsitluse poolest ja raamatu- koguhoidjad võiksid "Eesti mõt- teloo" sarja heatasemelist esin- dajat julgelt soovitada kõigile eestlusest huvitatuile.

Emmaste raamatukogu raama- tukoguhoidja EHA RAMMO:

Enne Eesti Vabariigi taasiseseis- vumist oli külas välja kujunenud selge sotsiaalne kihistumine: kol- hoosnikud (mõtlen siin lihttöö- lisi), kontoritöötajad ja intelligents (õpetajad, meditsiinitöötajad).

Viimase kümne aasta jooksul on need piirid muutunud ähma- semaks. Olukorra põhjuseks võib lugeda muutusi majanduse aren- gus: kolhooside likvideerimine on küla sotsiaalsesse pilti toonud firmaomanikke, füüsilisest isikust ettevõtjaid, aga kahjuks ka töö- tuid.

Ühe kooli sulgemine sunnib selle õpetajaid tahes-tahtmata otsima endale töö, millel on peda- googilise haridusega vähe pist- mist.

Samuti võidakse otsustada suu- rema palga kasuks mõnes era- firmas. Samal ajal on maale juur- de tulnud loomingulist intelli- gentsi (muusikuid, kunstnikke jt.), kas siis päriselt elama või suvita- jatena, kes aga aitavad kaasa kul- tuuri- ja seltsielu edendamisele maal.

Neisse suhtutakse küll hästi, kuid siiski pigem kerge ironiaga.

Varasemal ajal kuulus iga kor- raliku maanimese juurde kohus- tuslik põllulapp ja selle puu- dumine näitas, et tegemist on ühe tühise untsantsakaga. Täna- seks on see mentaliteet õnneks kadu- mas.

Ühiskonna avatus võimaldab tänapäeval igal inimesel ka ise- seisvalt oma haridustaset tõsta (kirjandus, internet, mitmesugu- sed kursused), ent siin on oht, et intelligent, kes oma diplomile lootma jääb, on ühel hetkel jää- nud ajast maha.

Kadunud on aukartus õpetaja- ameti ees. Austatakse ja peetakse

Kas küla on muutnud oma suhtumist maaintelligentsi, ja miks?

lugu nendest pedagoogidest, kes seda nime tõesti väärivad, nn. tunniandjaid ei hinda ei lapsevanemad ega ka õpilased. Võib öelda, et külas on kadunud intelligentsi respektierimine ainult ameti pärast. Peetakse lugu nendest isikutest, kes on andnud oma panuse külaelu elavdamisse.

Kõige lugupeetumad mehed maal on hoopis firmaomanikud – mida tugevam firma, seda parem. Üha enam on just raha see, mis tagab teiste inimeste lugupidamise. Seda võib tähele panna juba alates lasteaiaaast.

Veel üks tähelepanek, mis on ilmselt jäänuk kolhoosiajast. Vaadates pensionäride omavahelist suhtlemist, torkab silma, et selleaegne sotsiaalne kihistumine maksab veel tänapäevalgi. Piltlikult öeldes – see, kes sai tööajal kummikuteta hakkama, peab ennast ka pensionipõlves endisest lüpsjast või põllutöölisest paremaks. Aga see on vist juba sise-mise kultuuri küsimus, sest õpetajatest pensionäridel taoline hoiak puudub, küll on aga täheldatav endistel kontorist või teenindussfääris töötajatel.

Rõõmustav on, et noored on hakanud senisest rohkem haridust väärtustama.

Pärast põhikooli lõpetamist tahetakse suund võtta ikka sellisesse keskkooli, mis garanteeriks pääsu kõrgkooli. Võib-olla on noorte haritud inimeste tagasitulek kodukülla see, mis taastab intelligentsi rolli maa soolana.

Assamalla raamatukogu juhataja MEELI KUNTUR:

Suurtootmise kokkuvarisemisega tekkinud kaos maal kestab edasi. Lootus, et kõik iseenesest õigetesse aukudesse loksud, ei ole täitunud. Pigem vastupidi.

Järjest rohkem õhina ja andumusega alustanud talu taastajatest seisab lõhkise küna ees. Majandite baasil tekkinud ühistud viirelevad ja on väikese tootmismahuga. Põllumajandussaaduste madalad kokkuostuhinnad ja ebaterve konkurents on teinud oma töö. Maal valitsevast tööpuudusest ei maksa rääkida.

Kohalikud omavalitsused ja volikogud koosnevad endistest reformikomisjoni liikmetest, kes kantisid omal aja majandite vara kõrvale. Nüüd juhivad nad valla tasandil maade erastamist ja ei hiilga seaduskuulekusega. Nii vallavalitsustes kui volikogudes on piisavalt palju intelligentseid ja haritud inimesi, kes kasutavad oma mõistust selleks, et tegutseda põhimõttel – kõike saab ja võib teha.

Tõhusa kontrolli puudumine sellise tegevuse üle on loonud karistamatuse tunde. Arhiiviseadus varjab ja kaitseb kiivalt kõike, mis võiks tuua paljastavat selgust. Loole lisab kurbloolisust fakt, et paljud saherdajad ja kantijad pole oma majandusliku tegevusega ikkagi kuhugi välja jõudnud.

Maarahvas on praegu nagu Pavlovi koer, kes ei saa aru, miks teda rünnatakse. Surve meie põllumajanduse vähendamiseks (likvideerimiseks) on nii võimas ja küla-intelligents (põhiliselt õpetajad) on nii segaduses ja hirmul oma töökoha säilitamise pärast, et haritlaskonna mõju praegusele maaelule on olematu.

Pealegi püütakse kõrgemalt poolt maasoola ja külarahva vahele kiilu lüüa, kuna jutud õpetajate madalast palgast on siinsete inimeste arvates naeruväärsed.

Meedia vahendusel on maainimeste kohta öeldud lugematul

hulgal halbu sõnu. Veelgi enam. Avalik ja varjatud mõnitamine kestab ka meie presidendi aadressil edasi, sest Arnold Rüütel on asunud kaitsma Eesti küla püsimajäämist. See ei käi kokku kolmikliidu algatatud käteväänamispoliitikaga. Praegu saab järjest enam selgeks, et Euroopa Liit kavatses sama tegevust jätkata ja meie põllumajandust veelgi enam maha suruda.

Suur osa Eesti külas elanud inimesi lootis kümme aastat tagasi hakata iseseisavalt maad harima nagu toimus esimese EV alguses mõisate jagamise järel. See lootus ei täitunud. Põhiliselt ollakse laskunud nüüd ükskõikse kõrvalseisja rolli, kes vaatab tuimalt nii maaintelligentsi tegemisi-toimetamisi kui valitsusjuhtide tegevust.

Kõo raamatukogu juhataja ILLE RIISK:

Minu lähenemine küsimusele on subjektiivne, aga tuleneb pikaajalisest elamiskogemusest maal. Töötan raamatukogus 1979. aastast.

Maaelus toimunud suured muutused viimasel aastakümnel on mõjutanud inimeste maailmavaadet, käitumist, suhtumist.

Massimeedia eeskujul on saanud esmatähtsaks intriigid, klatš,

raha. Suhtumise muutumine on kahepoolne: külas ei ole intelligents enam tähelepanu keskpunktis ja teine osapool kipub käega lööma oma maine hoidmisele, sest kõigil on ühtviisi tegu oma eluga toimetulekuga. Küll aga tuntakse vastastikku ebatervert huvi teise rahakoti sisu vastu.

Kurb, et mõned heal järjel maaintelligendid ei nõustu tegema ühtki liigutust aitamaks või vähemalt mõistmaks elu hammasrataste vahele jäänuid, vaid on ise suurimad intrigandid ja suhtuvad kahtlustavalt kaaslastesse, kes omakasupüüdmatult püüavad olukorda parandada.

Raamatukogutöötaja on selles veeklaasitormis puhvriks, kes kuulab ära nii asotsiaali kui eduka intelligendi arvamuse ja katsub kellegi isikut riivamata omal moel olukorda tasakaalustada.

Eidapere raamatukogu juhataja ANNE IDVAND:

Et küsimusele vastata, peab kõigepealt selgust saama mõistetes küla ja intelligents.

Dünaamiliselt arenevas Eesti ühiskonnas pole need kumbki enam samad.

Külaga näib olevat lihtsam. Esmapilgul muidugi. Külast ju räägitakse ja kirjutatakse, külade nimesidki on varasemaga võrreldes rohkem.

Tegelikult on küla muutunud tundmatuseni. Suure naabri toidulaua nimel rabavast, Nõukogude aja viimastel aastatel siiski korralikult tasustatud kolhoosirahvast on kujunenud päris kirju seltskond erinevate või-

maluste, ja mis peamine – erinevate tahtmistega inimesi.

Kolhoosirahvale olid vähemalt viimastel kümnenditel leib ja vaatamängud kindlustatud. Samas võrsus sellelt pinnalt hulk sügavama kultuurihuviga inimesi, kes oma vajaduste rahuldamiseks olid valmis ka veidi enam nägema vaeva. Rahamure oli vaimsete vajaduste rahuldamisel see kõige väiksem mure. Nüüd on rahamure aga peamine.

Rahvuslikust ärkamisest saadik on küla toetanud ja kaitsnud oma intelligentsi. Seltsiliikumise kaudu tekkinud raamatukogudki said tuge oma lugejatelt. Haridust ja teadmisi hindama õppinud peremehed olid valmis selle eest ka maksma.

Eelmise võimu viiekümne aasta jooksul harjuti intelligentsi teenu-seid saama tasuta. Kui ka mõni ärksam kolhoosiesimees oma kooli, raamatukogu või rahvamaja toetas, jäi see tegelikult üksikinimese poolt teadvustamata. Paljude jaoks on see teadvustamata tänaseni. Sügavama kultuurihuviga inimesel pole enamikul juhtudel ka praegusel ajal raha selle eest maksmiseks. Siiski on ärksamad peremehed valmis taas toetama kultuuri.

Mul on hea meel teatada, et Eidapere ja Lokuta talunikud ja ettevõtjad on aidanud kohalikku kooli ja kultuurielu vastavalt oma võimalustele nii raha kui mõttega.

Maal elavad väga erinevate huvidega inimesed. Maaintelligentsi hulka ei kuulu enam amugi ainult õpetajad, vaid see ring on hoopis laiem. Pean maaintelligentsi hulka kuuluvaks tarka talunikku, südametunnistusega metsameest, ettevõtjat – üldse inimest, kellele läheb korda küla olevik ja tulevik.

Meie ühiskonna suhtumine on esindatud ka meie külas. Eesti küla suhtub maaintelligentsi ikka vastavalt viimase töödele ja tegevistele. Ise olen maaelu pooldaja, kes hindab ka linnaelu häid külgi. Et aga maal üldse toime tulla, siis elavad siin ainult intelligentsed inimesed, sest intelligentsus tähendab kohanemisvõimet.

Vt. ka Maire Liivametsa toimetajaveerg. RK 1/2002, lk. 2

SIRJE BÄRG, ERÜ maaraamatukogude sektsiooni juhataja, Kose-Uuemõisa raamatukogu juhataja:

Pärast 2002 aasta ajakirja "Raamatukogu" esimese numbril ilmumist olin väga vastandlike tunnete vallas. Minus möllas natuke solvumist, pahameelt ja ei tea missugused tunded kõik veel.

Olen pikalt mõelnud, kuidas vastata toimetaja veerus üleskerkinud küsimustele.

Tõepoolest, mitte kõik maaraamatukogud ei asu euroremonditud ruumides, prestiižikate firmade poolt valmistatud riiulitel reas kallihinnalised raamatud – nii kaasaegne eesti kirjandus kui ka õppijale vajalik teaduskirjandus.

Loodan, et tänaseks on Meera-palu raamatukogu saanud uued riiulid, juhul kui vallavalitsus pole otsustanud Kultuuriministeriumist eraldatud raha kusagile mujale paigutada.

Soovin talle sinna palju edu ja jõudu, sest tõepoolest, vähese raha eest osta kaasaegset eesti kirjandust, mida Peipsilt tulev kalur, pensionipõlve pidav elunäinud memm või mõni üksik algkoolilaps hästi lugeda ei taha, on keeruline ülesanne. Ometi on tema, raamatukoguhoidja, seal kauges külas õnnelikus seisus, tema saab oma pere leiva poest osta raha eest, mitte kriipsude arvel heatahtliku poemüüja viihikus. Vahest peab ta oma kasinat sissetulekut ja sooja tuba külarahva ees häbenemagi.

Mul on siiski hea meel, et jälle on uus kevad, maaraamatukogudes on ikka enam ja enam tänulikku külastajaid, et vaatamata mitu aastat kehvast seisusest püsivad riigi poolt eraldatud raamaturahadele tellime missioonitundest siiski ka kaasaegset eesti kirjandust.

MAARAAMATUKOGUHOIDJA MÕTISKLUSI KEVADEL 2002

ehk Miks raamatukogu ei telli enam kõiki eesti kirjanike teoseid

P. S. Palusin oma kolleegidel, maaraamatukogude sektsiooni liikmetel avaldada arvamust tänapäeva eesti kirjanduse tellimise kohta.

Kadrina valla raamatukogu töötajad:

Vajakajäämised uudiskirjanduse komplekteerimise osas rahvaraamatukogudes ei ole tingitud raamatukoguhoidjate ebakompetentsusest, vaid pigem rahanappusest. Paljude raamatukogude vallapoolsed komplekteerimissummad on püsivad muutumatu vahemalt viimased kolm aastat, raamatute hinnad on aga tõusnud. Raamatukoguhoidja peab küll väga osav ja kannatlik olema, et tellida oma lugejatele ilmutavast kirjandusest vajalik.

Kadrina valla raamatukogu lugejate hulk (möödunud aastal 1213) on niivõrd suur ja koosseis erinev, et siin oleks vaja igat ilmutavat raamatut. Raha seab aga omad piirid. Meie raamatukoguhoidjad järgivad eelkõige komplekteerimise põhimõtteid ja ei soovi küll eesti kirjandust välja suretada, veel vähem oma lugejaid raamatukogust ja kirjanduse juurest eemale peletada.

Kadrina raamatukogu tellib kõiki eesti kirjanike teoseid, luulekogude hankimisel peame kahjuks tegema range valiku, ikka sellesama rahanappuse tõttu. Kõik meie esikirjanike teosed on olemas. Mõistagi hangime kogusse ka noorte autorite teoseid. Kadrina valla raamatukogu töötajate ettepanekud eesti ilukirjanduse komplekteerimiseks oleksid järgmised (tundub teostamatu,

kuid selle üle tasuks mõelda):

■ eesti ilukirjandusest sündeksemplari saatmine rahvaraamatukogudesse;

■ eesti ilukirjanduse doteerimine riigi poolt.

MAIE KALMISTE, Märjamaa raamatukogu:

See väide, et eesti ilukirjanduse kohal laiutab valus ükskõiksus, on üksjagu õige. Loetakse veel Uus-tulndi ja Kaugverit ja Krossi, aga noored küsivad vanemast eesti kirjandusest ainult seda, mis on koolis kohustuslik-soovituslik. Noori ja kuumi autoreid loevad noored ja keskealine intelligentne lugeja küll, vanemad suhtuvad neisse teatud eelarvamusega. Mina isiklikult näen siin raamatukoguhoidjale kohustust – tarka lugemise juhtimist.

Meie tellime eesti kirjanike teoseid, ja nii, et kui muud suudame komplekteerida ühe eksemplari, siis eesti autorit kindlasti kaks või isegi kolm. Ei telli kõiki luuleteoseid. Sellisel juhul vaatame küll tema tuntust ja püüame prognoosida raamatu kasutatavust.

Aga üldiselt on põhimõte niisugune, et Eesti raamatukogus peab oma kirjandus kindlasti olemas olema! Olgu olemata teisejärguline naistekas või krimi-null (kuigi seda nõutakse), me peame endale aru andma, mis on meie raamatukogu jaoks püsiväärtus.

TIINA ARIKE, Võõpste raamatukogu:

Kõik raamatukogud tahaksid tellida palju rohkem raamatuid,

kui nad praegu seda teevad. Komplekteerimissummad väikeses raamatukogus lubavad tellida aastas umbes 250–300 teost.

Olen püüdnud tellida põhimõttel – igapäevase midagi, sealhulgas ka eesti kaasaegset kirjandust. 2001. aastal umbes 80 eesti kirjanike teost. Oleks raamatute tellimise raha lõputult, siis telliksin loomulikult kõik eesti kirjanike teosed.

Raamatukoguhoidjad püüavad tutvustada ja soovitada eesti kirjandust. Aga lugema sundida me ei saa. Tellime sellepärast, et vahet tulevikus loetakse.

MARGIT BUNDER, Ahula raamatukogu:

Jutt jumala õige – raamatukogud ei telli eesti kirjandust. Eelmisel aastal registreerisin Ahula raamatukogus 483 raamatut, neist 105 eesti autoritelt.

Tõsi, siia sisse on arvatud ka kümnekond teatmeteose laadi raamatut, nagu näiteks "Eesti teede atlas" ja "Õlleraamat". Meie eeliseks on see, et igal aastal anname välja Tammsaare-nimelist kirjanduspreemiat. Ja kuidas sa seda preemiat ikka välja annad, kui eesti autorite teoseid ei telli.

Aga miks raamatukogud siis ikka ei telli eesti autoreid? Tellimise eelistuse kujundab lugeja maitse ja nõudlus. Inimene on pealiskaudne, kahjuks.

Eesti kirjandust peetakse raskepäraseks, millesse peab süvenema ja kaasa mõtlema. Argimurede leevendamiseks on ju palju lihtsam lugeda midagi pealiskaudset, ilustatut, lääget ja suhteliselt sisutut.

Seepärast on eesti vanameistritest või noorematest autoritest eelistatumad Brown, Cartland, Roberts jt. Siiski. Olen oma lugejaid, eriti nooremaid (alla 30-aastasi), suunanud ka eesti autorite juurde.

Kirjanduspreemia väljaandmisel on oluline kaal ka lugeja arvamisel. Lugeja ise küsib reeglina neid eesti autoreid, mille ümber on meedias parajalt vahtu üles klopitud. Ja oh seda koledust, kui ta selles siis pettub! Aga ta pettub, kahjuks, ja üsna tihti.

Samas aga kohe teine pool on inimesi, kes toovad raamatu tagasi ja küsivad: kas teil sellelt autorilt on veel midagi?

Lugeja maitse on minu arvates esimene probleem, miks raamatukogud ei telli eesti autoreid.

VAIKE KUUSE, Väätsa raamatukogu:

On tõepoolest kahju kuulda, et eesti kirjanduse tellimise ja lugemisega on asjad nii, nagu Maire Liivamets kirjutab või seksiooni töökoosolekul räägiti.

Väätsa raamatukogu ei saa aga nende seisukohtadega nõustuda, sest lugejapoolne nõudlus ilmuvale eesti kirjandusele on tungiv.

Tundub, et lugejad on ilmuvaga väga hästi kursis. Vastupidiselt 3–4 aasta tagasele olukorrale, kus järjekorrad olid Nora Robertsi või Sandra Browni teostele, on nüüd järjekorrad eesti autorite teoste.

Aastatel 1999–2002 on Väätsa raamatukogus ostetud 330 eesti autorite teost (kõik ainuükspeelarid).

HELENA SIIROJA, Kareda raamatukogu:

Viimastel aastatel, kui oleme saanud ise kirjandust tellida, on Kareda raamatukogu eesti kirjandusest püüdnud tellida peaaegu kõiki raamatuid.

Kahjuks on Kareda raamatukogul raamatusoetusrahadega kitsas käes, eelmisel aastal kanti raamatusoetusraha 8500 vähem üle, kui eelarves ette oli nähtud (2001. a. eelarves oli 34 000).

Tänavu on raha vähendatud 25 000-ni, aga seni ei ole veel

Väätsa raamatukogus ootavad lugejad järjekorras, et laenata
 – Aita Kivi "Lummus"
 – Kadri Kõusaare "Ego"
 – Kertu Rakke kogu looming
 – Jaan Krossi "Tahtamaa"
 – Leo Kunnase "Sõdurjumala teener"

Vaike Kuuse andmed

üldse raha üle kantud, kuigi käes on juba II kvartal.

Raamatupidamisest öeldi, et maikuus, kui maamaksud laekuvad, ehk saab mingi summa. Kuigi eelarves on valla poolt raamatute soetuseks 25 000 ette nähtud, ütleb raamatupidaja, et sellest rahast võib-olla kõike ei saagi, ehk ainult 20 000.

ULVI PRAKS, Kabala raamatukogu:

Antud küsimusele vastan, et ei ole kavas eesti kirjandust hävitada. See on juba rahvusliku identiteedi küsimus, kas meil on/ei ole omamaist kirjandust võimalik külas lugeda.

Kabala raamatukogus on tellitud eesti kirjandust võimaluste piires või pisut üle selle. Tellitud ilu- ja lastekirjandusest moodustab eesti kirjandus 27%.

HELI PETROVITS, Oisu valla keskraamatukogu:

Kuidagi ei taha nõustuda Maire Liivametsaga, kes väidab, et raamatukogud ei telli eesti autorite teoseid ja raamatukogudel on plaan eesti kirjandus sootuks välja suretada.

Enne kui raamatukoguhoidjaid nüpeldama hakata, tuleks autoril endal proovida nii vähese rahasummaga komplekteerida nii, et hundid oleksid söönud ja lambad terved.

Erinevad asutused ja meediaväljaanded muudkui materdavad: miks raamatukogud ei telli

- kõiki eesti kirjanike teoseid;
- kogu teatmekirjandust;
- kogu lastekirjandust;
- kõiki maailmakirjanduse klasiikuid;
- kogu väärtkirjandust.

Ja omajagu õigus oleks nagu kõigil materdajatel. Kust siis veel kui mitte raamatukogust selliseid teoseid lugeda peaks saama?

Ainult et siis tuleb raamatukogusse pahane lugeja, see vaene maksumaksja ja ütleb, et raamatukogus pole tema jaoks midagi – puuduvad leمبرomaanid ja krimkad.

Et olukorda lahendada, tuleks raamatusoetussummasid tõsta. Hetkel on see meie vallas 20 krooni elaniku kohta. Tegelik vajadus oleks aga 50 krooni ja teist sama palju peaks eraldama ka riik.

Võiks ju ka rakendada eesti kirjanduse soetamiseks sundeksemplari. Kusjuures raha selleks peaks tulema riigilt. Usun, et sellise riigipoolse vabatahtliku annetuse võtaksid kõik raamatukogud kahel käel vastu.

Möödunud aastal Oisu raamatukogusse saabunud ilukirjandusest (500 eks.) moodustas eesti kirjandus (164 eks.) koguni 32%. Ei saa öelda, et seda just vähe oleks.

Eesti kirjandust lihtsalt ei loeta, v. a. meediakära tulemusena (Rakke, Kender) või mõne kirjanduspreemia (Särg, Kivirähk) saamise tõttu huviorbiiti tõusnud teosed. Loomulikult on nendele teostele ka kohe järjekord. Kuid niipea kui kära vaibub, kipuvad needki teosed riulitele seisma jääma, hoolimata raamatukoguhoidja pidevast tähelepanujuhtimisest.

Ja veel... Kui asjale raamatukoguhoidja pilguga vaadata, siis eesti kirjandusel on maailmakirjanduseni käia veel pikk tee. Tänapäeval võib igaüks oma kulu ja kirjadega avaldada mida iganes. Miks peaksid raamatukogud (loe: maksumaksjad), kellel niigi raha napib, kõik selle jama kinni maksma?

Tunnistan, et alati, kui lisan tellimisnimekirja mõne leمبرomaani või muu sopaka, tunnen, kuidas süda verd tilgub asjatu raharaiskamise pärast.

Järvamaa raamatukoguhoidja

DIGITAALNE JAVÕI TEINE KIRJAOSKUS

ENN VATTER

E-INFO juhataja

Egas teine kirjaoskus ole
uus mõiste. See on
piltlikustamise tarbeks
olnud kasutusel juba
1960-ndatest aastatest
saati, ehkki sisutähendus
on tal aastakümneti
üksjagu muutunud.

*Jalgrattaga sõitmise õppimiseks ei ole vaja jalgratast leiutada.
Arie de Geus*

“Raamatukogu” läinud aasta numbroid lehitsedes jäi pilk peatumata artiklil “Digitaalsest kirjaoskusest”. /7/ Peatus hetkeks, et seejärel huvituda järgmistest lugudest. Siis aga midagi nagu pröksatas ja naasin pilku kõitnud pealkirjaga artikli juurde tagasi.

Terminite paljusus

Artikli “Digitaalne kirjaoskus” autor Liia Tüür kinnitab: “Kirjaoskus on tarvilik. See väide ei tekita enam kelleski kahtlust. Ka mõisted infokirjaoskus või funktsionaalne kirjaoskamatus on paljudel teada. Mida mõista aga digitaalse kirjaoskuse all, millest nii palju kõneldakse?”

Soojenduseks vaatame siiski üle ka n.-ö. paljudele teada olevad mõisted, sest nende ühtmoodi mõistmisest sõltub kõik.

Aastal 1958 soovitas UNESCO X istungjärk kirjaoskajaks pidada inimest, kes saab loetust aru ja oskab lühidalt kirjutada oma igapäevaelust.

Aastal 1964 seadis UNESCO eesmärgiks juba nn. funktsionaalse kirjaoskuse – inimese oskuse mõista ja luua suulisi ja kirjalikke tekste, mis võimaldavad tal oma sotsiaalses talitluses toime tulla.

Kirjaoskus on piltlikult öeldes mingi ainevaldkonna põhiteadmiste valdamine (nt. muusikaline, tehniline, poliitiline jne. kirjaoskus). Nii on kirjas ENE-s (vt. kd. IV, 1989).

Aastal 1934 välja antud “Eesti

entsüklopeedia” annab lihtsa selgituse: “Kirjaoskus on oskus emakeeles lugeda ja kirjutada. Kirjaoskuse vastand on kirjaoskamatus ehk analfabeetism.”

Ent mida kujutavad endast kehakeel, viipekeel jpm.?

Ingliskeelsetes publikatsioonides on kasutusel nii *computer literacy*, *digital literacy* kui *electronic literacy*, *interactive literacy*, *media literacy*, *visual literacy*, ka *information competence*.

Näiteks Longmani sõnastik andis aastal 1992 märksõna *computer-literacy* selgitusena *a simple understanding of how computers work*. /10/

Aastast 1997 leidub kaks, ilmselt sõltumatult publitseeritud raamatut – Kathleen W. Craverilt ja Paul Gilsterilt. /8; 9/ Sõltumatult seepärast, et nad teineteisele ei viita, ehkki teema-ala on sama.

K. W. Craveril on järgmine terminiselgitus: digi(taal)info on masinloetavas esituses andmed. Põhimõiste on määratletud nii: elektronkirjaoskus on elektroninforessurssidest saadava teabe otsimis-, leidmis-, korrastamis-, kasutamise- ja hindamisvõime.

Paul Gilster sõnastas alusmõiste nii: digi(taal)kirjaoskus on võrgustatud arvutiressurssidele juurdepääsuvõime ja kasutusoskus. Ja teisel: digi(taal)kirjaoskus on laiaulatuslikest allikaist arvuti esitatud mitmeses vormingus info mõistmis- ja kasutusoskus.

P. Gilsteri raamatut liigitav üks

märksõna on muide – *computer literacy*.

Tagasipõige eelmisse sajandisse

Eelmine sajand on loomulikult XX sajand.

Ustus Agur kirjutas näiteks aastal 1976: “Andmetöötlusvahendid ja -meetodid levivad niivõrd laialt, et juba lähemas tulevikus tuleb nendega mingil moel kokku puutuda igal kutsealal, oldagu siis raamatupidaja, meditsiiniõde, laborant keemialaboris, kooliõpetaja, kauplusejuhataja jne. /.../ Hoopis vajalikum on oskus pidada raaliga kahekõnet ekraanipuldi sörmistikul, see tähendab, suhelda raalisüsteemidega nende endi keeles, mõista seda keelt, /.../.

Teie ellu astus raal kui midagi uut ja rabavat. Teie väikeveli või mähkmeis siputav poeg aga kasvab koos kompuutriga. Miks ei võiks siis tema olla kompuutriga “sina” peal.” /1/

Teine kirjaoskus

Egas teine kirjaoskus ole uus mõiste. See on piltlikustamise tarbeks olnud kasutusel juba 1960-ndatest aastatest saati, ehkki sisutähendus on tal aastakümneti üksjagu muutunud.

TPÜ õppejõud M. Laanpere eristab mõiste muutustes kolme faasi /4/:

Esimene, 1960-ndatest 1980-ndate alguseni – teine kirjaoskus oli kasutusel programmeerimiskuse tähenduses.

Teine, 1980-ndate algusest 1990-ndate keskpaigani – arvutid muutusid mõõtudelt väiksemaks ja levisid suurtest arvutuskeskustest kontoritesse. Teise kirjaoskuse sisuks oli standardse kontoritarkvara kasutusoskus.

Kolmas, 1990-ndate keskpaigast tänaseni – kontoritarkvara muutub kasutajasõbralikumaks, selle õppimiseks vajaliku koolituse maht on tublisti vähenenud. Multimeedia ja interneti tähtsustamisega kasvas kiiresti vajadus meedia- ja suhtluspädevuse arendamise järele, mis on praegu teise kirjaoskuse olulisimad osised.

Termini *teine kirjaoskus* ristiisa on teadaolevalt akadeemik Andrei Jeršov, kes esines sellesisulise ettekandega 1981. aasta suvel Lausanne'is UNESCO korraldatud rahvusvahelisel konverentsil "Arvutid hariduses". /6/

Andrei Jeršovi ettekande pealkiri oli "Programmeerimine – teine kirjaoskus", mis iseloomustas toonaseid arvutikasutuse arusaamu. Tolle seisukoha ilmetamiseks tõi Andrei Jeršov välja asjakohaseid võrdlusi, põhjendusi: "Esiteks, programmeerimist ja kirjaoskust on kergem võrrelda, kui arvestame, et kirjaoskus on ajalooline kategooria oma eelloo, tekkimise ja arenguga. Teiseks, nii kirjaoskuse kui ka programmeerimise aluseks on tehniline leiutus: trükkimasin või elektronarvuti. Kolmandaks, nii kirjaoskus kui ka programmeerimine on inimese orgaaniliste võimete avaldus, mis tähendab närvisüsteemi teatud organiseeritust ja ilmneb kõigis inimese sotsiaalsetes funktsioonides: suhtlemises, töös ja suhetes loodusega. Neljandaks (ja see on kõige tähtsam), kirjaoskus ja

programmeerimine pole üksnes analoogiasildadega ühendatud paralleelid, vaid nad täiendavad teineteist ja kujundavad inim-mõistuse uue harmoonia."

Infoühiskond vajab ...kirjaoskajaid

Tänane *Homo sapiens* peab niisii valdama infokirjaoskust.

Allpool paar 1990-ndaist aastait pärit infokirjaoskuse määratlust:

1. Infokirjaoskus on võime/oskus mõista, millal vajatakse teavet, võimaks kindlaks teha, leida ja tõhusalt kasutada seda käsiloleva küsimuse või probleemi korral (*Association of College and Research Libraries*).

2. Infokirjaoskus on individuaalselt vajalik võimetekogum "tundmaks, millal vajatakse teavet ja omatakse oskust leida, hinnata ja efektiivselt kasutada vajaminevat teavet" (*National Forum on Information Literacy*).

Muide, millist terminit eesti keeles eelistada – kas digi(taalne)-, arvuti-, elektron- või infokirjaoskus?

Esmalt lepiksimine vahest kokku, et mis tahes teavet vajav inimene, nimetatav ka infotarbijaks, ei pea teadma, millisel kujul näiteks arvutis/arvutivõrgus/internetis huvipakkuv teave on esitatud. On see number- või mingis muus esituses, ei oma mitte mingit tähtsust.

Ülaltoodud määratlusi vaagides tundub, et tabavam, sisutäpsem on – infokirjaoskus. Sel puhul võime infot ehk teavet kujutleda mis tahes esituses olevana, olgu selleks nt. tekst, tabel, graafik, kaart, joonis, foto vm. Peaasi, et tollest teabest huvitatu, selle info vajaja saadut tõepoolest vaja-

likuks peab. Mis ilmselt ongi infootsingul olulisim kriteerium.

Lõpetuseks

Inimühiskonna arengut iseloomustab üsna tabavalt Rolf Jensen'i mõttekäik: "Tööstustöölise ajal olid kõige tähtsamateks tooraineteks süsi, nafta ja teras. Talumeestel olid nendeks pinnas, põllud ja kariloomad. Infoeksperptide ja sümbolanalüütikute ajastul koosneb toore andmetest, infost ja teadmistest." /3/

Ja meie teema lõpetuseks jätkem meelde Inkari Lindve loost "Loe mulle, issi!" osunduse: "...arvutit kasutades on tähtis osata õigekirja. Kui sisestad vale sõna, järgneb vale operatsioon või jookseb programm hoopis kinni." /5/

Kasutatud kirjandus

1. Agur, Ustus. Arvuti ja koolilaps // Horisont (1976) nr. 7, lk. 8–12.

2. De Geus, Arie. Elav ettevõtte: Arenemisest, õppimisest ja püsimaajämisenest ärikeskkonnas. Tartu, 1999. 248 lk.

3. Jensen, Rolf. Unelmate ühiskond. Tallinn, 2000. 240 lk.

4. Laanpere, Mart. Kooliinformaatika ja "teine kirjaoskus" // A&A (2001) nr. 1, lk. 45–52.

5. Lindve, Inkari. Loe mulle, issi! // Eesti Naine (2001), nr. 8, lk. 42–43.

6. Teine kirjaoskus. Õppe-metoodiline materjal / koost. H. Tammet. Tartu, 1986. 40 lk.

7. Tüür, Liia. Digitaalsest kirjaoskusest // Raamatukogu (2001) nr. 5, lk. 13–15.

8. Craver, Kathleen W. Teaching Electronic Literacy. London, 1997. 183 p.

9. Gilster, Paul. Digital Literacy. New York, 1997. 276 p.

10. Longman Dictionary of English Language and Culture. Harlow, 1992. 1528 p.

HEAD KOLLEEGID,

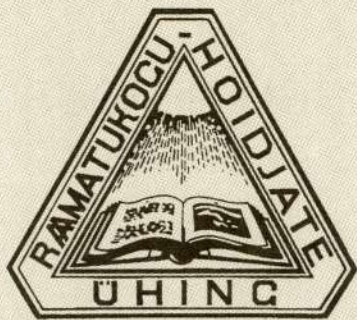
kes te unustasite tagastada "RAAMATUKOGU" KÜSIMUSTIKU!

Huvipakkuva ajakirja väljaandmiseks on meile oluline teada teie arvamusi, soove ja vajadusi! Seepärast

PIKENDAME ANKEETIDE TÄITMISE TÄHTAEGA ja palume need võimalikult kiiresti saata aadressil: Ajakiri "Raamatukogu", Eesti Rahvusraamatukogu, Tõnismägi 2, 15189 Tallinn

Vastanute vahel loosime erialaväljaanded välja neljapäeval, 15. augustil.

RK toimetus

KURADITOSIN SAI TÄIS

19. aprillil sai teoks kooliraamatukoguhoidjate sektsiooni kolmeteistkümnese üritus – teabepäev “Kooliraamatukogud õpikeskonnana ja õpioskuste kujundajana”.

Osavõtjate arv oli rekordiline – 189 huvilist. Eriliseks magnetiks said Akadeemia Nord psühholoogiateaduskonna dekaani **Anti Kidroni** ettekanne “Õppimine ja õpioskused” ning OÜ “Deltmar” raamatukoguprogrammi RIKS tutvustus.

Anti Kidron andis ülevaate õpistiilidest, õpivõtetest ja mälu strateegiast. See on teema, mida kooliraamatukogude arengut ja õpikeskuseks kujundamist silmas pidades tuleks veelgi üksikasjalikumalt käsitleda, kuna sellised teadmised muutuvad kooliraamatukoguhoidjatele järjest vajalikumaks. Raamatukoguhoidja peab saama teadlikuks neistsamadest õpetamise probleemidest, mis seisavad õpetaja ees ja ka õppimise probleemidest, mis seisavad õpilaste ees.

Seetõttu leidis Anti Kidroni esitatu hea vastuvõtu. Elavat vastukaja ning äratundmisrõõmu pakkusid ettekandja kuldsed soovitusel mälu parandamiseks:

Kirjuta iga asi kolme kohta!

Kui mõni asi kipub kaduma, muretse neid mitu!

Lase oma sõpradel asju meelde tuletada!

OÜ “Deltmar” programmeerijad **Meelis Lilbok** ja **Karel Rimm** tutvustasid raamatukoguprogrammi RIKS, mis on mugavalt Windows’i-põhine ja võimaline asendada *Kirjasto* 3000-t. Eriti soodne ongi RIKS-i kasuta-

misele üle minna nendel raamatukogudel, kellel on eelnevalt juba olemas *Kirjasto*.

Päeva teist poolt jätkas kahe koolis raamatukogude kaasajastamise ning taasloomisega tegelnud Pärnu Ühisgümnaasiumi direktor **Mart Kuuskmann** teemal “Kooliraamatukogu kasvamine õpikeskuseks”.

Ta rõhutas, et selle protsessi tähtsaim lüli on raamatukogutöötaja. Koolidirektor kutsus koosviibijaid üles tegema oma tööd professionaalselt ja hingega ning olema juhtide jaoks „ebamugavad ja tüütud“, siis tulevad ka vahendid ja võimalused. Ettekandja tõi välja õpikeskuse loomise põhilised etapid: arengukava koostamine, toetuse leidmine (direktor, hoolekogu, omavalitsus, fondid, sponsorid), millele järgneb õpikeskonna füüsilise kujundamine (ruumide remont, infotehnoloogia ja teiste tehniliste vahendite soetamine), töötajate täienduskoolitus ning õpilaste teabe- ja õpioskuste kujundamine.

Direktor esitas ka kulude prognoosi. Pärnu Ühisgümnaasiumi näitel kulus raamatukogu asutamiseks 550 000 krooni, mis kaeti põhiliselt kooli eelarvest. Mart Kuuskmann märkis, et omavalitsuselt saadav komplekteerimise-rahaga peaks olema umbes viis korda suurem võimaldamaks hankida uusi teatmeteoseid ja väärtkirjandust.

Samuti pidas ta veidraks, et õpetajaga võrdväärse kvalifikatsiooniga raamatukoguhoidja palk ei küüni õpetaja omani. Kooliraamatukoguhoidjal pole ka õpetajatega samaväärset atesteerimise süsteemi. Väga tubli raamatukoguhoidja peaks ettekandja arvates olema tasustatud võrdselt õpetaja-metoodikuga (praegu 7290 kr.).

Teabe- ja õpioskuste kujundamisest põhikoolis rääkis **Irma Raatma** Väike-Maarja vallaraamatukogust, gümnaasiumis ja kutseõppeasutustes **Heili Tali** “Mainori” majanduskoolist. Põhikooli osas peaks saama õpi- ja teabeoskuste kujundamise põhimõtteks vanuseastmeti süvenev lähenemine infokirjaoskusele ja

raamatukogu poolt pakutavate infootsivõimaluste tutvustamisele, omandatu kinnistamiseks võistluste korraldamine. Gümnaasiumis tuleks õpilastes arendada iseseisva töö oskusi, õpetada uurimistöö aluseid ja vormistamist.

Ta tegi ettepaneku luua töögrupp, mis tegeleks õpioskuste õpetamise metoodika probleemidega kooliraamatukogus. Ta leidis rõhutamist õpetaja ja kooliraamatukoguhoidja vahelise koostöö vajalikkus.

Ädu Neemre O. Lutsu nim. Tartu Keskraamatukogust teavitas vabariikliku küsitluse „Õpetaja ja rahvaraamatukogu“ tulemustest. Paraku ei leidnud küsitlus õpetajaskonna seas vajalikku vastukaja. Eesti Vabariigi ligikaudu 18 000 õpetajast tagastas ankeedi vaid 169. Ka vastanute hulgas täheldati passiivset suhtumist rahvaraamatukogudesse. Kõigepealt otsis õpetaja abi eelkõige kooliraamatukogust ja leidis, et rahvaraamatukogus käimine on õpilase erahuvi. Rahvaraamatukogud loodavad siiski tulevikult paremat koostööd õpetajatega.

Informatiivse ettekandega esines REKK-i õppekavade osakonna üldharidusõppekavade talituse õppe- ja metoodilise kirjanduse peaekspert **Kadri Haljamaa**, kes rääkis REKK-i õppekavade osakonna tööst, Haridusministeeriumi reorganiseerimisest tulenevatest muudatustest ning õppekirjandusele riikliku kinnituse andmise reeglistikust. Rõõmustav oli teade, et Haridusministeerium toetab kooliraamatukoguhoidjate taotlust põhikogu finantseerimiseks vajaliku raha arvamiseks nn. õpilase pearaha hulka.

Teabepäeva lõpetas sektsiooni esinaine **Katrin Viirmaa** ülevaade sektsiooni senistest tegemistest ja tulevikuplaanidest.

Järgmine meie sektsiooni üritus toimub suvel. Kohtumiseni augustikuus Võrus suveseminaril „Kooliraamatukogud ja kohalikud omavalitsused“!

*Ade Soon,
Tallinna 49. keskkooli
raamatukoguhoidja*

RAHVUSRAAMATUKOGU SEADUS MUUDETUD

Vaadates tagasi meie raamatukogunduse lähiajaloo, võime täheldada kiireid muutusi eriti selgesti sagedases vajaduses täiendada kehtivaid seadusi, et need viia kooskõlla raamatukogude tegevuse õigusliku regulatsiooniga.

Küllalt lühikeste ajavahemike järel on kehtestatud kolm Eesti Rahvusraamatukogu seadust (1990-ndal, 1994-ndal ja 1998. aastal).

Uue aastatuhande alguses võis aga märgata, et 1998. aasta Rahvusraamatukogu seadus ei määranud enam adekvaatselt Rahvusraamatukogu kohustusi Eesti raamatukoguvõrgu kui kogu riiki hõlmava avaliku infosüsteemi toimimise eest.

Samuti vajas konkretiseerimist mõnede raamatukogu ülesannete täitmise ja teenuste osutamise mehhanism ning juhtimiskorraldus.

Nendest vajadustest tulenevalt asus töörühm eesotsas Tartu Ülikooli riigi- ja haldusõiguse õppetooli juhataja professor Kalle Meruskiga 2001. aastal ette valmistama muudatusi Rahvusraamatukogu seadusesse, mis Riigikogu 28. märtsil 2002. aastal ka üksmeelselt vastu võttis.

Olulise muudatusena on toodud eraldi paragrahvi Rahvusraamatukogu ülesanded humanitaar- ja sotsiaalteaduste erialaraamatukoguna. Võib öelda, et selle tulemusena viidi kooskõlla raamatukogu kasutajate poolt tunnustatud tegevusliini õigusaktiga.

Uue sõnastuse on saanud raamatukogu mitmed ülesanded rahvusraamatukoguna, nagu trükitoodangu- ja raamatukogualaste riiklike statistiliste vaatluste korraldamine, Eesti bibliograafilise normandmestiku koostamine ja haldamine ning autori-teetsuskontrolli koordineerimine

raamatukoguvõrgus, Eesti teavikute riiklik bibliograafiline registreerimine rahvusbibliograafia andmebaasis ja rahvusbibliograafia andmebaasi kättesaadavaks tegemine, rahvusvaheliste info-teaduste alaste ja kirjastamisstandardite rakendamine Eesti raamatukoguvõrgus ning toimingud Rahvusraamatukogu inforessursside üldkättesaadavaks tegemiseks raamatukoguvõrgu kaudu.

Tähtsustamaks rahvusbibliograafia rolli ning tõstmaks selle korraldust seaduse tasandile, kinnitab Rahvusraamatukogu nõukogu rahvusbibliograafia andmebaasi pidamise, andmete juurdepääsu ja andmete kasutamise korra kooskõlas andmekogude seadusega.

Nende sätete täpsem formuleerimine toob tunduvalt selgemalt välja Rahvusraamatukogu juhtiva rolli raamatukoguvõrgus. Seaduse uues redaktsioonis on ühte paragrahvi liidetud Rahvusraamatukogu kogusid, andmebaase ja teenuseid reguleeriv normistik ning avatud avaliku teenuse mõiste.

Rahvusraamatukogu avalikud teenused on seadusest tulenevad üldkättesaadavad infoteenused, mida osutatakse võrguteenustena, teenustena teiste raamatukogude vahendusel või raamatukoguvõrgu toimimiseks ja teenustena vahetult lugemissaalides. Seaduse sama paragrahv sätestab, et Rahvusraamatukogu kogud ja andmebaasid on osa Eesti avalikust inforessurssist.

Riigikogu arhiivi, mille pidamine on Rahvusraamatukogu kui parlamendiraamatukogu üks ülesandeid, lähevad nüüdsest ka Vabariigi Valimiskomisjoni dokumentid. Riigikogu arhiivi pidamise korra kinnitab kehtima hakanud seaduse kohaselt Riigikogu Kantselei direktor.

Korrelatsioonis avalik-õigusliku institutsiooni arenguga on muudetud raamatukogu juhtimiskorraldust. Muutunud on Rahvusraamatukogu nõukogu staatus: nõukogu on nüüd Rahvusraamatukogu kõrgeim organ, varem kollegiaalne otsustuskogu.

Ühtlasi on muutunud ka nõukogu liikmete arv ja liikmete nimetamine nõukogusse.

Senise kümne liikme asemel on nõukogu alates 20. märtsist 2003. aastast seitsmeliikmeline, kusjuures Riigikogu nimetab nõukogusse Riigikogu kultuurikomisjoni ettepanekul neli Riigikogu liiget ja kaks Rahvusraamatukogu töövaldkondade tunnustatud asjatundjat. Ametikoha järgi kuulub nõukogusse Riigikogu Kantselei direktor.

Senine regulatsioon, mille kohaselt Riigikogu kultuurikomisjon nimetas nõukogu liikmeteks ainult Riigikogu liikmeid, osa nõukogu liikmeid nimetati teiste institutsioonide poolt, osa nõukogu liikmete liikmelisus aga oli seotud konkreetsete ametinimetustega, tingis olukorra, kus mõne ametinimetuse muutmisel või ametikoha üleviimisel tekkis vajadus seadusemuudatuste järele.

Oma tegevusest esitab Rahvusraamatukogu nõukogu kirjaliku aruande üks kord aastas Riigikogule. Nõukogu uue koosseisu töö on võrreldes senisega tasustatud.

Rahvusraamatukogu uus, kehtima hakanud seadus sisaldab muutusi, mis on toimunud Eesti avaliku halduse organisatsioonid ja infoühiskonna arengutes. See ei tähenda aga, et seadust ei peaks taas mõne aja pärast üle vaatama ning muutustega kooskõlla viima. Ainult muutustega kaasaskäiv seadusandlus on toimiv.

*Tiiu Valm,
RR-i peadirektor*

OLIN ÜLLATUNUD, KUI HEAD ON EESTI RAAMATUKOGUD

6.–9. maini külastas esimest korda Eestit IFLA president 1997. aastast CHRISTINE DESCHAMPS.

Erilist rõhku pani ta kohtumistele Kultuuriministeriumi, Tartu Ülikooli ja Pedagoogikaülikooli esindajatega.

Arvukate kohtumiste ja raamatukogukülastuste vahel leidis president aega vastata ka ajakirja "Raamatukogu" küsimustele.

Mis on Teie Eesti visiidi eesmärk?

Minu sõidu eesmärk oli tutvuda Baltimaade raamatukogundusega. Maailma riikide raamatukoguhoidjad ei tea peaaegu midagi Baltimaade raamatukogundusest ega sellest, mis toimub Eesti riigis. Siia tulles olin kuulnud vaid, et teil on rikas kultuuri traditsioon ja arenenud raamatukogundus.

Kas on suur vahe selles, millisena Te kujutlesite meie raamatukogusid ja raamatukogundust ning mida Te tegelikult nägite?

Külastanud mitmeid raamatukogusid olin üllatunud, kui head on Eesti raamatukogud teie kee-
rulist ajalugu arvestades. Leidsin, et nad töötavad suurepärase tingimustes maa kohta, mis on just uut tüüpi majanduskeskonnas arenema hakanud – kümme aastat on poliitiliselt võttes väga väike ajavahemik – ning saavutused on märkimisväärsed.

Külastasin Rahvusraamatukogu selle väga ilusas ja muljetavaldavas majas. Olin üllatunud, avastades, et Rahvusraamatukogu on ühtlasi kultuurikeskus, kus tehakse teatrit ja peetakse raamatulaatu. Sellist rolli pole kõigil rahvusraamatukogudel. Kultuurikeskusena on raamatukogu tallinlaste jaoks vajalikum ja tuntum – see on nende oma raamatukogu, mitte lihtsalt dokumentide hoiukoht, nagu mõneski teises riigis.

Tallinna Linnaraamatukogus meeldis püüd parimal viisil kasutada renoveeritud maja, mis ei olnudki algselt mõeldud raamatukoguks.

Kõik külastatud raamatukogud tunduvad olevat väga hästi arenenud ning rakendavad uusimat tehnoloogiat ja teenindusvorme.

Millised on Teie arvates tänapäeva raamatukogunduse ees seisvad olulisimad probleemid ja eesmärgid?

Esmaseks eesmärgiks raamatukogunduses on kindlasti rahvusvahelise koostöö arendamine.

Eesti raamatukoguhoidjad on alles hiljuti hakanud osa võtma raamatukoguhoidjate rahvusvahelistest kohtumistest. Vestluses kultuuriministriga rõhutasin sellise koostöö tähtsust.

Muidugi on vaesel riigil küllalt raske üheaegselt maksta hetkevajaduste eest – osta raamatuid, elektroonilisi andmebaase ja dokumente, kallist tehnikat ja tarkvara ning rahuldada raamatukogu igapäevaseid vajadusi, ja samal ajal kulutada raha inimeste saatmiseks rahvusvahelistele kokkusaamistele – ettevõtmine, millel ei tundu olevat praktilist tulemust. Kolleegidega silmast silma kohtumine ning isiklikud kontaktid on aga kapitalistlikus ühiskonnas eriti tähtsad.

Loodan, et te ei solvu, kui ütlen, et tulenevalt maa ajaloost teatakse teist vähe ning Eesti kunagise kuulumise tõttu Nõukogude Liitu arvatakse, et selles kaugel põhjas või idas asuvas riigis ei ole tasemel raamatukogusid, ei osata kasutada arvuteid ega tehta hästi tööd.

Niisiis on väga tähtis käia oma erialateadmisi täiendamas teistes riikides, kohtuda inimestega ja tutvustada oma tegemisi – tuleb

teadvustada kolleegidele oma olemasolu ning rahvusvahelistel üritustel ettekannetega esinedes rääkida pidevalt, kui head on Eesti raamatukogud ja kui arenenud ning korralikku tehnoloogiat omav on sinne raamatukogundus.

Isegi kui oma riigis tegutsetakse väga hästi, kuid isiklikud suhted välismaa kolleegidega puuduvad, ei tule keegi pakkuma partnerlust mõnes tähtsas programmis.

Ometi võimaldab näiteks Euroopa Liidu raamatukoguprogrammides võrdse partnerina osalemine näha arenenumate riikide tööd ja kasutada nende kogemusi. Heaks eeskujuks võivad olla Suurbritannia, USA, Prantsusmaa, Põhja-Jamaad.

Olen valmis Eesti raamatukoguhoidjatele võimaluste piires abiks olema kontaktide loomisel. Kõrgeimal tasemel tuleks töötada IFLA-l – osaleda sektiioonide töös ning kandideerida juhtorganeisse. See on Eestile tähtis väljakutse.

Teiseks väljakutseks tänapäeva raamatukogudele on küsimus, kuidas võimaldada kõigile võrdne juurdepääs informatsioonile ja internetile. Tegelikult ei piirdu meie tegevus ainult interneti kasutamise võimaldamisega – mingile küsimusele võib internetis tunde vastust otsida, kuid otsüsteeme ja andmebaase tundmata kaotatakse aega ning suure hulga kasutu teabe seast on vajaliku info leidmine vaearikas.

Internetti tuleb osata kasutada ja siin on tähtis osa infotöötajatel. Paljudes maades ei saada küllalt hästi aru, et raamatukoguhoidjad on lugejateenindajate kõrval ka

infospetsialistid. Poliitikud ei näe raamatukoguhoidjate ja andmebaaside olulist rolli riigi dünaamilises arengus.

Uuenduses ja loovuses on raamatukoguhoidjatel imeline roll, sest inimeste info varustamisel on tähtis osa kogu inimkonna teadmiste edasiandmisel. Totalitaarsete ja postsotsialistlike riikide inimesi õpetati suhtuma teabesse nagu usku – eelarvamusteta. On aeg kasutada demokraatlike ja turumajanduslike riikide kogemust suhtuda infosse kriitiliselt ning otsida paremaid ja kiiremaid tegutsemismooduseid, erinevaid lahendusi harjumuspärastest.

Inimestele tuleb soovitada erinevaid allikaid ja mitte anda vankumatuid hinnanguid saadud teabele. See on osa demokraatiast.

Need on peamised väljakutsed Euroopa raamatukogumaailmale. Informatsioon on võimu võti. Selle vaba leviku eest tuleb võidelda.

Ene Riet

IFLA president Christine Deschamps külastab Eesti Rahvusraamatukogu. Vasakult: RR-i välissuhete osakonna juhataja Mari Kannusaar, teenindusdirektor Ene Loddes ja Christine Deschamps. Fotod: Teet Malsroos

KAUGKOOLITUSPROJEKT LÕPEB NOVEMBRIS

2000. a. 1. detsembril alustati Euroopa Liidu Leonardo da Vinci programmi raames projektiga, mis kannab nimetust "Kaugkoolitus raamatukoguhoidjatele: infokompetentse ühiskonna loomine".

Projekti eesmärk on välja arendada info- ja kommunikatsioonitehnoloogia põhine kaugkoolituskursus raamatukogu- ja info-töötajate täienduskoolituseks Leedus ja Lätis.

Projekt on kavandatud kaheks aastaks ja lõpeb käesoleva aasta novembris.

Projekti eelarve on 434 654 eurot, millest 318 415 eurot katab Leonardo da Vinci programm.

Projekti esimeseks etapiks oli kolme kaugkoolituse teel pakutava kursuse "Interneti põhilused", "Internet edasijõudnutele" ja "Kodulehekülje kavandamine" tõlkimine Taani Århusi maakonnaraamatukogus valmi-

nud taanikeelsest algversioonist inglise keelde ning seejärel ingliskeelse versiooni tõlkimine leedu ja läti keelde.

■ Esimene moodul – "Interneti põhilused" sisaldab järgmisi teemasid:

- interneti arengulugu,
- brauserid,
- otsinguvahendid I,
- otsinguvahendid II,
- otsinguvahendid III,
- metaotsivahendid ja teemakataloogid,

elektronajakirjad ja -ajalehed, interneti ressursside hindamine.

■ Teine moodul – "Internet edasijõudnutele" pakub teemasid:

- e-post MS Office keskkonnas,
- postiloendid ja diskussiooni-grupid,
- Useneti uudisegrupid,
- interneti täiendavad vahendid.

■ Kolmas moodul – "Kodulehekülje kavandamine" sisaldab

järgmisi teemavaldkondi:

- HTML-i tutvustus ja hüpertextstiredaktor *FrontPage*,
- teksti formaatimine,
- tabelite kasutamine,
- hüpertextseosed,
- pildid ja graafika,
- veebidisain ja veebikoha struktuur,
- freimid,
- veebilehe stiiilelemendid ja objektorienteeritud interpretaatorkeel Java.

Projektis osalevad partnerid seitsmest Euroopa riigist: Eestist, Kreekast, Leedust, Lätist, Rumeeniast, Taanist ja Ühendkuningriigist. Projekti koordineerib Vilniuse Ülikooli kommunikatsiooni-teaduskond.

Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakond osaleb selles projektis kaugkoolituskursuse hindaja ja projekti tulemuste levitajana.

Sirje Virkus, TPÜ

TÄHISTATI TALLINNA OLEVISTE RAAMATUKOGU 450. AASTAPÄEVA

1552. aastal Oleviste kiriku juurde asutatud raamatukogust sai ühtlasi Tallinna linna esimene avalik raamatukogu.

Pea kolme sajandi vältel kandis selle eest ühiselt hoolt Oleviste kogudus, linnakonsistorium ja Tallinna raad; Oleviste raamatuid lugesid nii vaimulikud kui ka teised haritud linlased. Kuid 18. sajandil asutas Tallinna raad oma raamatukogu ning pööras edaspidi üha rohkem tähelepanu selle edendamisele. Oleviste kirikul üksi ei olnud raamatukogu väärilaks ülalpidamiseks piisavalt jõudu ja vara, ning nii oli kirik sunnitud oma ajaloolisest kogust loobuma. 1831. aastal anti Oleviste raamatud hoiule Eestimaa Üldisesse Avalikku Raamatukogusse. 1842. aastal sai Üldise Avaliku Raamatukogu, seega ka Oleviste kogu valdajaks vastasutatud Eestimaa Kirjanduse Ühingu.

Oleviste kogu kui tervikliku ajaloolise raamatukollektsiooni lõppu tähistavad aastad 1863–1864, mil raamatud liigitati ümber ja hajutati Üldise Avaliku Raamatukogu raamatute hulka.

1940. aastal, pärast Nõukogude võimu kehtestamist, riigistati Eestimaa Kirjanduse Ühingu varad, sealhulgas ka raamatukogu, ning anti üle Eesti NSV Riiklikule Ajaloomuuseumile; 1950. aastal Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keskraamatukogule. Seal loodi 1968. aastal kunagise Eestimaa Kirjanduse Ühingu raamatukogu raamatutest baltika ja haruldaste raamatute osakond.

Tallinna Oleviste raamatukogu on enamiku ajast oma 450-aastase ajaloo jooksul asunud Oleviste kirikus. Seejuures jäid raamatud vaid õnnekombel puutumata 1820. aasta suurest tulekahjust. Pärast kiriku põlemist paigutati Oleviste raamatud linna vaekotta Raekoja platsil. 1831.

aastal leiti Oleviste kogule mõneks ajaks peavari Pikas tänavas Tallinna Mustpeade Vennaskonna majas; 1911. aastal viidi ta üle Toompeale Kirjanduse Ühingu uude majja Kohtu tänavas. 1967. aastal koliti raamatud taas alllinna – Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keskraamatukogu hoonesse.

Nüüdseks on kunagise Oleviste kogu raamatud juba üle poole sajandi olnud hoiul Eesti Akadeemilise Raamatukogu baltikaosakonnas.

Oleviste raamatukogu tähtpäeva puhul avasid Eesti Akadeemiline Raamatukogu ja Tallinna Linnaarhiiv 3. aprillil Tallinna raekojas raamatute ja arhivaalide näituse.

Raekoja keldrisaalis võis 31. maini näha esinduslikku valikut Tallinna vanast linnaraamatukogust – ühtlasi Eesti vanimast teadusraamatukogust – pärit 16.–18. sajandi raamatutest; Tallinna Linnaarhiiv eksponeerib samas Oleviste raamatukogu ajalugu dokumenteerivaid arhivaale. Käsitirju, raamatuid ja esemeid on pannud välja Eesti Ajaloomuuseum. Kuna enamik näitusel olevatest raamatutest on kuulunud kunagistele tallinlastele, pakub väljapanek õige mitmekesiseid sissevaateid Tallinna 16.–18. sajandi kultuurilukku.

Näituse avamisel tutvustati Akadeemilise Raamatukogu ja Tallinna Linnaarhiivi ühisväljannet “Tallinna Oleviste raamatukogu – *Bibliotheca Revaliensis ad D. Olai* – 450”.

Kogumik sisaldab uurimusi Kyra Robertilt, Endel Valk-Falgult, Tiiu Reimolt ja Mare Luugilt Oleviste kogu ajaloost ning raekoja näituse kataloogi.

Oleviste raamatukogu tähtpäevale oli pühendatud ka rahvusvaheline konverents “Raamat

ja raamatukogud Läänemere kultuuriruumis 16.–18. sajandil”, mis avati 3. aprillil piduliku istungiga raekojas.

Avaettekandega “Tallinna raamatukogu Oleviste kiriku juures: linn, kirik ja raamatukogu” esines baltikaosakonna juhataja **Tiiu Reimo**. Lübecki Linnaraamatukogu direktor Jörg Fligge esialgu kavas olnud sõnavõtt “Hansalinna Lübecki raamatukogu võrdluses teiste hansalinnade raamatukogudega” jõudis avaistungile kirjaliku läkitusena.

4. ja 5. aprillil toimunud ettekandekoosolekutel esinesid ajaloolased ja raamatukogutöötajad Eestist (Kaido Orula, Liivi Aarma, Tiina Kala, Mare Rand, Piret Lotman, Lea Kõiv, Indrek Jürjo, Ljudmila Dubjeva), Saksamaalt (Martin Klöcker, Jürgen Beyer), Rootsist (Raimo Raag, Janis Kreslins), Soomest (Tuija Laine, Sirkka Havu, Esko Häkli) ja Leedust (Alma Brazuniene, Arvydas Pasevicius, Domas Kaunas, Daiva Narbutiene).

5. aprillil avati Oleviste raamatukogu tutvustav näitus ka Eesti Akadeemilises Raamatukogus.

6. aprillil käidi konverentsi külalistega Palmse ja Sagadi mõisas.

Korraldajad tänavad Tallinna Linnavalitsust, Eesti Kultuuriministeeriumi, Kultuurkapitali, Aue-Stiftungit ja Oleviste kogudust toetuse eest juubeliürituste korraldamisel.

Lea Kõiv

VI NUKITSA KONKURSS LÖPPENUD

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse eestvõttel kuulutati 13. aprillil Tallinna raekojas välja VI Nukitsa konkursi võitjad: Eesti parim lastekirjanik ja parim lasteraamatukunstnik.

Kahel viimasel aastal ilmunud lastekirjandust hindavad lapsed ise, täites Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse küsitluslehe. Konkursi võitjad pälvivad pronksist Nukitsa. Tänu Kultuurkapitalile kuulub kolmele esimesele kirjanikule ja kunstnikule ka rahaline auhind (vastavalt 5000, 3000 ja 2000 krooni).

Nukitsa konkurss sai esmakordselt teoks 1992. aastal, kui meie lastekirjanduses valitses mõõn. Tänapäevase lastekirjanduse üldpilt on rikkalik ja kirev, probleemiks on saanud pigem valiku tegemine.

Seekord oli vaatluse all 40 kirjaniku 61 esmatrükki ja 53 kunstniku illustatsioonid 87 raamatule (viimaste seas ka tõlke- raamatute ja kordustrükkide uued pildid). Laste hinnanguid koguti üle kogu Eesti peamiselt raamatukogude abiga. Tänavu võttis lugejaküsitlusest osa rekordarv – 8282 – põhikoolialist last. Enim hääli saabus Tallinnast (936) ja Lääne-

Virumaalt (929). Rohkesti oli hääletajaid veel Raplamaal (625), Saaremaal (572) ja Võrumaal (545). Vastavalt traditsioonile viibis konkursi lõputseremoonial 101 last, kes loosi tahtel esindasid kõiki noori hääletajaid.

Uuendusena oli võimalus väljaspool põhikonkurssi hääletada ka täiskasvanud lastekirjanduse huvilistel, kellelt koguti võrdluseks 470 hinnangut.

Esmakordselt avaldati tunnustust ka võiduraamatute kirjutajatele.

Edukamad lastekirjanikud 2000–2001:

I koht ehk Nukitsa konkursi võitja: HENNO KÄO “Kusagil mujal” (561 häält), kirjastus “Tiritamm”

II koht – AIDI VALLIK “Kuidas elad, Ann?” (553 häält), kirjastus “Tänapäev”

III koht – ARTUR JURIN “Piletijaht: uued segadused Kilulibeda teel” (405 häält), kirjastajaks autor

Edukamad raamatukunstnikud 2000–2001:

I koht ehk Nukitsa konkursi

võitja: KAREL KORP – pildid L. Tungla ja K. Korbi raamatule “Tema amet” (630 häält)

II koht – EDGAR VALTER piltidega autoriraamatule “Kuidas õppida vaatama?” (561 häält), kirjastus “Elmatar”

III koht – ARTUR JURIN piltidega autoriraamatule “Piletijaht: uued segadused Kilulibeda teel” (545 häält)

Täiskasvanute küsitluse võitis nii teksti kui piltidega Ene-Maris ja Tarmo Tali “Tähtraamat. Aastaring Maarjamaal”, “Maalehe” kirjastus (tekst: Ene-Maris Tali – 77 häält; pildid: Tarmo Tali – 74 häält)

Üritust elavdasid hoogsalt esinenud “Nukitsamehe” nõiamoor ja tema vanamees (Sirje Puura ja Villu Valdmaa), lõpetuseks lauldi ühiselt ülistuslaulu raamatule (Henno Käo sõnad).

Lähemat teavet konkursi kohta saab Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse koduleheküljelt <http://www.eltk.ee/>

Ka leiab sealt võitnud autorite enesetutvustuse.

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus

MILVI TEDREMAA – 65

ÕNNITLEME

Eesti Meditsiiniraamatukogu direktor 1964. aastast, biblioteraapia mõiste tooja Eestisse.

MÄLESTAME

HELMI MASING

17.09.1910 – 24.04.2002

Kauaaegne raamatukogunduse õppejõud, uurinud kümnendliigitust, UDK-d, märksõnastamise teooriat ja praktikat, rahvaraamatukogude eestikeelsete liigitustabelite koostaja, ERÜ auliige 1988.

Helmi Masing 19. novembril 2000 90. sünnipäeval oma kodus.
Foto: Reet Olevsoo

FIRST COLUMN

The UK Information Policy

Sirje Virkus 4

Currently, the United Kingdom lacks a general information policy basic document. The British government published its relevant stand points in a document *Our Information Age* in 1998. The Library and Information Commission (LIC) has played an important role in developing UK national information policy. Three lines of action carried out under a LIC project, *People's Network*, involve network services, lifelong learning and training of public libraries' staff.

NATIONAL INFORMATION POLICY

The National Bibliography Database Janne Andresoo 5

The article strives to interpret the meaning and functions of the national bibliography database and give an overview of the Estonian national bibliography database that is planned to be developed. The latter should comprise all Estonian national printed materials and other kind of documents registered in the national bibliography provided in the Estonian Legal Deposit Act, and include both retrospective as well as current national bibliographic data. The database is planned to be developed on the basis of the currently generated union catalogue ESTER of the integrated library system INNOPAC and will be integrated with the activities of the Estonian ISBN and ISSN agencies.

RESEARCH LIBRARIES

Research Library and the Identity of a State

Piret Lotman 7

A year ago an eager discussion on research libraries was going on; today the discussion has died, leaving a number of unanswered questions. A historian, Piret Lotman takes a glimpse on the development of Estonian research libraries in 1930s. The concept of Estonian librarianship emerged together with public libraries. The Estonian public libraries network was already state financed since 1921. Gottlieb Ney, a director of the State Library, brought up the question of research libraries in 1936, proposing the change of the State Library into a national research library collection that would cooperate with other research libraries.

PUBLIC LIBRARIES

About the Enquiries the Public Libraries Have to Answer

Iisi Puusepp 9

An overview of user groups who make enquiries in public libraries, of subjects and quantity of enquiries.

Saare County Central Library in Its New Premises

Anu Vahter 11

On 7 June the library's new building will be opened.

LIBRARY MARKET PENETRATION

Library Marketing – For What? Kristiina Tõnnisson 13

The author regards marketing not only as selling, advertising, and disseminating information, but as a complex chain of activities, which spring from the requests and needs of both the client as well as the organisation and which main idea is exchange.

ESTONIA AND THE EUROPEAN UNION

The EU Framework Programme Culture 2000

Eike Eller 16

The framework programme *Culture 2000* supports the cooperation for organising joint exhibitions, performances, concert tours, research projects, conferences, etc. The article provides an overview of the currently EU supported projects where Estonia is involved.

The Hiiu County Museum involvement in the programme Culture 2000

Helgi Põllo 18

Within the framework of *Culture 2000* programme the Hiiu County Museum participates in the collaboration project of Greece, Austrian and Swedish museums.

Two years of the EU Information Phone Õnne Mets 20

The project leader of the EU Information Phone gives an overview of the issues touched upon in the questions asked, their amount and the answerers. The EU Information Phone has also organised information days.

RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP 21

INTERVIEW

A conversation with a Linguist, Tiiu Erelt

Maire Liivamets 25

BOOK HISTORY

De Laudibus sanctae crucis by Maurus Hrabanus

Marita Paas 27

A third article in a yearly column on the first town library of Tallinn, Tallinn Town Library at St. Olai's Church, established in 1552. An overview of a book, *De laudibus sanctae crucis* (To Praise the Holy Cross), included in the collection. The first print of the book was published approximately 500 years ago, in 1503.

ESTONIAN HISTORY OF IDEAS

A Reliable Guide to the Land Where Traditions Evolve

Ellen Arnover 29

An overview of a selected articles' collection *Kultuur ja traditsioon* (Culture and Tradition) by a merited ethnographer, Ants Viires, published in the series *Eesti mõttelugu* (Estonian History of Ideas) in 2001.

THE ANSWER PLACE

31

A librarian at the Emmaste library, **Eha Rammo**, the head of Assamalla library, **Meeli Kuntur**, the head of Kõo library, **Ille Riisk**, and the head of Eidapere library, **Anne Idvand**, talk about the attitude of village people towards rural intelligentsia.

READER'S COLUMN

The Trains of Thought of Rural Librarians in Spring 2002

33

The comments by rural librarians to the editorial of *Raamatukogu 1/2002* by Maire Liivamets, where she treated the acquisition of Estonian literature in public libraries.

Digital and/or Second Literacy

Enn Vatter 35

A discussion on literacy, the *second* literacy and the *information literacy* has been impelled by an article *Digital Literacy* by Liia Tüür, published in *Raamatukogu 5/2001*.

ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

The "Devil's Dozen" was completed Ade Soon 37

About the 13th information day of School Librarians Section, titled *School Libraries as the Developers of Learning Environment and Skills*.

NEWS

The National Libraries of Estonia Act Amended

Tiiu Valm 38

"I was surprised how good Estonian libraries are": the journal's editor's interview with Chaterine Deschamps, the President of IFLA

Distance Education for Librarians

Sirje Virkus 40

An overview of a project *Distance Education for Librarians: Creating an Information-Competent Society*.

Tallinn Town Library at St. Olai's Church – 450

Lea Kõiv 41

An overview of the events for celebrating the 450th anniversary of the first town library of Tallinn – an international conference *The Book and the Library in the Cultural Space of the Baltic Sea Region in the 16th-18th Centuries*, exhibitions at the Tallinn Town Hall and the Estonian Academic Library – and of a publication *Tallinna Oleviste raamatukogu – Bibliotheca Revaliensis ad D. Olai 450*.

The 6th Nukits Contest

42

On 13 May at Tallinn Town Hall the winners of the 6th Nukits contest were announced.

Congratulations: Milvi Tedremaa – 65, the director of the Medical Library of Estonia

In memoriam: Helmi Masing – a merited lector of librarianship

Toimetuse vabandab

Ene Loddese artiklis "Teadusbibliograafia – trükiväljaandest andmebaasiks" (RK, 2002, nr. 2) on tabelis 1 esimeses reas eksitav viga – nimelt peab ERÜ asemel olema kirjas EAR (Eesti Akadeemiline Raamatukogu).

Rk

